Sundeksemplar

AUGUST JAKOBSON

VÕITLUS

DRAMAATILINE JUTUSTUS

AUGUST JAKOBSON

*

VÕITLUS

AUGUST JAKOBSON

VÕITLUS

DRAMAATILINE JUTUSTUS 4 VAATUSES 10 PILDIS

RK

„ILUKIRJANDUS JA KUNST“
MCMXLVII

Tegelased

PEETER KONDOR	— tööline saeveskis, 50 a.
TOOMAS	— tema vanem poeg, tööline saeveskis, 30 a.
AUGUST	— tema noorem poeg, üliõpilane, 22 a.
MARTA	— tema tütar, 20 a.
ONU SIIM	— tema vend, tööline saeveskis, 55 a.
SAMUEL KONDOR	— tema vend, arst, 48 a.
HANS KONDOR	— tema vend, saeveski platsikubjas, 40 a.
TIIT KONDOR	— tema kaksikvend, saeveski omanik, endine kaugesõidukapten, 50 a.
ANNA	— selle naine, 52 a.
SILVI	— nende vanem tütar, üliõpilane, 24 a.
ENDLA	— nende noorem tütar, abiturient, 19 a.
RUDOLF	— nende poeg, üliõpilane, 21 a.
OSKAR	— keskkooliharidusega noor tööline, Marta peigmees, 23 a.
JOOSEP KANGUR	— Kalevivabriku I peaosanik, pangahärra, 58 a.
VICTOR SUURORG	— insener, Kalevivabriku II peaosanik, 45 a.
ANTON JÜRISSON	— kohaliku ajalehe väljaandja, 40 a.
ARTUR MARKUS	— kaitsepolitsei komissar, 40 a.

LIISA — teenija Tiit Kondori majas, 30 a.

MIHKEL KARM — tööline saeveskis, 45 a.

VANA NAINE — Väike-Aadama ema

I SEIMRIMEES
II SEIMRIMEES
I PLATSITÖÖLINE
II PLATSITÖÖLINE
} töölised kpt. Tiit Kondori saeveskis

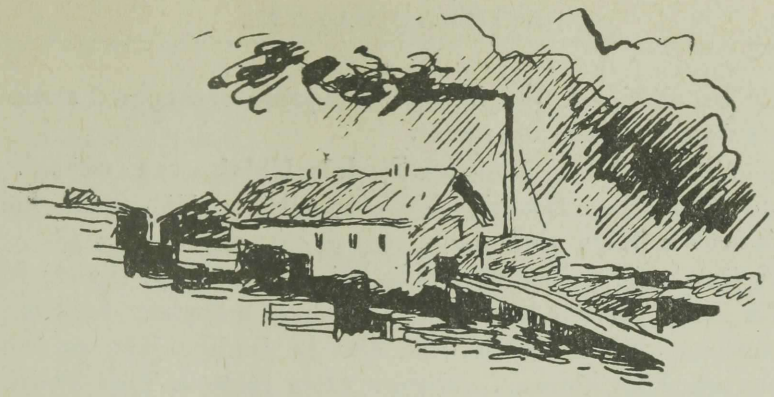
I KRIMINAALAMETNIK

II KRIMINAALAMETNIK

TEGEVUSKOHT: provintsilinn Eestis.

AEG: kodanliku vabariigi algaastad.

Esimene vaatus

Esimene pilt

Peeter Kondori majakese rõdu. Kõikjal on rohkesti ergavat aprillipäikest, mis virvendab üle laua, üle lihtsate toolide, üle pikitriipu riidega lamamistooli. Valgeks värvitud postamentidel seisvad ja valgetesse paberitesse mähitud savipotid asparaagustega ja kaktustega kerkivad selles helenduses kuidagi eriliselt esile. Uks aeda on pärani; aknad on avatud; õhukesed marlikardinad lehvivad rõõmsalt varakevadises tuules. Järsud iilingud, mis tungivad väljast sisse, liigutavad teist, pahemas seinas asuvat köögiust, mille vasest käepide välgatab aeg-ajalt nagu suur, kollane tulesäde.

MARTA (keskmist kasvu valgetverd tüdruk, tuleb köögist ja hakkab lävel seistes tolmulappi raputama).

AUGUST (tahab Martast mööda rõdule astuda; ta on samuti valgevereline, kuid õest paar aastat vanem; kannab vaigulapilisi tumesiniseid töörõivaid ja näib pisut mõtlikuna).

MARTA (rõõmsalt sädistades): **Ära tule, ära tule... niiviisi! Tahad jälle kõik kohad jälgi täis tammuda.**

AUGUST (vaikselt, sõbralikult): **Mis sa... hädaldad. Ega ma pime ole.**

MARTA: **Ei, ei, ei, ära tikugi. Panin teie jaoks veeanumad sinna sirelite juurde valmis. Seep on samas.**

AUGUST: **Katad juba sünnipäevalauda? Nojah, ega midagi.** (Äkki kostab läbi lae tasaseid lõõtspillihelisid; jääb neid kuulama.) **Jälle... üle hulga aja?**

MARTA (tasakesi): **Jah.** (Paus.) **Üle ligi kümne aasta.** (Paus.) **Ma kohkusin üsna ära, kui ta seal... järsku... mängima hakkas. Vaene Siimu-onu. Nüüd oleksid Elli, Ilse ja Juulike juba minuvanused.** (Paus.) **Ja kõik kolm... üheainsa aasta jooksul. Tädi Kadri ise samuti... paar kuukest hiljem.** (Nagu unistades.) **Mäletad, vennas, kuidas ta varem alati töölt tulles... välja trepile istus ja meile oma madruselood käima pani?...** (Õrnalt.) **Naersime vahel, kuni kõhud valutama hakkasid.**

AUGUST: **Mä-le-tan. Ega ta's ju nüüdki norutanud ei ole.**

MARTA: **Ei ole muidugi...** (Paus.) **Kas sulle siiski ei tundu, et vanasti oli siin üldse kõik kuidagimoodi teisiti? Just nagu avaram, suurem, nagu... palju tähtsam...** (Jutustava tooniga.) **Taadi sünnipäev — see tänane — tekitas meis lausa pühade tunde. Seda käimist ja... salapäratsemist!** (Naerab kuidagi hellalt.) **Isegi Toomas unustas oma hirmsa tähtsuse ja sepitses meiega kaasa. Ja kui siit siis suure salgaga läbi tuldi... otse vabrikust... õllekastiga ja imelikult vängelt lõhnava söögikraamiga, millest me pärast teada saime, et see olevat juust...** (Naeratab jälle.) **Ja kui siis pisut hiljem see päris lauasistumine peale hakkas... Onu Samuelgi tuli meid sel päeval alati vaatama.** (Järsult langeva meeleoluga.) **Tänavu aga...**

AUGUST (asjalikult): **Tänavu aga — olgu küll, et töötame kõik juba sügisest saadik ainult neli päeva nädalas — läheb see täpselt sama rada.** (Valmistub lahkuma; tasakesi.) **Täna oli meie nn. „Laevatehases" liikumas jälle rohkesti lendlehti. Neis hoiatatakse... eelseisvate palgakärpimiste eest.**

MARTA (nagu hirmunult): **Eelseisvate palgakärpimiste eest...? See ju tähendaks, et meil tuleks täitsa nälga jääda...**

AUGUST (ägeneb korraga): **Jah... igal juhul on see lihtsalt... skandaal. Aga et streikki midagi aidata suudaks, — ka seda ma ei usu.** (Süütab paberossi, viskab tikutoosi lauale.) **Tahtsin sel sügisel t e g e-**

l i k u l t üliõpilaseks saada. Tuleb aga välja, et ka senised säästud lendavad kus kurat...!

MARTA (ei näi venna hädaldusi märkavat): **Ah niiviisi... on... lood...** (Mõtlikult.) **Jah, siis me seisame küll päris raskete päevade ees.** (Mõtiskleb jälle ivake aega; tasakesi.) **Ema, vaeseke, on niikuinii väga haige, see tulev mure mõjub tasse kindlasti veel kahekordselt.**

AUGUST (väljub aeda).

PEETER KONDOR (pikk, kõhn, suule rippuvate vuntsidega vana tööline, astub otseseinas asuvast välisuksest sisse, vaatab ringi; Karmile, kes aitab tal õllekorvi tuua): **Sooh, nii... olemegi kodus. Paneme selle värgi siia nurka. Istu ja puhka jalga — ma toon paar klaasi. Või jätame k õ i k pärastiseks?**

KARM (keskmist kasvu, laiaõlgne mees; kannab säbrus täishabet, mille varjust vilkuvad silmad sisaldavad vahetpidamata midagi naljatadatahtvat, ühtlasi pisut iseloomutut): **Selge jah, et jätame pärastiseks. Õhtu seisab ees — aega on, kuhu me tormame.**

PEETER KONDOR: **Tubli, nagu arvad.** (Tütrele.) **Näe — poisid ei jätnud enne, kui andsid tänavugi kasti kaasa...** (Vaatab nagu küsivalt vanemat poega Toomast, kes on nüüdsama ühes Oskariga sisse astunud; mõistab, et see tahab ütelda talle midagi omavahelist; Martale.) **Vaata, kas sa leiad mulle sealt kambrist ivakese tubakat — kott sai päeva jooksul tühjaks.**

MARTA: **Jah, hea küll.** (Ära pahemale.)

PEETER KONDOR (pöördub kohe Tooma poole): **Noh, mis on?**

TOOMAS (tugeva kehaga mees, erineb isast nii oma järsu iseloomu kui taltsutamatuse poolest: on kirglik ja äge nii võitluses kui isiklikuski elus): **Mehed kaabudes tulid tagasi.**

KARM (pahaselt): **Nojah, seda need lendlehed oma poliitikaga teevad! Olen ju alati ütelnud — sihuke kõmu pole hea.**

PEETER KONDOR (muutub silmapilkselt; asjalikult-tungivalt): **See tähendab... kuidas? M i l l a l nad... tulid tagasi?**

OSKAR (jändrik, ilus, umbes 20-aastane nooruk, kes on tulnud ühes Toomaga; räägib pisut tõtates, otsegu alatise sisemise pinge all viibides): **Nad... tulid tagasi just siis, kui teie olite juba väravast**

välja läinud ja... nurga taha kadunud. Ennem — see jämedam, ja kohe sellejärele oli platsis ka see terava ninaga.

PEETER KONDOR: **Noh? Ja mis edasi sai?**

TOOMAS (muigab kurjalt-karmilt): **Edasi sai seda, et neli või viis nooremat selli — ja samuti ka jälle meie armas vennas Hans — kutsuti kontorisse. Küllap selleks, et neilt midagi teada saada.**

KARM (kordab): **Selge, — need lendlehed oma poliitikaga! Need lendlehed oma poliitikaga.**

PEETER KONDOR (Karmile): **Jäta nüüd sina oma sotslik poliitikamanamine!** (Pojale.) **Asi pole ju kuigi hull. Teada saada võidakse ju katsuda! Mida võidakse aga teada saada meeste käest, kelle käest p o l e midagi teada saada!** (Karmile.) **Nojah, tubli, teeme siis nõnda, et käi hästi kiiresti kodust läbi ja ole tagasi, niipea kui vähegi saad.**

KARM (noogutab): **Jah, eks ma püüa's rutata.** (Lahkub aia kaudu.)

OSKAR (vaatab kõõrdi pahemale viiva vaheukse poole, ootab Martat; ebakindlalt): **Mina siis kah... läheksin ja paneksin omale teised hilbud ümber.** (Samuti aia kaudu ära.)

TOOMAS (käib ivakese aega edasi-tagasi): **Nõnda et... sinu arvates ei ole neis tänastes uurimistes... mingit hädaohtu?**

PEETER KONDOR (pead raputades): **Sedapsi ma, jah, mõtlen.** (Veelgi vaiksemalt.) **Hansuga oled sa ju ikka ettevaatlik olnud?**

TOOMAS: **S-selge! Ma pole napakas, et ma...** (Ei lõpeta.) **Ega ta täna siia ei tule?** (Peatub.)

PEETER KONDOR: **Tuleb küll.**

TOOMAS (tasakesi): **Miks sa ta kutsusid?**

PEETER KONDOR (pärast väikest pausi): **Vaata, poja, — peale kõige muu on ta ju ikkagi üks meist, töödtegevatest Kondoritest. Ja missugused süüdistused meil tema vastu õieti ongi? Lobiseb vahel liiga palju? Otsib ühel kui teisel puhul kubjaste ja ülevaatajate heatahtlikkust? Räägib jutte, mis ei lõhna mitte just alati tõe ja õiguse järele?** (Naeratab, kehitab õlgu.) **Sihukesi küüre ja küürukesi leidub paljudel teistelgi.** (Vaatab poega jälle otsegu usutledes.) **Muuseas — märkasid seal neid kaabuga mehi... Aga kas sa ka seda märkasid, et seal hoovil jalutas täna ringi veel üks meist endist, Kondoritest?**

TOOMAS (ei taipa kohe): **Veel... üks meist endist, Kondoritest? Onu Samuel?**

PEETER KONDOR (pikkamisi): **Ei. Onu Tiit.**

TOOMAS: **Onu Tiit?!**

PEETER KONDOR: **Jah.** (Vaikus.) **Vist üle paarikümne aasta... pole ta enam siia kanti jalga tõstnud. Sa ju... mäletad teda veel?**

TOOMAS (viivitades): **Mäletan, mäletan, miks siis ei mäleta... seda kanget meest, kes läks papivabriku platsitöölisest kaugesõiduauriku madruseks, tõusis madrusest pootsmaniks, pootsmanist nooremaks tüürimeheks... kuni kaptenimütsini välja.** (Vihaselt.) **Või aeti tast siin vanasti vähe juttu, sellest kange sõna ja südamega noormehest, kes ei putkanud ju maailmameredele mitte niisama, lihtsalt, nagu seda ikka tehakse, vaid... vihavaenust rahakate meeste vastu... Kes saatis meile siia alguses koguni kirju ja kaarte oma... vabast elust ja olemisest.** (Läbi hammaste, karmi, peaaegu kurja naeru saatel.) **Jah... Ja kes andis mõni aasta tagasi meie ajalehtedele põhjust kirjutada endast pikki ja ilusaid lugusid kui ühest tublist peaosanikust mingisuguses meretranspordi-ettevõttes — kui end „ülestöötanud" rahakast mehest, kes pole ka nüüd veel jätnud... komandosilda.** (Paus.) **Säh sulle edumeelne, valitsevat korda vihkav, revolutsioonimõtteid hauduv julge merehunt, nagu temast on siin vahel kõnelda armastatud!**

PEETER KONDOR (mõtlikult): **N-nojah...**

TOOMAS: **Kas tema ka sind märkas?**

PEETER KONDOR: **Vist mitte.** (Paus.)

TOOMAS: **Kuidas ta's jälle kord oma stiimriga meie sadamasse sattus?**

PEETER KONDOR (võtab hajameelselt tooli, pöörab selle korjuga enda poole, pigistab sõrmed tugevasti ümber põikpulkade; jutustava häälega, vaikselt): **Ega ta ju sattunudki siia... oma stiimriga.** (Paus.) **Olevat nõnda, et ta elavat siin meie linnas juba teist kuud ja pidavat läbirääkimisi meie tehase äraostmise üle... praegustelt omanikelt.** (Paus.) **Kokkulepe olevat niisama hästi kui valmis.** (Paus.)

TOOMAS: **Niiviisi...** (Käib jälle edasi-tagasi.) **Kes sulle seda kõneles?**

PEETER KONDOR: **Vennas Samuel. Nägin teda täna ja ta... teadis.**

TOOMAS: **See siis tähendab, et...?**

PEETER KONDOR: **Jah, see tähendab, et ta olevat meresõitmise jätnud juba tunamullu. Tervislikel põhjustel, nagu Samuel ütles.**

TOOMAS (ei märka isa seletust; nagu endamisi): **See siis tähendab, et meil tuleb sarved kokku panna mitte enam osaühisuse-meestega, vaid... armsa onu Tiiduga?** (Naerab järsku vihaselt.) **Vaat see on alles lugu... Vaat see on alles lugu!**

PEETER KONDOR (muigab samuti): **Jah, sedasi see paistab tõesti minevat. Ja ma ei imesta, kui...** (Ei lõpeta: rõdu-uksele ilmub kapten Tiit Kondor ja viskab oma raske tumeda varju peaaegu venna ja selle poja jalgadeni.)

KPT. TIIT KONDOR (suurt kasvu, nurgeline mees — meenutab tugevasti Toomast, kuigi ta on sellest vähemalt 20 aasta võrra vanem; ta juuksed, tömp lõuahabe ja jämedad, karmid vuntsid on juba tugevasti halliks läinud, ta peaaegu vaskpruunis näos on midagi otsustavat, mis ei armasta arvestada vastuväiteid; kannab süsimusta, läikivate nööpidega kaptenikuube, nahkse sirmiga meremehe-mütsi ja piinlikult puhast valget kraed, mis annab talle veel omaltki poolt juurde mingisugust raskepärast pedantset asjalikkust; peatub hetkeks lävel, laseb endast mööda sisse Endla; võtab mütsi peast, astub — Endlat otsegu nähtamatult ees tõugates — Peeter Kondori juurde): **Tervist, Peeter!**

PEETER KONDOR (niisama aeglaselt): **Jah, tervist ka... sinule endale.** (Suruvad silmapilgu jooksul tummalt teineteise kätt.)

KPT. TIIT KONDOR (pöördub Tooma poole): **See on vist... sinu vanem poeg Toomas?**

TOOMAS: **Jah, nõnda mind hüütakse.** (Seisab sirgelt, käed seljal.)

KPT. TIIT KONDOR: **Oleme kohanud, eks ole?** (Muigab napilt, ulatab Toomale järjekorras käe.)

TOOMAS: **Oleme.**

KPT. TIIT KONDOR (näib äkki silmapilguks sulavat): **Jah, tundsin su kohe ära. Oled vist juba... vähemalt kolmekümnene?**

TOOMAS: **Täpselt kolmekümnene.**

KPT. TIIT KONDOR: **Jah, aeg läheb.** (Osutab Endlale.) **See siin on minu noorem tütar Endla.** (Tajub momendi ootamatusest tekkinud kohmetust, muigab vaevalt märgatavalt, ootab, kuni Endla on tere-

tamise lõpetanud, vaatab vidusilmil venda.) **Härmatanud oled, härmatanud oled, Peeter.**

PEETER KONDOR (heameelest muheldes): **Õige. Nagu sinagi, nagu sinagi.**

KPT. TIIT KONDOR: **Jah.** (Paus.) **Tahtsingi ju sulle... õnne soovida. Kui ma ei eksi, on meil kahel ju täna sünnipäev.**

PEETER KONDOR (naerab järsku hoopiski nooruslikult): **Ah sellepärast sa's... ilmusidki nii äkitselt! Noh, mis siis muud, kui ütleme teineteisele vastamisi need kõige paremad sõnad.** (Haarab kpt. Kondori käest kinni, raputab seda hoogsalt.) **Istu, palun, istu... noh.** (Endlale.) **Ja sina kah, väike preili... tere tulemast!**

KPT. TIIT KONDOR (ei istu siiski; võtab taskust väikese karbikese, ulatab Peeter Kondorile): **Palun, vennas, — olgu see sulle tänase päeva puhul... minu poolt.**

PEETER KONDOR: **Mis sa nüüd, mis sa nüüd!** (Võtab karbikese vastu, tõstab sellest kettipidi esile paksu hõbeuuri.) **Pagan võtaks!** (Kpt. Kondorile.) **Minul aga, näe, pole sulle midagi vastu anda... muudkui ehk suutäis lihtsat töömehenapsi ja lonks õlut... janu kustutamiseks.**

KPT. TIIT KONDOR: **Küllap me jõuame veel kõigega.** (Vaatab ringi.) **Nagu ma mäletan, oli sul ju veel enamgi noort peret?**

TOOMAS (muigab kuidagi vaikselt-irooniliselt; näeb järsku, et Endla jälgib kogu aeg ta ilmet; kohmetab ja viipab tooli poole): **Istuge, olge hea!**

ENDLA: **Tänan väga.** (Istub; näib väga abituna.)

PEETER KONDOR (vennale): **Jah, noort peret on mul tõesti... hoopiski rohkem.** (Seletab.) **Tüdruk talitab vist köögi kandis ja poiss... see August nimelt... kuuldus kaevu juures solistavat.** (Meenutab järsku.) **Näe, olen ju ka ise veel must nagu põrsas.** (Tõtates.) **Palun — oota siin ivake, me uhame endilt suurema tolmu maha.**

KPT. TIIT KONDOR: **Olge aga lahked, olge aga lahked. Minul ja Endlal on täna aega külluses, — tulime ju selleks, et siin sinu juures juba päris põhjalikult ringi vaadata.** (Istub, pühib higi.)

PEETER KONDOR: **Tubli!** (Toomale.) **Kaome, poiss!** (Ära aeda, kust ta aga juba hetke pärast tagasi ilmub ühes Karmi ja Oskariga.) **Olengi hilinenud, nagu näha. Ega muud, kui... lähme aga kohe**

tahapoole. (Sõpradele.) **Ega te vist seda meest siin ei tunne? Mu kaksikvend Tiit.** (Naerab.) **Tuleb meelde, eks ole?**

KARM (ulatab kpt. Kondorile pikkamisi käe): **Miks nüüd ei tule, muidugi tuleb. Kui aga meid endid veel... mäletatakse.**

KPT. TIIT KONDOR: **Küllap ka teid endid... mäletatakse.** (Tõuseb, raputab talle pakutud kätt. Liigutakse vesteldes pahemale.)

ONU SIIM (tuleb hetk hiljem väljast, väike metallnurkadega lõõtspill rihmaga üle õla; mängib tasakesi, otsegu kuulab ise klahvide alt esiletungivaid helisid; seisatab silmapilguks, laseb oma jändriku, imelikult karvasena näiva kogu ettepoole vimma, popsib harvade sõõmudega piipu, mis ulatub vaevalt välja tema säbrus täishabemest; läheb viimaks peaaegu kikivarbail astudes nurgas seisva tooli juurde, istub sellele, jätkab mängimist).

AUGUST (ilmub lävele — põikitriipu käisteta madrusesärgis, pesemisest märjad juuksed laubale kleepunud): **Oi, see oli hea! Usu, onu Siim, väsimus on kadunud nagu tina tuhka. Mängid?**

ONU SIIM: **Mängin.**

AUGUST: **Miks sa tuppa ei lähe?**

ONU SIIM: **Niisama. Jäin väikest vahejaama tegema.** (Tõstab äkki sõrme, otsegu salapäratsedes.) **Sina kah, vennas, ära täna siit, köögi kaudu m'ne, täna lähme kõik sisse otse paraadväravast... hehehee.** (Paus; mängib.)

AUGUST (ei taipa): **Miks siis täna nõnda tuleb teha?**

ONU SIIM (algab uut lugu): **Aga kuidas siis, kuidas siis, — peremees ise on ju oma sulaseid vaatama tulnud. See tähendab — meie varstine uus peremees... meie suguseltsi au ja kuulsus.** (Kissitab silmi, näib isegi mõnusal meelel pilgutavat.)

AUGUST (vaatab teda ivakese aega küsivalt; kehitab õlgu): **Jumala eest — mitte ei saa aru. Peremees ise?** (Taipab äkki.) **Onu Tiit? Pagan — siis peab ju tõesti teise ukse kaudu majja lipsama!** (Hüppab üle läve välja, kaob paremale.)

ONU SIIM (mängib edasi).

DR. SAMUEL KONDOR (astub sisse, vaatab ringi; ta on suurt kasvu, lihav, hoiab pisut vimma, jätab kogu oma olemisega pehme ning hea inimese mulje; võtab valge panama peast, kummardab viisakalt): **Tere õhtust.**

ONU SIIM (lükkab pilli kokku): **Tere õhtust, tere õhtust, Samuel.** (Suruvad teineteise kätt.) **Kas tulid kah meid vaatama, või käisid haige juures?**

DR. SAMUEL KONDOR (läheb kepiga aeglaselt vastu põrandat kopsides rõdulaua juurde, istub): **Täna peaks ju olema vennas Peetri tähtpäev?**

ONU SIIM: **Ahah, seisis ikka meeles.** (Paus.) **Olid ju vahepeal üsna kadunud, ja sai siin juba mõteldud, et... ei tulegi enam.**

DR. SAMUEL KONDOR: **Kevadine aeg — tegemist oli ju tõesti üsna rohkesti.**

ONU SIIM: **Nojah... Eks ta ole.** (Mängib jälle.)

DR. SAMUEL KONDOR (tõuseb, läheb Siimu juurde): **Tiit lubas kah täna... siit läbi astuda.**

ONU SIIM: **Jah, tegigi seda, tegigi seda.**

DR. SAMUEL KONDOR (äkki sosinal): **Kuidas nüüd's nende streigikuuldustega on? Kas tuleb ikka...? Või jääb ehk siiski tulemata?**

ONU SIIM (pikkamisi): **Ei tea...** (Paus.) **Kas su kaastundlik süda juba valutab ja väriseb, mis?**

DR. SAMUEL KONDOR: **Suured raskused tuleksid... suured raskused tuleksid.** (Käib kepiga ikka põrandat tonksides edasi-tagasi, istub uuesti.) **Rohkem vastastikust arusaamist on vaja... vaat mis... hoopis rohkem vastastikust arusaamist!**

ONU SIIM: **Ja leplikkust... jahah?**

DR. SAMUEL KONDOR: **Ja leplikkust, just-just — leplikkust! Ega ma ole teile siin ju vähe rääkinud, et... Ja ma tean ju...** (Tahab jätkata, ei saa aga mahti, — uksele ilmub uus külaline, noorem vend Hans.)

HANS (väike ümmargune, erakordselt jutukas mees hallis suviülikonnas; krae kaelas, lill nööpaugus, kepp käes; hüüab veidi praaliva lõbususega): **Good evening, mister Simm, how do you do? Good evening, mister Samm, how do you do?**

ONU SIIM: **Näe, näe, või sina? Ei teadnudki, et sa alles tulemata oled.**

HANS: **Kas siis kõik teised piduvõõrad on juba kohal?**

ONU SIIM: **Kõik.**

HANS (naerab): **No vaat kus piirakas! Ja mina ise mõtlesin, et olen**

esimene. (Sosinal.) **Meie Tiidust vend vilksatas ennist mu akendest mööda... Kas ehk tema kah viimaks... s i i a tuli?**

ONU SIIM: **Tuli.**

HANS: **No mis sa ütled... pagana pihta!** (Jälle sosinal.) **Seisin seal väljas, tegin suitsu ja juhtusin kuulma... Rääkisid poisile, et mingu.. mingisuguste paraadväravate kaudu? Kas siis siitsamast... otse, täna... ei saa...?**

ONU SIIM: **Miks ei saa, s i n a saad küll. Käi aga muudkui edasi.** (Jätkab mängu; vaatab seda tehes jälle arstist venda, kes kuulab teda kepile nõjatudes, valged kindad pihku pigistatud.)

HANS (ära pahemale).

PEETER KONDOR (tuleb pahemalt; onu Siimule etteheitvalt): **Armas inimene, mis nalja sa nüüd teed! Miks sa majja ei tule?** (Samuelile.) **Sina kah, Samuel!**

ONU SIIM: **Olimegi juba tulemas.** (Tõuseb, on vahepeal nagu pisut uniseks jäänud — käib veelgi enam kühmus, kaldub iga sammu juures jalalt jalale.)

DR. SAMUEL KONDOR (hellalt): **Luba ennast õnnitleda... su tänase tähtsa päeva puhul.**

PEETER KONDOR (naerdes): **Jäta nüüd, vana...**

DR. SAMUEL KONDOR (otsegu ebakindlalt): **Siiski, siiski...** (Kõik kolm ära pahemale.)

HANSU HÄÄL (köögist): **Taevane arm — keda ma näen! Ke-da ma... näen! On see ilmsi, või ei ole see mitte ilmsi...? Kas ma olen ärkvel, või ei ole ma mit...** (Ukse sulgumine katkestab ta imestushüüded.)

MARTA (tuleb silmapilk hiljem pahemalt; õhetab, on ärev, kohendab kähku väikese seinapeeglikese ees juukseid; jookseb kikivarbail akna alla ja hakkab kardinat seadma).

OSKAR (tuleb omakorda pahemalt; astub Marta juurde, haarab ta ümbert kinni): **Noh, austatud preili...!** (Naerab lõbusalt.)

MARTA (teeseldes): **Sina... oled. Pead kah alati kohutama!** (Püüab ennast vabaks tõmmata.)

OSKAR: **Kas ma siis... kohutasin?**

MARTA: **Muidugi! Hiilid nagu varas.** (Lehvitab taskurätiga tuult.) **Is-sand, kui kuum! Jumala eest — saagu mis saab, aga ma lähen mõneks silmapilguks aeda ja... tõmban hinge. Liht-salt... lämmatav.**

OSKAR: **Ehk lubatakse küsida — kas ka mina võin kaasa minna?**

MARTA (teeb naljatades kniksu): **Nagu noorhärra soovivad.** (Pöördub kärmesti, jookseb välja aeda.)

OSKAR (järgneb tüdrukule).

AUGUST (avab pahempoolse ukse, hoidub ise kõrvale): **Palun.**

ENDLA (astub rõdule): **Tänan teid, August.** (Paus.) **Ega te ei pahanda, et ma teid... niiviisi... ebaviisakalt... lauast ära kutsusin?**

AUGUST (kohmetult): **Ei... ei pahanda... põrmugi.** (Paus.) **Ütlesite, et... tahaksite minult midagi küsida...?**

ENDLA (vaatab häbelikult-lapselikult maha): **Jah... näete... see on pisut veider, mis ma...** (Ei lõpeta; korraga otsustavalt.) **Isa on meile ikka üht-teist kõnelnud... siinsest ümbrusest. Ja sellest tekkis minus hirmus suur huvi näha ja vaadata. Kas te oleksite nii hea ja näitaksite mulle... seda ümbrust.** (Paus.)

AUGUST: **Miks... miks mitte! Kui aga onu pahaks ei pane.**

ENDLA (raputab naeratades pead): **Miks ta peaks siis pahaks panema?** (Jälle hoogsalt.) **Jumaluke... kuidas ma... vahel... kõike siinset ette kujutasin!** (Haarab poisi käsivarrest kinni.) **Eks ole — lähme ju!**

AUGUST (muutub onutütre lapsiku siiruse tõttu samuti hoopis enesekindlamaks): **Lähme, lähme.** (Ühes Endlaga ära aeda.)

PEETER KONDOR (tuleb pahemalt; kpt. Tiit Kondorile, kes käib ta ees): **Ja nagu sa näed, oleks tarvis maja nii siit kui sealt kõbida ja korraldada... Kõige hullemini on mädanik läbi närinud põhjapoolse otsaseina alumised palgid.** (Topib piibu tubakat täis, viivitades.) **Mullu juba mõtlesingi, et... hakkan tasapisi peale. Seal aga sai otsustatud Augusti veidi edasi aidata ja määrasin rahakopikale teised sihid ja ülesanded.**

KPT. TIIT KONDOR: **Üht-teist on ta vist juba saanudki?**

PEETER KONDOR: **Jah, keskkoolist tuli välja juba läinud kevadel. Ja siis võtsimegi nõuks, et... misjaoks pooleli jätta. Pingutame veel aastat kolm või neli ja aitame ta päriselt püsti.**

KPT. TIIT KONDOR: **Täiesti õieti otsustatud. Täiesti õieti.** (Paus; mõtleb nähtavasti hoopis midagi muud; süütab piibu, pöördub äkki kaksikvenna poole.) **Ma elan siis nüüd jälle jäädavalt s i i n linnas.**

PEETER KONDOR: **Tean.** (Taipab, et teisel on midagi erilist südamel, jääb ootama.)

KPT. TIIT KONDOR: **Jahah... Lugu on nimelt niisugune, et ma ei tee veega nõnda-ütelda üldsegi enam tegemist...**

PEETER KONDOR: **Tean.** (Paus.)

KPT. TIIT KONDOR: **Jahah... Ja kui lühidalt ütelda, siis... see seni t e i e vabrik on tänasest päevast peale... m e i e vabrik...**

PEETER KONDOR: **Tean.** (Näib aga samas otsegu virguvat.) **Kuidas — m e i e vabrik?**

KPT. TIIT KONDOR: **Jah. Ma ostsin selle nimelt ära.**

PEETER KONDOR: **Ka seda ma tean juba.** (Naerab.) **Siis aga tuleks ütelda, et vabrik on tänasest päevast peale s i n u vabrik.**

KPT. TIIT KONDOR: **Kuulsin, et te kõik — nii sina ise, sinu poeg Toomas, Siim kui ka Hans... ja isegi August oma vabal ajal... töötavat seal juba algusest peale. Loodan nimelt, et te ka edaspidi samale kohale truuks jääte.**

PEETER KONDOR: **Ahhaa — selles mõttes siis m e i e vabrik!** (Naerab jälle.)

KPT. TIIT KONDOR: **Jahah...** (Näib endamisi aru pidavat; äkki otsustades.) **Endla läks sinu noorema pojaga siinseid kohti vaatama. Loodan, et ma neile järele jõuan. Tulete ehk homme ka mind külastama.** (Otsib midagi taskuraamatu vahelt.) **Aadress on siin üleval.** (Paus.) **Kas võin oodata?**

PEETER KONDOR (võtab pakutud paberilehekese vastu; silmitseb seda; on nagu pisut pettunud, saab aga endast kohe jälle võitu): **Nojah, miks mitte. Ole tänatud kutsumise eest. Nii minu enda kui ka... teiste siinsete Kondorite poolt.** (Hetkelise vaikuse järel.) **Kauem sa's enam siin meie killas istuda ei saa?**

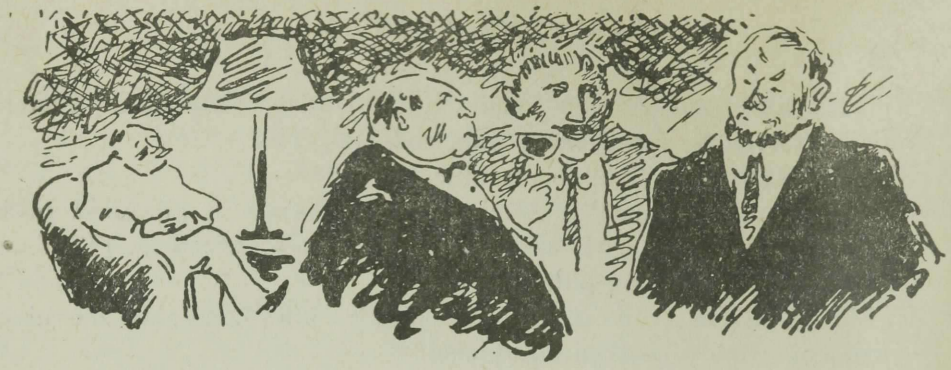
KPT. TIIT KONDOR (tahab nagu alguses midagi salata, otsustab aga siis ümber ja muutub jälle siiraks): **Otsekohene olles — niisuguse plaaniga ma ju küll tulin...** (Kehitab õlgu.) **Aga eks sa näed ju ise, kuidas ma teid oma juuresolekuga segan, — just nagu pidur oleks igale sõnale peale vajutatud.**

PEETER KONDOR (pikkamisi): **Jah, seal võib sul ju õigus olla...** (Ajab enda sirgu.) **Tubli. Ja ära pahanda, vana, selle piduri pärast. Mis kella ajal me võiksime tulla?**

KPT. TIIT KONDOR: **Ütleme — näiteks — kaheksa paiku.**

PEETER KONDOR: **Tubli.**

KPT. TIIT KONDOR (ulatab jumalagajätuks käe): **Head õhtut, Peeter.**
PEETER KONDOR: **Head õhtut sulle endalegi, Tiit.**
KPT. TIIT KONDOR (lahkub otseukse kaudu).
ONU SIIM (tuleb pahemalt): **Ahah, ahah... Nõnda et pikemaid jutte tahetakse meiega s e a l ajada. Sedakesti... sedakesti...** (Tõmbab tiku üles, popsib piibu põlema.)
PEETER KONDOR (väikese viivituse järel): **Jah...** (Vahib üle ukse aeda, pöördub pikkamisi.) **Kuulasid?**
ONU SIIM: **Ei kuulanud. Aga... k u u l s i n.** (Tõstab äkki sõrme, ähvardades.) **Ole ettevaatlik, poiss, — hunt ei liigu kunagi ringi puhta südamega! Jah, kui hunt ringi liigub, siis teeb ta seda ikka saagi pärast.** (Pistab käe põue, võtab sealt tillukese pakikese, ulatab selle vennale.) **Säh. Pane ära.**
PEETER KONDOR: **Toodi? Millal?** (Peidab saadud paki omakorda põue.)
ONU SIIM: **Ennist.** (Tasakesi.) **Ja hommikuks tuleb need... kohale toimetada.** (Pöördub tagasi kööki viiva ukse poole.)
PEETER KONDOR: **Hea küll. Tubli.** (Järgneb vennale.)

Teine pilt

Kpt. Tiit Kondori korter — suur, raskepäraselt ning jõukalt sisustatud saal, millele järgneb (saalist eesriietega eraldatud) niisama jõukalt ning raskepäraselt sisustatud söögituba. Paremas seinas trepp teisele korrale ja uks kõrvalruumidesse, samuti ka uks kpt. Tiit Kondori kabinetti; pahemas seinas — kaks akent ja klaasuks rõdule.

KPT. TIIT KONDOR (istub keset tuba asuva pikerguse laua juures, sügavas nahkses tugitoolis, küljega saali poole; on eesriide tõusmisel ametis klaaside täitmisega): **Kuidas teie, härra toimetaja, viskit eelistate, — kas kangemalt või lahjemalt?**

TOIMETAJA JÜRISSON (laiade, otsadest peenikeseks keerutatud vuntsidega ja püstiseisvate jõumehejuustega endine maaõpetaja, nüüdne ajaleheomanik; edev, pateetiline, näiliselt väga iseteadev, kuid tegelikult tühine lobiseja; istub seljaga saali poole, kuid on nii liikuv, et ta profiil on peaaegu alati nähtav): **Lahjemalt, härra kapten Kondor, lahjemalt. Muuseas, mu härrad, — see jumalik võõramaine jook, mida me tavatseme nimetada firma nime järele lihtsalt Jonny Walker'iks, on olnud ikka minu lemmik. Too teine sortiment, mu härrad, too nõndanimetatud White Horses Whisky** (hääldab inglis-

keelseid sõnu täht-tähelt) **mulle nii ei meeldi... Kusjuures ma ei taha muidugi ütelda, mu härrad, et...**

KPT. TIIT KONDOR (katkestab toimetaja Jürissoni): **Ja sinule, vennas doktor?**

DR. SAMUEL KONDOR (poetab teiste jutu sekka ainult üksikuid, otsegu juhuslikult pudenevaid lauseid; on jälle sentimentaalne ning murelik; istub teisel pool lauda, samuti küljega saali poole; muutub järsku oma mehise joomakombe pärast edevaks): **I l m a soodaveeta.** (Vaatab seda üteldes ringi, otsegu kujutledes, et ta sõnad teisi üllatavad.)

KPT. TIIT KONDOR: **Ja kuidas eelistate teie, härra insener?**

INSENER SUURORG (veidi kuivana mõjuv, äärmiselt korrektne, distsiplineeritud kõneviisiga ning käitumisega isand, istub sohval, näoga saali poole): **Kui ma tohiksin paluda... võimalikult nõrka segu.**

KPT. TIIT KONDOR: **Hea. Arvestan teie maitsega. Ja teile, härra vabrikant Kangur?**

VABRIKANT KANGUR (tüse vanahärra, kelle juures näib kõik veidralt rippuvat — üle rinna kerkiv suur kõht, lihavad põsed, tumehall ülikond — ja kes näib vahetpidamata midagi söövat; istub sohval insener Suuroru kõrval): **Minule? Noh, poiss, kui sul midagi selle vastu ei ole, siis võtaksin ma päris ehtsat kroonu-valget.** (Täidab endale ise klaasi, tõstab oma suure kere ivakese kikimale.) **Terviseks... härrad. Ja kõige enam muidugi peremehe terviseks. Mingu sul ikka hästi ja saagu sa varsti aru, et meiegi siin... ei ole need kõige halvemad taadid.** (Naerab, pilgutab nurgalauakese juures istuvale Endlale silma.) **Ja sinust, preilna, saab päris kindlasti noorik minu Tartu-poisile... hohohoo!** (Joob, hakkab jälle isukalt sööma.)

KPT. TIIT KONDOR: **Tänan.** (Joob samuti.)

INSENER SUURORG (enne häält puhtaks köhatades): **Esmaspäevast peale töötab „Laevatehas" nii siis juba teie hoole ja valitsuse all?**

KPT. TIIT KONDOR: **Jah, nõnda see on.** (Pöördub arstist venna poole; naeratades.) **Ja sina, vana, pead mu sammu lausa rumaluseks?**

DR. SAMUEL KONDOR (pikkamisi): **Täpselt nõnda pole ma seda ju ütelnud...** (Paus.) **Inimese tahtmine on ta taevariik. I s i k l i k u l t ma — nagu kunagi sotsialist — midagi niisugust küll ette ei võtaks. Ka siis mitte, kui mul peaks selleks reaalseid võimalusi jätkuma.**

KPT. TIIT KONDOR: **Jahah, jahah.** (Paus, muigab.) **See on kah muidugi seisukoht, vaatamata isegi sellele, et ma pole siianigi veel aru saanud, missugusel päris r e a a l s e l alusel sa asud.** (Naerab.) **Kuuldust mööda olevat sa ju hirmus pahempoolne, aga eraelus sõbrutsed sa rohkem meiega, ekspluateerijatega, kui nendega seal.**

VABRIKANT KANGUR: **Ah meie hea doktor?** (Lööb käega.) **Teda ära kiusa, tema on kena mees.** (Paus.) **Haritlane, noh. Väike kristus oma haleda meele poolest... hohohoo. Ühe sõnaga — tõesti ehtne sotsialist... hohohoo.**

PR. KONDOR (väikest kasvu, lihavusele kalduv, üldiselt kaunis heasüdamlik, puhuti aga ennast väga alahindav ja sellest olenevalt väga jonnakas keskealine naine; istub meestest veidi kaugemal, tillukese nurgalauakese juures ja heegeldab nobedasti; võtab vestlusest osa ainult siis, kui keegi otseselt tema poole pöördub; kuidagi vaikselt, nagu lausutavate sõnade ees seletamatut hirmu tundes): **Jah... Ei tea... aga mitte kuidagi ei suuda harjuda. Linn ise on ju kena ja armas. Aga see maja...** (Paus.) **Suur ja... tume ja... Koridorid on kah niisugused... kitsad. Rõhub kohe... südame peale.**

ENDLA (istub sama lauakese juures, loeb; tõstab hetkeks pea): **Ei, mamma, see maja on kah päris armas...**

VABRIKANT KANGUR: **Õige, minia, pole sellel majalgi, jah, midagi viga.** (Sööb.)

TOIMETAJA JÜRISSON: **Oo, proua — armuline proua — küllap harjute, uskuge mind.** (Tõuseb, viskiklaas käes, läheb kõhtu ees upitades pr. Kondori juurde, teeb mitu kummardust.) **Spetsiaalselt teie õnneks — armuline proua — tühjendan ma praegu selle klaasi. Ja, palun südamest, jooge ka teie põhjani, armuline proua.**

PR. KONDOR (vaatab nagu küsides mehe poole): **Oi, ei... see teeb mu pea kohe segaseks.**

KPT. TIIT KONDOR: **Ära puikle, ema. Kui õnneks, siis õnneks.**

PR. KONDOR (tõuseb lihtsameelselt-abitult): **Tänan väga, härra ajakirjanik. Ka teie õnneks ja terviseks.** (Rüüpab väikese lonksukese.)

KPT. TIIT KONDOR: **Mainisite vist ennist seda streigivõimalust, millest eriti viimasel nädalal nii palju juttu tehakse?**

VABRIKANT KANGUR: **Jah, seda sai siin mainitud.**

DR. SAMUEL KONDOR (elavnedes): **Jätke, jätke, härra Kangur! Ei tohi lasta tulla! Ei t o h i lasta tulla!**

KPT. TIIT KONDOR (pöördub insener Suuroru poole): **Mis teie arvate? Kas me tõesti streigist ei pääse?**

INSENER SUURORG (noogutab asjalikult): **Usun, et ei pääse.**

KPT. TIIT KONDOR (väikese mõtliku pausi järel): **Muidugi... ma pole säärastest asjadest veel kuigi... teadlik.** (Paus.) **Aga kas see ei tundu siiski pisut veidrana: juba möödunud varasügisest peale valitseb kogu meie majanduses kriisi sügavseis; enamik ettevõtteid on töötanud kogu talve kõige enam neli või viis päeva nädalas; puudus äärelinnades on... nagu kõneldakse... kisendavalt suur; ja korraga — streik! Kas need nälginud ning poolnälginud massid siis suudavad seda...?** (Paus.)

VABRIKANT KANGUR: **Tjah, näed, veider küll, aga nõnda see läheb... hohohoo.** (Valib endale uue võileiva, hakkab seda kohe jälle isukalt sööma.)

INSENER SUURORG (dotseerivalt): **Tuleb, härra kapten Kondor, k ä e s o l e v a l juhul silmas pidada kaht momenti... Esiteks seda, et raske olukord möödunud talvel ja sügisel ning osaliselt veelgi varem on viinud inimeste meeled äärmusliku pingeni — on tekkinud, võiks ütelda, detoneerimisseisund. Keegi üsna tavaline noor tööline Kalevivabriku kudumisosakonnast, kellele üks minu ülevaatajaid kõnesolevat võimalust tasahilju mainis, väljendas näiteks väga tüüpiliselt. Ta ütles nimelt: „Ah on karta jälle palgakärpimist? Noh, siis marsime tänavatele, põletame vabriku maha ja anname igale härrale aktsionärile matsu kuklasse.“** (Paus.) **Teiseks tuleb silmas pidada seda tõsiasja, et...** (Peatub.)

KPT. TIIT KONDOR: **Jah?**

VABRIKANT KANGUR: **Hohohoo! Kuula nüüd, poiss, ja õpi elutarkust ning diplomaatiat...!**

INSENER SUURORG: **Teiseks tuleb silmas pidada seda tõsiasja, et... tõhusaks võitluseks ollakse seal tõesti nõrgavõitu. Kriis on tõeliselt juba lõppenud. See tähendab — suurel maailmaturul. Siinsed olukorrad tõstab laine orust välja kindlasti nii umbes juunis või juulis.** (Paus.) **M e i l, see tähendab ettevõtjatel, on seega kaks kuud aega. Nemad aga, see tähendab töölised, seni vastu e i p e a.**

VABRIKANT KANGUR: **Kuuled nüüd, poiss?!** (Kordab.) **Õpi tarkust ja diplomaatiat! Hohohoo... Õpi tarkust ja diplomaatiat!**

KPT. TIIT KONDOR: **Tehke mis tahate, aga ma... tõepoolest ei taipa.**

INSENER SUURORG: **Asi on väga lihtne — tuleb kasutada viimast soodsat silmapilku, ja... kõik. Kolme või nelja nädala pikkune seisak ükskõik missuguses seni kuidagiviisi töötanud vabrikus ei ole praegu mitte üksi teretulnud, vaid isegi vajaline. Tarvis on korda seada laokile jäänud masinad; tarvis on läbi viia väiksemaid või suuremaid remonttöid; tarvis on kõrvaldada igasugused ettenägematud viperusevõimalused, mis võivad varsti saabuvas tõttamises üsnagi tülikaiks muutuda.** (Paus.) **Võidu korral — ja selle me saavutame praegu üsna kergesti — vähendame me märgatavalt oma paari viimase aasta kahjusid.**

VABRIKANT KANGUR: **Just, just! Ja miks mitte ka sellele mõtelda.** (Laskub rinnuli vastu lauda.) **Kui su Laevatehase saeveski jälle täie jõuga tööle hakkab — palju töölisi sa kaheks vahetuseks vajad?**

KPT. TIIT KONDOR (mõtleb veidi aega): **Laoplatsi naistega, jõemeestega ja töökodade omadega kokku mitte üle poolteisesaja.**

VABRIKANT KANGUR: **Sedasi... Ütleme ümmarguselt — sada viiskümmend. Keskmine tunnitasu?**

KPT. TIIT KONDOR (mõtleb jälle): **Noh... mitte alla paarikümmend senti.**

VABRIKANT KANGUR: **Sedasi... Ütlemegi ümmarguselt — kakskümmend senti.** (Arvutab sõrmedel.) **Tööpäeva pikkus täie koormatuse juures — kümme tundi. Seega kokkuhoid 15-protsendilise kärpimise läbiviimisel igalt hingelt päevas kolmkümmend senti. Saja viiekümnelt hingelt päevas — kolmkümmend korda sada viiskümmend. Ja saja viiekümnelt hingelt kuus — kolmkümmend korda sada viiskümmend korda kakskümmend kuus. Võta pliiats ja rehkenda välja!**

KPT. TIIT KONDOR (viivitades): **Ah n õ n d a v i i s i kaalutletakse...?**

INSENER SUURORG (on teda vabrikant Kangru sõnade ajal teraselt silmas pidanud; ruttab kohe tasandama nii enda kui sõbra küünilise avameelsuse halba mõju): **See tähendab, — jah, faktiliselt, väliselt. S i s e m i s e l t, nõnda-ütelda oma o l e m u s e l t, pole aga jutualune aktsioon põrmugi mitte mingisugune hoolimatu lõige liigse**

puhaskasu isiklikuks kokkukraapimiseks. (Paus.) **Mainisin möödaminnes vajadust tasa teha kahjusid, mida paar viimast aastat meile, ettevõtjatele, põhjustasid. Need kahjud pole aga mitte üksi meie, ettevõtjate kahjud, vaid meie eesti rahvusliku kapitali kahjud.** (Paus.) **Ei ole mingi saladus, et me... see tähendab meie rahvuslik kapital... põeb kõnesolevate kahjude tagajärjel üsnagi hädaohtlikku verevaesust. Selle verevaesuse arstimiseks peame me abiks võtma i g a s u g u s e d vahendid. Ja üheks neist i g a s u g u s t e s t vahenditest saab olema ka see praegune palkade kärpimine.** (Mängib häälega.)

VABRIKANT KANGUR: **Just, just!**

DR. SAMUEL KONDOR (on kuulanud väga tähelepanelikult; ohkab nukralt): **Jah, see kõik on ju nii mõistetav, et...**

KPT. TIIT KONDOR (viivitades): **Ja seda võib ka töölistele avalikult ütelda?**

INSENER SUURORG: **Aga loomulikult võib.**

VABRIKANT KANGUR (on muutunud samuti senisest ettevaatlikumaks): **Mitte üksi et võib, vaid peabki! P e a b k i, jah, sõber!**

KPT. TIIT KONDOR: **Säärasel juhul... muidugi... on iseasi.** (Paus.) **Ja ma olen küll kindel, et meie inimesed seisukorrast aru saavad, seda mõistavad.**

TOIMETAJA JÜRISSON (noogutab usinasti): **Õige, mu härrad, — et meie inimesed situatsioonist aru saavad, seda mõistavad. Eriti need, mu härrad, kes tahavad olla meie eesti patrioodid, aga mitte mingisugused... niidist tõmmatavad poliitikategijad. Kas pole nõnda, mu härrad?**

INSENER SUURORG: **Täpselt nõnda.**

VABRIKANT KANGUR (naerab tükk aega puginal): **Eks me näe, eks me näe, kuidas nad sellest aru saavad.** (Hakkab äkki jutustama, ikka vahete-vahel võileiba hammustades.) **Kui meie Suuroruga omal ajal Linavabrikut ehitasime, lõi meie kilda ka keegi Kristjan Närepi nimeline tegelane. Oli maha müünud oma talukoha, naise suure nina tõttu ligi saadud villakraasimise veski ja nõnda edasi. Noh, rassisime ühes päris hea tükikese aega. Siis aga hakkasid olud kitsaks minema ja... võttiski mehike oma osa välja. Ostis sellega väikese jõeäärse saeveski, nagu neid meie vabariigi esimestel aas-**

tatel ehitati ja nagu neid roostetab praegu... igal pool üle maa. (Paus.) **Tahtis olla kaval ja tark. Sõprus töölistega ja puha. Igal pühadelaupäeval — viinad ja õlled platsis, suupisted kõrval, magusad sõnad suus... Sundijad ja järelevaatajad tantsitasid läbi... isegi kõige viimasema laoplatsieide. Ühe sõnaga: hea peremees, hohohoo.** (Võtab uue võileiva, hammustab suure suutäie, jätkab läbi närimise.) **Seal aga hakkasid välgud järsku sisse lööma. Metsad jõudsid lõpukorrale, välismaa vats kippus täis saama. Püsti jäid ainult vanad, paksu p-ga firmad, kõik need jõeäärsed kõhnukesed kukkusid aga uppi. Ja teate, härrad, kui suur oli nende hellitatud ja kursis hoitud tööliste a r u s a a m i n e kolmandal laupäeval, mil see h e a p e r e m e e s ei suutnud täit palka välja maksta?**

KPT. TIIT KONDOR: **Noh?**

VABRIKANT KANGUR (lõpetab võileiva, tõuseb, vaatab uuri): **Saekaater tambiti nässu, seimripukk lükati uppi, putka, milles asus kontor, veeti sõna tõsises mõttes laiali.** (Paus.) **H e a p e r e m e e s ise võeti aga kinni ja topiti kotti, et teda veidi ojas leotada — hohohoo... Jah!**

KPT. TIIT KONDOR (pikkamisi): **Ma ei taipa hästi, mida te selle looga ütelda tahate, härra Kangur.**

VABRIKANT KANGUR: **Kui ei taipa praegu, poiss, küllap hakkad taipama... üsnagi varsti. Ja tõmbad siidkindad ilusasti käest ära. needsamad siidkindad, mis su varrukatest vägisi välja kipuvad.** (Vaatab uuri.) **Nii, tänan sind väga. On aeg — kell hakkab varsti seitse saama.** (Läheb proua Kondori juurde.) **Kallis tütarlaps, ma kordan veel oma kutset: ootame teid ja teie tervet peret juba sel laupäeval. Tulge kindlasti. Kangru rahvas on olnud alati seltskonnaarmastaja rahvas...**

PR. KONDOR: **Jah, aitäh... küllap me muidugi... Miks mitte... Olemegi ju siin... päris üksinda...**

VABRIKANT KANGUR: **Ootame, ootame!** (Endla poole, kes kohe viisakalt tõuseb.) **Ei, pagana pihta, preilna, mida rohkem ma sind vaatan, seda klaarimaks mulle saab, et mu Tartu-poiss võiks sinu ära võtta.** (Hoiab pisut aega tüdruku kätt, tunneb ilmselt mõnu selle kohmetusest.) **Hohohoo, ei, tõepoolest!** (Seletab joviaalselt.) **See**

vemmal on seal ülikoolis mürama hakanud. Tarvis oleks teda mõistlikult pidurdada. (Suurorule.) **Noh, insener, kas sina jääd veel istuma või tuled kah kaasa?**

INSENER SUURORG: **Tulen kaasa.** (Läheb omakorda pr. Kondori juurde.) **Ka mina, armuline proua, palun teid nii enda kui oma abikaasa nimel...**

PR. KONDOR: **Tänan... tänan... jah...**

INSENER SUURORG: **Nägemiseni, preili Endla.**

ENDLA: **Nägemiseni.** (Teeb lapseliku kniksu.)

VABRIKANT KANGUR: **Nii — valmis? Läki siis pealegi.** (Teeb veel üldise kohmaka kummarduse, väljub paremale.)

INSENER SUURORG (järgneb sõbrale).

KPT. TIIT KONDOR (läheb külalisi saatma).

DR. SAMUEL KONDOR (näib ikka sentimentaalsena ning murelikuna, ohkab aeg-ajalt).

TOIMETAJA JÜRISSON (püüab temaga juttu alustada): **Ilmakesed... ilmakesed, härra doktor, on meil toredad... vaatamata sellele, et on alles aprilli keskpaik...**

DR. SAMUEL KONDOR: **Jah, jah, ilmakesed on meil toredad.**

TOIMETAJA JÜRISSON: **Kevad... härra doktor... aina mühiseb edasi!**

DR. SAMUEL KONDOR: **Jah, jah, kevad aina mühiseb edasi.**

KPT. TIIT KONDOR (tuleb tagasi tuppa; naisele): **Ema, kell saab juba varsti pool kaheksa...**

PR. KONDOR (tõuseb; kuulekalt): **Ma kohe... lähen ja vaatan, kui kaugel Liisa on.** (Endlale.) **Tule sina kah abiks...** (Mõlemad ära.)

KPT. TIIT KONDOR: **Vabandage, et ma teid minutiks üksi jätsin. Kas võin ehk veel klaasikese viskit valmistada?**

TOIMETAJA JÜRISSON: **Mina ei ole vastu!**

KPT. TIIT KONDOR (täidab toimetaja Jürissoni klaasi): **Palun.** (Arstist vennale.) **Ja sina?**

DR. SAMUEL KONDOR: **Jah, mulle kah, mulle kah. Ja nagu ikka — i l m a soodaveeta.** (Vaatab nende sõnade juures jälle edevalt ringi.)

TOIMETAJA JÜRISSON: **Õige, härra doktor!** (Joob omakorda.) **Niinii... oleme siis järele jäänud ainult kolmekesi... nagu vanad grenaderid...** (Ohkab.) **Meie doktoriga — mu härrad — kui tihti oleme me nõnda vaikselt mõtteid mõlgutanud ja maailma ning tema**

hädade ja viletsuse üle aru pidanud... Ja oma pead norutanud... Ja oma südant valutanud... Ja kahelnud, mu härrad, nagu tänapäeva Hamletid. „Mida jätta, mida võtta armsaks... Süda kaheks, süda kaheks narmaks.“ Ütleme, mu härrad, endale küll mõistusega, range sotsialisti mõistusega, et... saab olla ainult ü k s tõde, ü k s hoiak... (Paus.) **Jah... Aga armastus, mu härrad, — laiade südametega meeste armastus, — kisub kaheks — nii paremale kui vasakule!**

KPT. TIIT KONDOR: **Jahah, jahah...**

TOIMETAJA JÜRISSON (otsib põuest bloki ja pliiatsi; hoopis uue tooniga): **Muuseas — ongi hea, et me omavahele jäime. Mul on juba ammugi meeles mõlkunud teid veidi intervjueerida.** (Seletab.) **Harilikult teeb seda ikka minu talituse sekretär, aga... tähtsamatel kordadel võtan ka mina ise veel vahete-vahel sule pihku.** (Panen prillid ninale.) **Mul oleks teile nimelt... paar üldisema laadiga küsimust, mille abil oleks aga võimalik ka teie enda isikut vajalisel määral esile tõsta... Kõigepealt: teie muljed meie ühisest kodulinnast, kust te olete nii palju aastaid eemal olnud...?** (Kummardab pea alla, vaatab kõõrdi üle prillide.)

KPT. TIIT KONDOR (viivitades): **Te ärge pahandage, härra Jürisson, aga ma ootan iga silmapilk oma vendasid. Selletõttu ei ole mul enam minutitki ülearust aega.**

TOIMETAJA JÜRISSON (kargab kärmesti püsti, teeb vabandavaid kummardusi): **Oo, pardoon, pardoon, härra kapten! Palun vä-ga — pardoon! Ma ei teadnud ju, näete...** (Topib bloki ja pliiatsi tagasi taskusse, võtab prillid eest.) **Aga ehk kunagi edaspidi... kui teil midagi selle vastu ei ole?**

KPT. TIIT KONDOR: **Jah, võib olla.** (Tõuseb samuti.)

TOIMETAJA JÜRISSON (ruttab lahkumisega): **Igatahes... see oleks vajaline. Vä-ga vajaline! Juba teie kiiremaks sisselülitamiseks meie ümbrusse... Ja suur au minu lehele... suur au minu lehele...** (Kaob paremale.)

KPT. TIIT KONDOR (saadab toimetaja Jürissoni eeskotta, jõuab varsti jälle tagasi; astub söögituba eraldava vaheriide juurde): **Anna!**

PR. KONDOR (ilmub kohe nähtavale; pelglikult, sest et ta aimab, millest temaga kõnelda tahetakse): **Jah, isa... mis on?**

KPT. TIIT KONDOR (pikkamisi, rangelt): **Silvi ja Rudolf on ikka veel tulemata?**

PR. KONDOR: **Vist... vist küll...**

KPT. TIIT KONDOR: **Mitte vist küll, vaid kindlasti.** (Paus.) **Ka lõunalauas neid ei olnud. Miks? Kas nad ütlevad sulle kah vahel, kuhu nad alati nõnda kaovad?**

PR. KONDOR (ilmselt varjates): **Jah, ütlevad küll...** (Kärmesti, nagu kartes, et ta ei suuda vajalisel määral vastu pidada.) **Silvi läks... kellegi oma kaasvõitleja poole sünnipäevale... ja Rudolf...** (Takerdub.)

KPT. TIIT KONDOR: **Noh? Rudolf?**

PR. KONDOR: **Tema... tema kah... pidi kedagi külastama... kedagi oma tuttavatest, kes...**

KPT. TIIT KONDOR: **Jäta, ema. Ma ei taha, et sa nende pärast mulle vanas eas valetama õpid.** (Segab endale veel ühe klaasi viskit, joob selle ära; doktorist vennale.) **Astume korraks minu poole sisse.**

DR. SAMUEL KONDOR (ikka järele kiites): **Jah, astume, astume!** (Mõlemad ära kabinetti.)

PR. KONDOR (ohkab, pöördub tagasi söögituppa, kust hakkab kohe kostma ta närviline ja ootamatult ägedaks muutuv hääl): **Inimene... Issand jumal küll, mis sa oled nüüd teinud... Kas sa's tõesti ei taipa, et... Igal sammul... i-gal sammul... ole sul muudkui kannul! Mis sa mulle ütlesid, kui ma su palkasin ja sinu käest küsisin, et...** (Helistatakse; sammud kaugenevad tõtates.)

KPT. TIIT KONDOR (väljub ühes vennaga oma toast): **Jah, aed on üsna mahukas. Kahju, et ilm juba pime on...** (Astub rõdu-ukse juurde, avab selle, väljub; uks jääb veidi poikvele.)

DR. SAMUEL KONDOR (samuti rõdule).

PR. KONDOR (tuleb paremalt; Silvile ja Rudolfile, kes talle järgnevad): **Armas aeg, kas te mõtlete kah, mis te teete!** (Rudolfile.) **Terve öö ja päeva... ter-ve öö ja päeva oled kadunud!** (Silvile.) **Ja sina kah! Ütlesin ju sulle hommikul, kui sa välja läksid, et taat ootab kella poole kaheksaks külalisi ja tahab, et me kõik sel ajal koos oleksime.**

SILVI (pikka kasvu, sirge, värvimütsis brünett, naeratab muretult): **Noh, ja mis siis katki on? Kell läheneb pool kaheksale ja mina... olengi kohal.**

RUDOLF (pikkade, üle pea kammitud õlgkollaste juustega ja ebaloomulikult blaseerunud ilmega nooruk; on tublisti purjus; toetub kepi najale ja vahib emale otsa kuidagi väsinult-tuimalt): **Ja k-kas mi-na... pole samuti kohal... Ku-kuigi mul polnud aimu selle džunglirahva tulekust... tral-lal-laa...**

PR. KONDOR: **Ole vait! Ole vait! Isa kuuleb viimaks!**

RUDOLF: **L-las aga kuuleb. Eks me ajame siis tükikese meestevahelistki jutukest... tral-lal-laa...** (Tõstab sõrme.) **Kui... küsin temalt — hoo — mis oli „Siuru"? Ja mis on sellega võrreldes sürrealistid... hoo!**

PR. KONDOR (peaaegu nutuselt): **Rudolf... pojake... ole pai ja mine magama. Kuss-kuss... ole pai ja mine magama!**

RUDOLF: **Magama?** (Vehib abitult käega.) **Hea! S-saab tehtud!** (Pöördub ja läheb jalutuskepiga tonksides mööda sisetreppi üles.)

PR. KONDOR (kartlikult): **Kuidas ta ometi... nõndaviisi...? Ja ter-ve öö... Terve öö...** (Paus.) **Või tead ehk sina, kus ta... sedasi... ümber hulgub?**

SILVI: **Miks ei tea, tean küll.** (Küüniliselt.) **Salk poisikesi ja alaealisi tütarlapsi on hakanud endid luuletajateks, mõttetarkadeks või jumal teab missugusteks sellelaadilisteks olevusteks pidama...** (On juba trepile pöördumas; üle õla.) **N-naeruväärne! Kõneldakse, et... peaasjalikult tegeldavat seal napsitamise ja kaartidega.**

PR. KONDOR (läheb tütrele trepiotsa juurde järele): **Jumal-issa... mis sa seal räägid...!** (Tasakesi.) **Ja sina ise...? Sina ise... kihlatud inimene... kus sina's sedasi päevade viisi ringi luusid?**

SILVI (väikese viivitusega): **Mina?** (Paus; seletab pisut ebakindlalt.) **Sa ju tead küll, et ma... Karliga tantsuvõistlusele läksin.**

PR. KONDOR: **Karl käis sind täna otsimas. Kahel korral.**

SILVI (ei tea esialgu, kuidas reageerida): **Ah käis mind otsimas?** (Paus.) **Huvitav.** (Paus; kehitab õlgu.) **Mis seal's parata, kui käis.** (Läheb kärmesti trepist üles.)

PR. KONDOR (jääb tütrele ahastades järele vahtima).

KPT. TIIT KONDOR (tuleb rõdu-uksest tagasi tuppa; arstist vennale): **Istu, ole hea!** (Astub naise juurde.) **Noh, ema...?**

PR. KONDOR (pöördub kohkudes): **Sina...?**

KPT. TIIT KONDOR: **Mina, jah...** (Paus; järsult.) **Ära karda, ma ei**

tee täna etteheiteid ei sinule ega... ka neile mitte. (Tasakesi.) **Varjad neid mu eest. Valetad nende heaks... Lössutad neil nagu kana oma poegadel... Hea küll, katsu siis pealegi, kuidas sa ise nendega hakkama saad.** (Paus.) **Nõnda, et...** (Helistatakse; vennale.) **Ahah... ongi vist Peeter ja... teised.** (Tahab nähtavasti avama minna.)

PR. KONDOR (tõtates): **Oota, isa... Küllap juba... mina...** (Lahkub paremale.)

(Veidi aja pärast astuvad sisse Peeter, onu Siim, Hans, Toomas ja August.)

KPT. TIIT KONDOR (läheb külalistele lävele vastu; on võtnud loomusunniliselt veidi üleoleva hoiaku): **Tere, jah, tere... Oletegi viimaks siiski päral... nõnda-ütelda s e a l s e d Kondorid.**

PEETER KONDOR: **Jah, oleme päral. Tervist, vennas.** (Ulatab kpt. Kondorile esimesena käe.)

KPT. TIIT KONDOR: **Leidsite ikka mu maja üles?**

HANS (maheda häälega): **Aga kuidas siis, kuidas siis! Ei pidanud nüüd leidma.** (Haarab omakorda kähku-kärmesti vanema venna käe.) **Nii et... olgu siis ka minu poolt: Good evening, sir!** (Naerab, teeb ikka kummardusi; Samuelile.) **Ja sinule samuti — good evening, sir.**

DR. SAMUEL KONDOR (ebakindlalt): **Tere õhtust, tere õhtust.**

KPT. TIIT KONDOR: **Tubli.** (Onu Siimule.) **Noh, vana, kas sinu meeleolu on ehk kah ivake roosilisem kui... meie viimasel kohtamisel... see tähendab — eile?** (Teretab ka Augusti ja Toomast.) **Tubli, tubli... palun muudkui endid kodus tunda.** (Näeb, et Siim hakkab piipu laadima, ulatab tubakakarbi.) **Säh, katsu minu sorti.**

ONU SIIM: **Aitäh, ole terve.**

KPT. TIIT KONDOR (kordab): **Palun istet võtta, palun istet võtta... S i i n s e d Kondorid... ja s e a l s e d Kondorid. See tähendab — Kondorid kõigist kihtidest... hahahaa.**

PEETER KONDOR (muigab): **Jah, Kondorid... kõigist kihtidest.** (Istutakse.)

KPT. TIIT KONDOR (viipab lauale): **Õhtusöögiga läheb naistel vist veel aega... Ega kellelgi ei ole midagi selle vastu, kui... teeme paar pitsi alla?**

HANS: **Tä-na-me... täname! Tõesti — täname, sir.**

PEETER KONDOR: **Jah, karsklased me ju päriselt ei ole.**

KPT. TIIT KONDOR (söögitoa poole): **Liisa!** (Teenijale, kes on kohe ta kutse peale tuppa ilmunud.) **Olge hea ja tooge meile siia midagi külma. Muidugi ka... joodavat.** (Loetleb.) **See tähendab — seitsmele.** (Kõnetab Augusti.) **Arvan, et ega sinagi ju, härra studiosus, ei keeldu klaasist või teisest.**

AUGUST: **Ei... ei keeldu.**

LIISA: **Nõnda et... seitsmele? Kohe, härra...** (Ära söögituppa.)

KPT. TIIT KONDOR (kerge usutlemistooniga, mida ta katsub küll varjata, mis ei jää aga teistele märkamata, põhjustades paratamatu valveloleku): **Tja-hah... aega on üsna mehemoodi mööda läinud... Üsna mehemoodi... üsna mehemoodi...**

HANS: **Mui-du-gi, sir... jesses!**

KPT. TIIT KONDOR (ei tee nooremast vennast välja — selle lakkamatu valmisolek näib teda isegi häirivat): **Eks sul endalgi, Peeter, ole meeles veel needki päevad, kus me... rumalusi tehes ringi käisime...** (Paus.) **Kui meid oleks parajal ajal tabatud, poleks meil kindlasti päris hästi läinud.** (Paus.) **Jahah, jahah... Nooruses on inimene ju tuisupea.** (Paus.) **Nüüd muidugi oled ka sina, Peeter, ilusasti jahtuda jõudnud?**

TOOMAS (muigab endamisi).

ONU SIIM (popsib nii tugevasti piipu, et ta pea ümber sinine pilv tekib).

HANS (köhatab; tõtates): **Noh, nüüd muidugi... nüüd muidugi!**

PEETER KONDOR (naerab vaevalt märgatavalt vuntse liigutades): **Jahtuda? Kes nüüd teab... Mõistlikumaks ja elutargemaks... muututakse ju kindlasti.**

KPT. TIIT KONDOR: **Muututakse! Õige! Ja alusedki on endisega võrreldes ju ammu teiseks muutunud.** (Paus.) **Sel ajal litsus meid veel isake tsaar ja... võõrad mõisnikud ning ettevõtjad, kuna aga tänapäeval oleme ju esimesest viimaseni ühest lihast ja ühest verest...**

DR. SAMUEL KONDOR: **Jah, jah, ühest eesti lihast ja ühest eesti verest!**

ONU SIIM (jätkab piibupopsimist): **Eks see veri ole muidugi kõigil üht värvi... ja lihagi — ühest ainest tehtud.**

TOOMAS (muigab endamisi, tõstab käe ja hakkab ajaviiteks oma

sõrmi silmitsema; naerab korraga): **Siiski, siiski — teatud vahe ikka on.**

PEETER KONDOR (pikkamisi): **Eks ta ole muidugi, nagu meie haritud vend ütleb: ühest eesti lihast ja ühest eesti verest...**

PR. KONDOR (tuleb söögitoast; teenijale, kes käib kandmikuga otse ta kannul): **Ole'nd ometi ettevaatlik!** (Osutab kõrvallauakesele.) **Pane siia ja... tee ruttu.**

TEENIJA (täidab vaikides käsku; tagasi söögituppa).

PR. KONDOR (mehe poole): **Palun!** (Teeb naiivse kummarduse.) **Ega vist praegu enam midagi... ei lähe?**

KPT. TIIT KONDOR (tusane segamise pärast): **Ei.** (Pr. Kondor lahkub.)

HANS (laseb pea viltu, ohkab): **Yes, sir...** (Vaatab suupisteid.) **It's very nice, sir.**

DR. SAMUEL KONDOR (haistab oma kõike lepitada püüdva iseloomuga tasapisi esiletõusvat pinget, tunneb end selle tõttu silmanähtavalt väga ebamugavalt).

KPT. TIIT KONDOR (vaatab külalisi kuidagi uurides, varjamatu tähelepanuga; täidab siis klaasid): **Terviseks — Kondorid!** (Joob, paneb tühja klaasi tagasi lauale; otsustavalt.) **Mul on hea meel, et te tulite. Väga hea meel. Aga nagu te isegi arvata võite, ei kutsunud ma teid ainult... mahedaid sõnu vahetama...** (Paus.) **Jah, ma ei kutsunud teid ainult mahedaid sõnu vahetama.** (Valab jälle klaasid täis.) **Elame üle rasket aega, kriisiaega. See on meid pigistanud väga valusasti ja on karta, et see... pigistab meid veelgi... nii teid kui mind... kui kogu meie eesti rahvast. Jah... Minu siiatulek langeski just sellele raskele ajale. Ja sellepärast ma mõtlesingi... kuna meie omavahel pole mitte ainult ühed eestlased, vaid ka... ühed ja samad Kondorid, siis on mul kavatsus tõsta teid... hoopis vastutusrikkamatele kohtadele, kui te olete seni.** (Vaikib hetke.)

ONU SIIM: **Ohoh, ohoh!** (Tomutab veelgi intensiivsemalt piibuga.)

TOOMAS (nagu onu Siimu vastukaja): **Ohoh, ohoh...**

PEETER KONDOR (pikkamisi): **Tõsta meid hoopis vastutusrikkamatele kohtadele, kui me oleme s e n i ?**

KPT. TIIT KONDOR (noogutab; asjalikult): **Jah. Ja usun, et ma teis ei pettu. Olete kõik mehed, kes põhjalikult tunnevad oma eriala. Ja olete tuttavad ka tööliste meeleoludega ning mõtlemisega.** (Muigab

lühidalt.) **Nii et — hoiame kokku ja toetame üksteist. Jah... Sina, Peeter, saad minu asetäitjaks üle kogu ettevõtte. Oled seega midagi peainseneri taolist.** (Paus.) **Siim tuleb loodetavasti tõme järelevalvega saeveskis. Juhataja või midagi niisugust.** (Vaikib.) **Sina, Hans, oled liikuv ja nobe, sina pead silmas laoplatsi.** (Paus.) **Ja ega sinul, Toomas, pole vist midagi selle vastu, kui ma nimetan sinu k o g u saeveskitöö tüüriks, — see tähendab ülemaks nii platsi üle kui ka tootmise üle?** (Paus.) **Ah-jah, õigus, õigus.** (Pöördub Augusti poole.) **Kuulsin, et sina tahtvat sel sügisel veidi rohkem oma stuudiumile mõtelda. Lepiksime omavahel kokku, võimaldaksin sulle mõnesuguse... pikaajalise laenu... isa ja venna koostöö alusel. Noh, Kondorid, mis sellest minu mõttest ja plaanist arvatakse?**

DR. SAMUEL KONDOR: **Jah, jah, see on mõte! S e e on alles mõte!**

KPT. TIIT KONDOR: **Eks ole, — käed külge, ühe ema lapsed!** (Muigab äkki, kuna ta enda sõnad teda liigutavad.)

PEETER KONDOR (laseb keha pikkamisi kühmu, tõstab õlanukid kõrgele; viivitades, kuid kindlalt): **Mina jääksin siiski sellest õrnast perekonna-liidust kõrvale... oma senisele kohale... raami juurde.**

KPT. TIIT KONDOR (ei usu kõrvu; vahib veidi aega kaksikvennale näkku): **Jääksid... siiski... oma... senisele... kohale... raami juurde?**

PEETER KONDOR: **Jah, nõnda ma küll mõtlen...**

KPT. TIIT KONDOR (pärast pingelist vaikust): **Miks?**

PEETER KONDOR: **N-noh, olen ma's nüüd mõni peainsener või... midagi selletaolist...** (Paus.) **Peale selle — j a m i s p o l e k a h j u s t p ä r i s t ä h t s u s e t u — ma olen seni ikka oma inimeste seas ringi liikunud püsti peaga ja ausa näoga...** (Naeratab.) **Kuhu see's kõlbab, — Kondori Peeter, see põline töömees, muutub äkitselt oma isanda silmaks ja kõrvaks... olgugi see tema isand ta enda lihane vend.** (Vaatab ringi.) **Ma räägin muidugi ainult enese eest... Kes teisiti mõtleb, eks see räägi jälle... enese eest.**

HANS: **Just, just, et sa räägid a i n u l t e n e s e e e s t.**

ONU SIIM (venitades): **Enese eest ja... ütleme... ka minu eest.**

KPT. TIIT KONDOR (onu Siimule): **Tuleb siis nõnda aru saada, et ka sina lükkad mu ettepaneku tagasi?**

ONU SIIM: **Küllap, küllap. Olen jah samasugune... vanamoeline.**

KPT. TIIT KONDOR (Hansule): **Aga kas s i n a oleksid nõus?**

HANS (ebamääraselt): **Vaja mõtelda — kuidas siis! Vaja mõtelda ja kaaluda, sir.**

KPT. TIIT KONDOR: **Ja mis Toomas arvab?**

TOOMAS (pilkavalt): **Toomas arvab** (tõuseb), **et... on istutud ja tuleb nüüd minema hakata.**

DR. SAMUEL KONDOR: **No ärge nüüd, ärge nüüd...** (Vaatab kohkunult kord üht, kord teist.)

PEETER KONDOR (ajab enda samuti aeglaselt püsti): **Jah, poisil on õigus — tuleb vist küll minema hakata.** (Paus.)

KPT. TIIT KONDOR (tumedalt kõmiseva häälega): **Tahate siis tõesti juba... lahkuda...?**

PEETER KONDOR: **Jah, mis seal's ikka muud.**

ONU SIIM (tõuseb omakorda, läheb kpt. Kondori juurde, kummardab äkki sügavalt): **Anna andeks, vennas, et su lahkus ja suur heldus viljakat pinda ei leia.** (Ära.)

TOOMAS (järgneb onule).

KPT. TIIT KONDOR (läbi hammaste): **N-niiviisi...!**

PEETER KONDOR (ulatab talle käe; siira tooniga): **Jah, sedasi küll. Kuna sa kutsusid meid külla selle tagamõttega, siis pole meil küll mingit mõtet enam kauem istuda ega arutada.** (Paus.) **Aga kõigele vaatamata olen ma siiski rõõmus, et ma sinuga jälle kord üle hulga aja kokku sain.** (Ootab, kuni ka August kohmetult jumalaga jätab; ära paremale.)

AUGUST (lahkub isa kannul).

HANS (on enda vastu sohvaleeni toetanud, silmad sulgenud, jalad kaugele laua alla lükanud; ajab enda uuesti kikki; võtab laualt kastist sigari, hammustab selle otsa ära; pistab pöidlad vesti vahele ja suitsetab mingi üleoleva mõnuilmega).

KPT. TIIT KONDOR (läheb pikki ning raskeid samme võttes söögitoa vaheriide juurde, lükkab selle kõrvale; järsult): **Anna!**

PR. KONDOR (astub kohe saali): **Jah, isa... Kas midagi... puudub?** (Märkab samas, et tuba on tühi.) **Mis... mis see siis tähendab?**

KPT. TIIT KONDOR: **See tähendab seda, et kata laud ainult oma inimestele. Nüüd aga mine ja lase... need seal... välja.**

PR. KONDOR: **Jumal-issa, kuidas siis nõndaviisi?**

KPT. TIIT KONDOR (vaikselt, kuid kindlalt): **Palun, mine lase... need seal... välja.**

PR. KONDOR (ära paremale).

KPT. TIIT KONDOR (pöördub tagasi laua juurde; vaatab veidi aega kissis laugude vahelt Hanssu, kes mõnuleb endises poosis, pooleni täis viskiklaas sõrmede vahel): **N-nõndaviisi... Nõndaviisi...**

HANS (muheldes): **Jah, näed, just nõndaviisi, sir, hehehee.** (Sosinal.) **Seda tuli ju arvata...** (Laskub silmapilguks ettepoole kummargile.) **Peetris, ai-nult Peetris seisab kogu asi.** (Viivitades.) **Kas sa siis ei teadnud, sir, et tema see ongi, kes on lüliks põrandaaluste ässitajate ja muude tööliste vahel?**

KPT. TIIT KONDOR (kordab): **N-nõndaviisi?** (Plahvatab järsku vihaselt, vägivaldselt.) **Kuidas sa... istud?! Kui tahad mu teenistusse jääda ja kõrgemat kohta saada, siis pead teadma, mis kombel ennast ülal pidada!**

DR. SAMUEL KONDOR (keelates-paludes): **Paike, paike, ära temaga nüüd kuri ole!**

HANS (ajab enda kärmesti sirgu; ulatab ühe käega viskiklaasi lauale, loksutades sellest osa oma heledale kuue-esisele, krapsab teise käega sigari suust; tõuseb järgmisel hetkel püsti): **Palun vabandust, sir.**

KPT. TIIT KONDOR (istub tagasi oma äsjasele kohale; ähkides): **Hea küll, olgu! Ol-gu! Eks vaatame, kumb kummal roided sisse litsub...** (Toetab küünarnukid tooli külgkorjudele, asetab lõua vastamisi surutud rusikatele.) **Eks... vaatame... jah... vennikesed.** (Pöördub jälle Hansu poole, kes upitab end otsegu valvelseisangus.) **Sellele poisile... sellele Augustile... vii sõna, et ta kord edaspidi siit läbi astuks. Ütle, et ma tahaksin kõnelda temaga... ta õpingute asjus. On arusaadav?**

HANS (kummardades): **Täiesti arusaadav. Täiesti arusaadav, sir.**

DR. SAMUEL KONDOR (ikka keelates-paludes, rutates sel korral kaitsema neid, kes äsja lahkusid): **Paike, paike, ära nendega nüüd... väga kuri ole!**

Kolmas pilt

Saeveski seimrikoda — pikk laudadest ehitis, mida täidab kogu päeva rõske videvik. Otseseinas kaks teineteisest kaugel seisvat tillukest aknakest, kumeras laes 2—3 punakalt hõõguvat elektripirni, pahemas seinas avar käik välja, mille kaudu seimerdatud lauad ning plangud lähevad laoplatsile riitadesse tahveldamiseks. Ruum jätkub paremale lahtisena, — sealt algab seimripink, sealt paistab suur hunnik korralikult üksteise peale laotud kantimata laudu, sinna kulgevad saage liikuma panevad rihmad.

Hommik; töö saeveskis — samuti ka selle hoovil — pole veel alanud.

TOOMAS (tuleb pahemalt; vaatab tühjas ruumis ringi, võtab äkki ruttama hakates saapasäärest mitu neljaks kokkumurtud paberilehte ja poetab need siia-sinna laiali; väljub jälle kärmesti).

I SEIMRITÖÖLINE (väike vilgas mees—müts kuklas, krae üleval; astub sisse, paneb leivaräti väikesele seinariiulikesele; istub ja hakkab suitsetama, vahtides sellejuures kõõrdi ukse poole).

II SEIMRITÖÖLINE (umbes 30-aastane, ulja välimusega; hoiab käsi

sügaval püksitaskutes, vilistab kogu aeg rõõmsat tantsulookest; peatub, ajab jalad lõbusalt harki): **Tere, väike Aadam.**

I SEIMRIMEES (muheleb sõbralikult): **Tere, tere, suur Anton.** (Naerab.) **No kuhu küll rist tuleks tõmmata, — esmaspäeva hommikul tullakse vabrikusse ligi kakskümmend minutit enne vilet. Seni pole sihukest asja minu teada ju juhtunud.**

II SEIMRIMEES: **Kuule... õigust-ütelda — minu enda teada samuti... pole seda seni juhtunud.**

I SEIMRIMEES: **Kas läksid liiga vara aplaagrisse, või jälle... jäid päikese kätte.** (Kõhistab heatahtlikku naeru.) **Minul, kui ma sinuealine olin, juhtus pagana tihti nõnda, et... ei saanud neilsinatseil jooksupäevadel muuks mahti kui ainult mundrivahetamiseks... hehehee.**

II SEIMRIMEES (edevalt): **Aga täpipealt, samane lugu oli ka minuga.** (Sülgab.) **Kõnnin praegu nagu õhus. Mitte sellepärast, et... pea valutaks. Kergeks, kergeks oleksin nagu kaalu poolest läinud.**

I SEIMRIMEES: **Ai, ai, ai, ai! Ai, ai, ai, ai!** (Krapsab äkki paberossi suust, peidab selle enda varju.)

OSKAR (ilmub uksele, käed taskus): **Good morning, old white boys, nagu ütleb meie uus aus platsikubjas! How do you do? Kas Kondoreid pole siit veel läbi marssinud?**

I SEIMRIMEES: **Ei ole, isand üliõpilane, ei ole.**

OSKAR: **Noh, siis ootame.** (II seimrimehele.) **Pea on kuum, mis?**

II SEIMRIMEES (ikka üha kestva edevusega): **Kuu-u-m, kuum!**

OSKAR (naerab): **Eks ma ole sulle ju ikka ütelnud — ära joo, kui tervis ei kanna.** (Otsib kohta, kuhu istuda; leiab äkki Tooma poolt mahajäetud paberilehe, silmitseb seda; pikkamisi.) **Vaata aga, vaata, mis teil siin kõik jälle lugejaid ootab...**

I SEIMRIMEES: **Et mida?**

OSKAR: **Ole hea.** (Ulatab paberi taadile.)

II SEIMRIMEES (haarab lehekese enda kätte, veidikese vaikuse järel): **See pajatab... sellest... et... Kalevivabriku omad algavad tunahomme peale.** (Paus.)

I SEIMRIMEES: **Et mida nad algavad?**

OSKAR: **Küsid kah...! Teadagi, mida.**

II SEIMRIMEES (kaldub nüüd salapäratsema): **Jah, just — teadagi mida.**

I SEIMRIMEES (viivitades): **Vaata, vaata, või mindi siiski... nõnda**

kaugele. (Paus.) **Tähendab — sealsete poiste kopikas on juba liiga väikeseks viilitud.** (Paus.) **Noh, lase ka siis kuuldavale, kuidas sellest must valgel kõneldakse.**

II SEIMRIMEES (vaatab üle õla ukse poole, loeb tõtates ja seetõttu tihti komistades): **„Kõigi maade proletaarlased, ühinege!"** (Seletab.) **Sihukesed üleskutsed ja asjad algavad ikka nende sõnadega.** (Jätkab.) **„Seltsimehed töölised! On jälle aeg kätte jõudnud, kus..."** (Katkestab, peidab paberilehekese kähku taskusse, sest väljast kuuldub samme.) **Jah, pagana pihta — sai kogu öö tõesti ringi tuuseldatud... Ja sel-le vii-i-na ots, mis me nelja mehega ära hävitasime!** (Piilub ikka ukse poole.)

KARM (astub sisse): **Nonoh, lausa koosolek...**

II SEIMRIMEES: **Ptüi! Sina oled... Keha võtsid kuumaks, sigudik. Leidsime siit jälle... läkituse.**

KARM: **Soo-soo, või läkituse leidsite...?** (Paus.) **Mis te tühjaga õiendate! Toob ainult sekeldusi ja muud midagi.**

(Seimrikotta astuvad: I platsitööline — pikk, kõhn, keskealine mees ja II platsitööline — habemesse kasvanud, oma raskepärasusega ning aeglusega karu meenutav taat.)

II SEIMRIMEES: **Näe — külalisi tuleb. Noh, kuhu nüüd, vennikesed?**

I PLATSITÖÖLINE: **Niisama — juttu ajama, — teil siin nagu rohkem tarku päid koos.**

II PLATSITÖÖLINE: **Ja uudiseid saama... Teate ehk paremini kui meie. Eile hakkasid, näe, kibedad teated ringi liikuma, et... Kalevivabriku omad löövad mässu lahti.**

KARM: **Kõneldakse, et löövad.**

I PLATSITÖÖLINE: **Kõneldakse, kõneldakse neh. Näe, minagi juhtusin kuulma.**

II PLATSITÖÖLINE: **Ega hulle ju tea... Inimesed on ju nüüd nagu... Omal ajal, kui mina kaela kandma hakkasin...**

OSKAR: **Kui sina kaela kandma hakkasid, oldi härradele tänulik... ükskõik mihukese pudru eest, mis?** (Naerab.)

II SEIMRITÖÖLINE: **Jah, see on õigus — Kalevivabriku omad on juba pihtide vahele pigistatud ja... varsti nad hakkavad peale.** (Näitab paberilehte.) **Siin sellest seisabki!** (I platsitöölisele.) **Mine, Kristjan, ja ole valvel. Hoia aknad lahti.**

II PLATSITÖÖLINE (teeb, nagu kästakse).

II SEIMRIMEES (hakkab jälle lugema): **„Kõigi maade proletaarlased, ühinege! Seltsimehed töölised! On jälle aeg kätte jõudnud, kus kodanlikud rahakuningad tahavad asuda meie leivakannika kallale, meie higi ja vaeva kallale. On jälle aeg kätte jõudnud, kus need südametud inimhaid sirutavad kriisi ettekäändel oma ahnusest kõverad küüned meie laste toidupalakese järele, et selle arvel suurendada oma ülekohtust puhaskasu. On jälle aeg kätte jõudnud, kus kägistavat poomisnööri, mis mõni aasta tagasi lõppenud klassisõja abil meile kaela seoti, hakatakse halastamatult kokku tõmbama, et järjekordselt vähendada meie elatusmiinimumi, neid näljakrosse, milleni meie palk juba niikuinii on viidud. Te kõik teate, et kaks päeva tagasi, s. o. läinud laupäeval, alustati töötasude vähendamist meie linna suuremas ettevõttes, nimelt Kalevivabrikus. Te teate samuti, et see on ainult esimene samm meie kallal sooritatava kuritöö täideviimisel, et seltsimehed Kalevivabrikus ei jää ainsateks, keda nõnda veristatakse, et neile järgneme järk-järgult meie kõik, töötagu me siis Laevatehases, Linavabrikus, saeveskites või kuskil mujal. Ja teadke siis ka seda, mida meie eest kogu aeg kavalalt varjatakse, — teadke ka seda, et kõik härrade ettevõtjate jutud kõnesoleva sammu paratamatusest on ainult kaval vale, sest kriis maailmaturul, millega nad endid õigustavad, on tegelikult juba lõppenud.**

Meie julged seltsimehed Kalevivabrikust astuvad esimestena võitlusse oma õiguste eest, mis on ka meie kõigi õigused, mis on ka kogu eesti tööliskonna õigused. Läbirääkimised, mis kestsid peaaegu vahetpidamata kuni pühapäeva hilisööni, ei andnud tagajärgi. Homme, 15. aprillil algab Kalevivabrikus streik. Ja igaüks meist peab meeles pidama, et...“ (Katkestab jälle, sest väljast kostab tasast jutukõminat.) **Kas keegi tuleb?**

I PLATSITÖÖLINE: **Kristjan — kurt oled või? — kas keegi tuleb?**

II PLATSITÖÖLINE (on lugemist kuulates tõesti oma ülesande unustanud; ärevalt): **Tuleb... tuleb jah... keegi...!**

II SEIMRIMEES: **Mis sa kurat's tukud seal!**

II PLATSITÖÖLINE (tasakesi): **O-mad! Kondorid... raamimehed.**

KARM: **Noh, lase edasi!**

II SEIMRIMEES: **Ongi ainult kaks rida veel.** (Loeb.) **„Ja igaüks meist**

peab meeles pidama, et tal tuleb valmis olla võitlusl'pu heisanud seltsimeeste kõrvale astumiseks. Üksmeeles on jõud! Killustatud kujul oleme me nõrgad ja meid võidetakse!" Kõik.

I SEIMRIMEES: Et läbi?

II SEIMRIMEES: Läbi.

II PLATSITÖÖLINE: Täitsa õige — tasapisikesi pigistatakse meie kõigi lõõrid kinni ja... asi vask.

KARM (mõtlikult): See on muidugi selge... aga...

II PLATSITÖÖLINE: Selgem kui selge!

OSKAR (nooruslikult): Jah, oodaku, et me nende kavalusest aru ei saa ja endid ükshaaval tapapakule laseme viia!

KARM (ikka mõtlikult): See on muidugi selge, aga... (Paus.) Kui ainult nii oleks, et meid rahule jäetaks... meie p a l g a võitluses.

OSKAR (tigedalt): „Milleks sina seal kisad," ütles lammas teisele, kui teda ennast veristada viidi ja see teine lihunikule äiata tahtis.

II SEIMRIMEES: Jah, seda rada mööda paistavad paljud ju mõtlevat.

(Tulevad Peeter Kondor, onu Siim, Toomas ja August.)

PEETER KONDOR: Tere hommikust, mehed!

TOOMAS (peatub isa kõrval): Miiting, nagu näha.

KARM: Jah, miitingu moodu see kipub minema. (Seletab.) Selles sedelikeses kutsutakse meid üles võtma neid teise pere asju nagu oma isiklikke. Meil aga kipuvad hääled pooleks minema. (Muigab.)

ONU SIIM: Nõnda, nõnda... Siis on küll keeruline lugu.

AUGUST: Et kui ühed lollusi teevad, siis... tehku seda ka kõik teised?

KARM: Just, just — selle vastu ju mõni siin sõdima kipub.

TOOMAS: Mõni? Kõigepealt muidugi sina ise, kes sa nõnda hirmsasti poliitikat pelgad. (Naerab.) Jah. (Tõsineb äkki.) Kui meid s e l l e s s i h i s üles kutsutakse, tähendab — tehakse õieti.

AUGUST (poisiliku üleolekuga): Ah oled kindel?

TOOMAS: Olen, vennas.

PEETER KONDOR (Augustile): Kas ka sina siis... arvad nõnda nagu sõber Karm?

KARM: Noh, pagan, igal asjal peab ikka oma põhjus olema. Kalevivabriku omadel o n kõigele vaatamata põhjus. See nõndanimetatud solidaarsusestreik, millest viimastel päevadel igal pool nii hirmus palju kõneldakse, on aga päris lihtne nina toppimine võõrastesse asjadesse.

TOOMAS (II seimritöölisele): **Anna siia, las ma silmitsen kah.** (Vaatleb üleskutset.) **Kust see... leiti?**

OSKAR: **Siitsamast, seimripingilt.**

TOOMAS: **Ainult see? Rohkem ei ole?**

OSKAR: **Ei tea, võib olla, et ehk ongi.** (Vaatab otsides ringi.) **Näe, tõesti on.** (Pöördub I platsitöölise poole.) **Meile siia jääb niikuinii üks, võtke see kaasa.** (Vaatab uuesti ringi.) **Ohoh, jälle.**

II PLATSITÖÖLINE (on ühe üleskutse juba taskusse pistnud; sirutab käe teise järele): **Jah, võtaks küll. Eks ta ole igaühele huvitav kuulda.**

AUGUST: **Mis sellest r-rämpsust laiali laotada! Rebi parem katki, et pärast ütlemist ei tuleks.** (Astub vanamehelikult pikki samme võttes Oskari juurde, napsab sellelt lehekese.) **Olgu talle muld kerge, äbarikukesele.** (Rebibki üleskutse katki, läheb ukse juurde, viskab tükid üle I platsitöölise pea välja.)

TOOMAS (vihaselt, läbi hammaste): **Mis sa... tegid?**

PEETER KONDOR (tasakesi): **Oi, oi, poja, kas maksis just nõnda talitada?**

AUGUST (märkab äkki, et kõik on oma pilgud kuidagi tummalt temale sihtinud; satub veidi kitsikusse, katsub uljana näida): **Noh... ja siis? Teotasin pühadust, mis? Käigu nad oma agitatsiooniga kus kurat — mina olen praegusel silmapilgul aus tööline ja... muud midagi.**

TOOMAS (kordab): **Mis... sa tegid?** (Pingeline vaikus.) **Ah sina siis oled aus tööline...? A u s... t ö ö l i n e?** (Paus.) **Kelle vastu sa oled... a u s? Ah? Kelle vastu?**

AUGUST (kohkudes): **Kelle... vastu...? Mis sa sellega mõtled?**

TOOMAS (tasakesi, läbi hammaste): **S-sa l-lollpea! Mis ma sellega mõtlen? Ütlen sulle, kelle vastu sa oled... a u s!** (Paus.) **Oma peremehest onu vastu, sa vasikas!**

PEETER KONDOR (astub poegade vahele; sõbralikult): **Jäta nüüd, Toomas. Vaielge aga oma mõtted ilusasti ühte punkti välja... sinna punkti, kus tõde seisab. Rinnutsi kokkuminekuks on ju... aega küllalt.**

AUGUST (on jälle end valitsema hakanud; jonnakalt): **Minul ei ole midagi kellegagi ühte punkti välja vaielda! Tean ise, mis ma teen.**

TOOMAS: **Tea! Aga ära oma lolli teadmisega... oma härrasmehe teadmisega... m e i d sega!** (Rahuneb samuti, kuid on ikka veel väga

vihane.) **Tuleks sind panna neid killukesi sealt väljast üles korjama ja... kokku kleepima!**

AUGUST: **Võid, vennas, seda ise teha.** (Pistab käed väljakutsuvalt tasku, läheb hulkuva kõnnakuga pahemale.)

ONU SIIM (on kõike sündivat sõna lausumata pealt vaadanud; sirutab enda seina veeres seisvale pingikesele, paneb käsivarred risti pea alla; suleb silmad, kuid näib endiselt vestlust jälgivat).

II PLATSITÖÖLINE (nagu kahurist): **Kõtt, kurat! Näe, näe, kus ta nüüd ringi ronib, hull loom!** (Kõigi olek ning ilme muutub silmapilkselt — istutakse ja norutatakse, nagu ikka enne hommikust tööalgust.)

HANSU HÄÄL: **Kus see kass on? Ei näe mina siin ühtki kassi.**

II PLATSITÖÖLINE: **Kas ei ole...? Silmad vajusid kinni — küllap see oli siis vist unes...**

HANS (ilmub seimrikoja uksele): **My dear boy — juba praegu ei seisa sul luugid lahti, mis sa's veel päeval teed.** (Astub sisse.) **Good morning — tore hommik, mis?** (Annab kõigile kordamööda kätt, lükkab mütsi kuklasse, istub põlvi laiali ajades onu Siimu jalgade juurde pingiotsale.) **Põõnab, vana võrukael, hahahaa.** (Kargab ootamatult uuele ainele.) **Ajasite siin juttu... Kas ehk kah Kalevivabriku sündmustest? Nüüd kõneleb ju sellest... kogu linn.**

I PLATSITÖÖLINE: **Ei... Mis meie's neist sündmustest... Niisama maanutasime... asja ees, teist taga.**

HANS (noogutab): **Tjah, näed, ei saadud kokkuleppele. Ei saadud! Ja homme läheb lahti.**

OSKAR: **Homme? Ei, vist ikka tunahomme.**

TOOMAS (köhatab, heidab talle hoiatava pilgu).

HANS (vaatab kähku poisi poole): **Tunahomme?** (Tõstab kulme.) **Ah jah... õige küll. See seisab ju selles põrandaaluses leheski, mida öösel olevat jälle levitatud.** (Paus.) **Lugesid kah, eks ole?**

OSKAR: **Ei, lugenud pole ma seda kuskilt. Asjaosalised ise kõnelesid.**

HANS: **Millal?**

OSKAR: **Nüüdsama, kui ma tulin...**

HANS: **Ah s-soo...** (Noogutab jälle.) **Jah, kuramuse pihta, viisid siiski asja nii kaugele. Ja on ometi tööstusala, kus teenitakse head kasu. Mis seal enam kärpida. Eks ole ju?** (Vaatab ringi.)

KARM: **Ei tea. Mina sealse'd tingimusi ei tunne.**

HANS: **N-noh, mis sa kõneled! See on ju seletamatagi selge. Olgu kriis või mis tahes — paljaste kintsudega ei käi ometi keegi...**

KARM: **See on ju küll õ'ge... aga...**

HANS: **Arusaadav, et õige.** (Onu Siimule.) **A-uuu, unimüts! Auuu! Hohohoo, lase või suurtükki... kõrva ääres.** (Vaatab uuri; pöördub platsitööliste poole.) **Pagan võtaks, vileni on veel vaevalt viis minutit, teie aga torutate siin. Kõbige, kõbige oma kohtadele, et õigel ajal käed kä'ma saate.**

I PLATSITÖÖLINE: **Eks me ju lähe kah. Pidimegi just tõusma hakkama.** (Seab minekule.)

II PLATSITÖÖLINE (järgneb I platsitöölise eeskujule; lahkuvad lonkides).

HANS (ajab enda haigutades püsti, peatub Peeter Kondori juures): **Noh, vennas, kuidas su perenaise tervis kah on? Ikka kehvavõitu...?**

PEETER KONDOR: **Isegi väga kehva võitu.**

HANS: **Samuel kuulas ta läbi. Mis ta kõneles?**

PEETER KONDOR: **Teadagi — süda.**

HANS: **Süda? Jaa, see on paha, see on paha. Süda, see on... väga paha.** (Jälle onu Siimu poole.) **Auuu, vanapapa! Auuuu! Hehehee, küll on ikka onukesel uni, pagan võtaks...** (Istub tagasi endisele kohale; ohkab.) **Kur-ramus, jah... need halvad asjad tänavu suvel. Mis pagan sa ütled, kui järsku siin meiegi juures käärid mängu lastakse.** (Paus.) **Mis te arvate, mehed, kas paneme kah saed se'sma ja kõbime koju? See tähendab... kui peaks kah kärpima hakatama?**

TOOMAS (naerab äkki): **E-ei... kus sa sellega! Meie seame endid ilusasti ritta ja lähme rongkäiguga onu Tiidule... austust avaldama.**

HANS (vaatab vennapoega ivake aega mõtlikul ilmel): **N-nojah, naljatada ju võib. Eriti veel sinu aastates.** (Laseb enda kühmu põlvede kohale.) **Meie eas aga** (osutab käega vaikivaid töölisi) **sihukesi asju enam ei taluta.** (Tõuseb.) **Oleme ju kõik inimesed, kes elavad otsejoones oma tunnitasust, nii mina kui teiegi siin. Pagan seda teab, mis saab ja mis tuleb.** (Paus; ootamatult.) **Ega teist keegi ei ole midagi lähemalt kuulnud?**

PEETER KONDOR (raputab naeratades pead): **Ei meie tea siin midagi,**

vennas. Mitte midagi. Mõtlesime just sinult küsida — puutud ju kontoriga iga silmapilk kokku ja... peremehe endaga samuti.

HANS (heidab halvustavalt käega): **Kontor tühi ei tea mitte kui midagi.**

TOOMAS: **Aga onu Tiit ise peaks ju siiski teadma!**

HANS (heidab jälle vennapojale mõtliku pilgu): **Onu Tiit? Tema i s e, my dear boy, teab muidugi. Ja sina mõtled, et nüüd, kus ma olen natike parema koha saanud, ja seda nimelt oma venna ettevõttes, istun ma muudkui sellesama venna söögilauas ja ajan temaga mahedat juttu?** (Naerab.) **Poisike on ikka poisike.** (Paus; kratsib sõrmeotsadega päikesest pruuniks põlenud kaela.) **Kur-ram... sellest aru saab.** (Võtab Peeter Kondori kuuenööbist kinni.) **Aga kui nüüd oletada, et...** (Ei saa oma mõtet välja ütelda — äkitselt raputab õhku sügav vile.)

PEETER KONDOR
TOOMAS
OSKAR } (ära paremale).

ONU SIIM (tõuseb virgalt, asub seimripingi taha).

I SEIMRIMEES
II SEIMRIMEES } (lähevad lauariida juurde ja võtavad sealt esimese kättejuhtuva plangu).

AUGUST (tuleb kähku sisse, kaob paremale).

(Valmisoleku-vile lõpeb järsult; tekkivale vaikusehetkele järgneb juba varsti teine, tööalguse vile.)

HANS (ootab, kuni jõurihm plagisedes liikuma hakkab; pöördub kassilikult ja väljub pahemale).

Teine vaatus

Ex bibl. [illegible] Tart.

Neljas pilt

Lavaseadeldis nagu teises pildis. Saaliaknad on lahti, kardinate vahelt paistev aed on täis päikesepaistet.

Söögitoast kostab lauakatmisele iseloomulikke helisid; kabinetist kuuldub kpt. Tiit Kondori pahuraid samme.

PR. KONDOR (jookseb aeg-ajalt rõdu-ukse juurde, vahib nagu kedagi kärsitult oodates selle klaasruutude kaudu välja; muutub järsku rõõmsaks, tõttab ust avama, tuleb juba hetke pärast tagasi ühes Silviga; tasakesi, tungivalt): **Tütar, kallis... kas sa mõtled ise kah midagi!**

SILVI (kehitab õlgu): **Palun, ära alga jälle!**

PR. KONDOR (kordab): **Kas sa... mõtled... ise... kah... midagi...** (Sosinal.) **Hommik on käes, aeg läheb... ei tule ega tule.**

SILVI (püüab küsimust naljaks pöörata): **Noo-noo, memme, kallis... mis see's teeb, et ma...** (Rõõmsalt.) **Eile lõuna algas ju meie ülelinnalise tantsuvõistluse finaal.** (Ilmse edevusega.) **Tulin teisele kohale. 18 tundi 27,5 minutit.** (Naerab.) **Ongi kõik.**

PR. KONDOR (tasakesi): **Jesseke — mis sa räägid!** (Vaikus.) **Ja kas Karl... teadis sellest?**

SILVI (muutub ettevaatlikuks): **Karl?**

PR. KONDOR: **Jah.** (Paus.) **Ta käis jälle kahel korral siin.**

SILVI (pahuralt): **Ah... n-nii! Läheb kah omal kombel jaburaks. Pean vist iga sammu talle nina peale kirjutama.** (Teeskleb haavumist.)

PR. KONDOR (usubki juba tütart, kuna t a h a b teda uskuda): **No-jah... Eks ma isegi mõtlen, et... Aga ega meie siin kodus kõike ei tea. Taat ju kah — nagu sa isegi näed — hakkab päev-päevalt aina karmimat korda nõudma.**

SILVI: **Muidugi, muidugi — kakskümmend kaks aastat rändas mööda võõraid maid ja sadamaid, teistelt nõuab aga paigalkonutamist.** (Näib järsku midagi meenutavat.) **Meie andekas luuletaja vajab ehk tõesti mõnesugust järelevalvet.** (Tasakesi, pealekaebavalt.) **Eile öösel... vastu tänast... olevat ta kaotanud summa, mida ei või just väikeseks nimetada.** (Suundub trepi poole.)

PR. KONDOR (ei taha oma kõrvu uskuda): **Eile... öösel? Vastu tänast? Kuidas nõnda? Ta oli ju õhtul haiglane ja läks varakult voodisse...**

SILVI: **Õndsad on need, kes ei näe, aga siiski usuvad, hahahaa!** (Ära teisele korrale.)

PR. KONDOR (vaatab tütrele veidi aega järele; pikkamisi): **Issa... ristike...**

LIISA (ilmub söögitoa uksele): **Proua, laud on kaetud.**

PR. KONDOR (võppub): **Ah laud on kaetud...**

LIISA (ära).

PR. KONDOR (läheb mehe kabineti suunas): **Isa, laud on kaetud.**

KPT. TIIT KONDOR (astub kohe saali): **Ahah, see on kena, tere hommikust. Kas lapsed on all?**

PR. KONDOR: **Nad... tulevad kohe.**

KPT. TIIT KONDOR: **Jah, oleks hea, kui nad ei venitaks — mul on kiire.** (Ära söögituppa.)

PR. KONDOR (järgneb mehele).

ENDLA (tuleb teiselt korralt, lükkab vaheriide kõrvale; rõõmsalt): **Tere hommikust, taat.**

KPT. TIIT KONDORI HÄÄL: **Hommikust, tütar. Noh, kuidas abituurium edeneb?**

ENDLA HÄÄL: **Ei ole viga, edeneb kah. Ainult see... trigonomeetria.**

KPT. TIIT KONDORI HÄÄL: **Jahah, trigonomeetria...?**

RUDOLF (tuleb omakorda trepist alla; on väga ärev; läheb kikivarbail kabinetiukse juurde; äkki helistatakse; jookseb ummisjalu tagasi trepile; jääb ülemiselt astmelt vargsi alla piiluma).

TOIMETAJA JÜRISSON (tuleb paremalt): **Pean vist ootama... nagu näha?**

LIISA: **Jah, härra tuleb varsti.** (Ära.)

TOIMETAJA JÜRISSON (istub tugitooli; hakkab suitsetama).

RUDOLF (tuleb uuesti trepist alla, näib endamisi meeleheitlikult midagi kavatsevat): **Tervist, härra toimetaja.**

TOIMETAJA JÜRISSON (vaatab ringi): **Oo, noorhärra Rudolf! Tervist. Kuidas läheb?**

RUDOLF: **Tänan... tänan küsimast.** (Paus.) **Ja teil endal?**

TOIMETAJA JÜRISSON: **Tänan omakorda, tänan omakorda. Kah — pole viga.** (Vaatab teraselt poissi.) **Kuulge, kuulge, miks te nõnda murelik olete?**

RUDOLF (kohkub): **Murelik? Ei... tõesti...** (Otsustab äkki.) **Jah, teate, juhtub ju niisuguseid lolle olukordi, et...** (Jutustab ilmselt valetades.) **Eile palus keegi, — üks kehv sõber, — väikest laenu. Lubasin. Mu oma rahad olid aga läbi ja... palusin isalt. Nüüd aga tuleb välja, et olen õhtul jalutades selle ära kaotanud. Natike loll on vanameest jälle... tülitama minna.** (Paus; liigutab erutatult huuli.)

TOIMETAJA JÜRISSON (ebamääraselt): **Aa!** (Vaatab Rudolfit, taipab äkki.) **Muidugi, muidugi, et... natuke loll. Kuulge — kas mitte mina ei võiks teid ajutiselt aidata?**

RUDOLF (vaikselt): **Ma ei tea... Kas tõesti...? Mul on piinlik, aga.** (Paus.) **See oleks ju tühine summa — 50 krooni...**

TOIMETAJA JÜRISSON: **Aga palun, aga palun. Jah, niisugune tühinegi summa... teeb vahel peavalu... hahahaa.** (Otsib raha, ulatab selle poisile.)

RUDOLF: **Tänan südamest, härra Jürisson. Ma... otsekohe... Paari päeva pärast...**

TOIMETAJA JÜRISSON: **Oo, ärge muretsege, ärge muretsege.** (Kummardab.)

RUDOLF (kummardab samuti; ära teisele korrale).

KPT. TIIT KONDOR (ilmub veidikese aja pärast): **Tervist, tervist! Noh, millega võin kasulik olla?**

TOIMETAJA JÜRISSON (kargab püsti; libedalt): **Tervist... jah. Kõigepealt — lubage vabandust paluda, härra kapten... nii varase tülitamise pärast.** (Kätlevad.)

KPT. TIIT KONDOR (vaatab kella): **Jahah, pool üheksa.** (Paus; ootab.)

TOIMETAJA JÜRISSON (ei tea, kuidas alata; otsustab viimaks): **Kui lubaksite küsida... härra kapten... millest see õnnetus teie enda arvates võis tulla?** (Muutub nende sõnade juures luuravaks, püüab seda aga varjata.)

KPT. TIIT KONDOR: **Missugune... õnnetus?**

TOIMETAJA JÜRISSON: **Kuidas — kas te siis ei tea, härra kapten?**

KPT. TIIT KONDOR: **Ei, ma ei tea tõesti midagi!** (Äkki heliseb telefon; tõuseb kähku): **Üks hetk, palun.** (Jätab kabinetiukse enda järel lahti.) **Jah, kuulen. Telefoni juures. Mis?! Veorihma seib? Väike-Aadamale? Mis kuradi juttu sa ajad!** (Läheb endale märkamata üle laevakapteni kõneviisile.) **Ta tellib kohe auto ja sõidab jalamaid siia. Ta mõistab, jah? Kordab mu käsku!** (Näib kuulavat.) **Tubli. Ma ootan.** (Lõpetab, tuleb tagasi saali.) **Sellest te siis kõnelesitegi?**

TOIMETAJA JÜRISSON (ikka kuidagi libedalt): **Jah, just sellestsamast, härra kapten.** (Tõuseb, hõõrub käsi.) **Kas pole kole, härra kapten! Mees täie jõu ja tervise juures. Naine, kaks last, vana emake...** (Paus.) **Käisin seal... Usutlesin... ta seltsimehi. Fotografeerisin.** (Viivitades.) **Kõneldakse, härra kapten, et... kõik olevat tulnud direktsiooni hooletusest ja hoolimatusest.** (Paus.) **Kaks päeva tagasi olevat ju ka... teie isiklikku tähelepanu seibisse tekkinud praole juhitud...** (Paus.)

KPT. TIIT KONDOR (tahab nagu salata, kuid ei tee seda siiski): **Kes seal seda väidab?**

TOIMETAJA JÜRISSON: **Noh... nii üks kui teine.**

KPT. TIIT KONDOR (käib edasi-tagasi): **Kes? Kes nimelt?**

TOIMETAJA JÜRISSON: **Mul on kõik see... üles kirjutatud.** (Jälle magusa palvevennatooniga.) **Hirmus lugu... hirmus lugu. Vaesed süütud lapsukesed, kes kaotasid oma lihase isa... Vaene aus töömees, kes leidis nüüd nii kuulsusetu ja masendava otsa... Vaene armastaja naine, kes kaotas oma kalli seltsilise ja toe rasketes eluvõitlustes... Vaene õnnetu emakene, kelle silmavesi ei suuda ta muret kinni katta... ei iialgi... ei iialgi...** (Tavalise häälega.)

Jah, näete, härra kapten, kahjuks ei oska me kunagi ette kujutada, mihukese ränga õnnetuse võib endaga kaasa tuua mõni tühine silmapaari vahele jäetud pisiasi. Eriti — kui meie käed on otsast otsani täis tööd ning tegevust. (Paus; tasakesi.) **Kui võtta rahvuslikult seisukohalt... riiklikult seisukohalt... meie armsa kodumaa seisukohalt... Teravused ja lõhed süvenevad, süvenevad. Oleks tarvis teha kõik, et neid vähendada. Põrandaalustele elementidele ei tohiks kätte anda ühtki võimalust jälle oma lõugu laotada...** (Paus.) **Teiselt poolt aga... südametunnistus, südametunnistus, — olgu siis isiklik, olgu siis ühiskondlik, olgu siis sotsialistlik... sotsiaaldemokraatliku partei oma...**

KPT. TIIT KONDOR (pikkamisi): **Ma järeldan teie sõnadest, et juhtunud raske õnnetus annaks ennast ka veidi pehmemaks seletada.**

TOIMETAJA JÜRISSON (vaikib, vaatab maha).

KPT. TIIT KONDOR (ootamatu ägedusega, peaaegu jõhkralt): **Noh... kas annab?**

TOIMETAJA JÜRISSON (laotab jälle käsi): **Väga keeruline küsimus, väga keeruline küsimus. Kuna päevakorral seisab teie Laevatehase hea nimi... seega laiemas mõttes ka meie noore rahvusliku tööstuse hea nimi... siis...** (Heietades.) **Kui küsitleda mõnd teist, arukamat inimest, kellel pole hinges mürki ega sappi. Ja kui ohverdada kah... pisut raha... tubaka ja viina jaoks...** (Ootamatult jämedaks muutuva häälega.) **Millest, pagan, sihuke hooletus! Mees, kes... pidi ometi teadma midagi ka veorihmadest ja nõnda edasi! Võtta aga järsku teivas kätte ja hakata sellega tagasi seibile tonksima rihma, mis kipub sealt maha libisema.** (Naerab põlastavalt.) **Kas seal polnud jälle viin mängus?** (Paus; laulvalt-palvevennalikult.) **Kuigi teisest seisukohast lähtudes võiks ka oletada, et midagi niisugust poleks juhtunud, kui te oleksite selle saatusliku pragunenud seibi otsemaid uuendanud...**

KPT. TIIT KONDOR (trambib äkki raevutsedes jalgu): **Hea küll, aitab!** (Rahuneb jälle kohe; tasakesi.) **Kiiduartikli katteks... minu tutvustamise eest... vajasite te l a e n u 150 krooni... Palju te siis n ü ü d vajate, et... tõsta esile selle lolli kanapea hooletus ja töödistsipliini rikkumine?**

TOIMETAJA JÜRISSON: **Kuulge, kuulge!** (Paus; jätab vigurdamise, hakkab nobedasti kummardama.) **Kui nagu mees mehega otsekohene olla, härra kapten... Jääksin teile tõesti surmani tänulikuks, kui te võiksite mind... ivakese aidata... ütleme 250 krooniga.**

KPT. TIIT KONDOR: **Hea küll, saate selle.** (Ulatab väljapressijale raha.) **Nii. Ja nüüd oleks mul tegemist. Jumalaga, härra ajakirjanik.** (Pöördub kabineti poole.)

TOIMETAJA JÜRISSON (koogutab ikka kummardada): **Head tervist... head tervist... armas härra kapten.** (Paremale ära.)

HANS (tuleb higi pühkides paremalt): **Uuh, kurat... hinge võtab sihuke kihutamine välja! Good morning, sir.**

KPT. TIIT KONDOR (peatub, järsult): **N-noh?**

HANS: **Kuule... õieti polegi mul oma telefonilisele informatsioonile midagi juurde lisada. Väike-Aadamake — viisime ta sindri just ühest vahetusest teise — sai lagipähe nagu kahurikuuliga ja läks lahkamisele... nõnda, nagu see peab olema. Rajooniülem sai sada krooni ja koostas protokolli... Samuti nõnda, nagu see peab olema.** (Tasakesi.) **Minu arvates, sir, tuleks meil täna juttu ajada ühest hoopiski tähtsamast asjast kui see tühine sekeldus.**

KPT. TIIT KONDOR (ikka kurjalt-järsult): **Jah? Millest?**

HANS: **Käisin eile alevis ringi ja... kõnelesin. Et välisturust tingitult ja nõnda edasi tuleb ka meil ehk ajutiselt kokku tõmmata... Näib, et streigist pääsemiseks on meil siiski niisama vähe lootusi, nagu oli seda Kalevivabrikul.**

KPT. TIIT KONDOR: **Jahah? Edasi.**

HANS (arutleva tooniga): **Ma ju ei tea, aga... kas see pole ehk rumalus — igal pool lõikama hakata ühel ja samal ajal.**

KPT. TIIT KONDOR (viivitades, kuid juba veidi sõbralikumalt): **Palke on meil niikuinii veel varuks... kolmeks nädalaks.**

HANS (tasakesi): **Ah n-n-nõnda on lugu!** (Lööb endale vastu laupa.) **Siis on muidugi iseasi.** (Naerab.) **Tuleb ehk koguni... omalt poolt tagant kihutada... hahahaa.**

KPT. TIIT KONDOR (raputab pead): **Ei, ka seda ei maksa teha.** (Muutub ebatavaliselt avameelseks.) **Täna või homme lubati mulle Josseti juurest helistada. Kui saame suurema partii... nagu selleks on mõnesuguseid lootusi... peame tegema kõik, et streiki ei tuleks.**

(Paus.) **Mis puutub sellesse tänasesse loosse, siis teata Väike-Aadama naisele, et ta eest... hoolitsetakse.**

HANS: **Selge, selge, sir... Seda ma teen kindlasti, sir.** (Telefon heliseb jälle.)

KPT. TIIT KONDOR (ära kabinetti, mille uks jääb ka sel korral avatuks): **Kuulen. Telefoni juures. Jah, jah, mina ise. Tervist, kapten Madisson. Nii?... Ühe sõnaga korras? Tänan. Nägemiseni nõnda siis... õhtu kaheksani.** (Tuleb tagasi saali.)

HANS: **Kui tohin küsida, sir, — oligi ehk Josseti juurest?**

KPT. TIIT KONDOR (topib piibu täis, ulatab vennale rinnataskust sigari): **Nõnda küll — tema juurest.**

HANS: **Uus partii?**

KPT. TIIT KONDOR: **Jah, uus partii.** (Käib edasi-tagasi; vaikus.) **Muuseas — on parem, kui seal aguli kandis vana Josseti palkidest veel ei kuulda.**

HANS (julgeb nüüd samuti koduseks muutuda): **All right, sir. Oleme nagu angerjas mudas, sir... hehehee.** (Tasakesi.) **Eile õhtul käisin Peetrit vaatamas.**

KPT. TIIT KONDOR: **Jahah...? Noh?**

HANS: **Tuleb tunnistada, et peapraaker Hanssu sallitakse seal hoopiski vähem kui seimrimees Antsu.** (Naerab jälle joviaalselt.)

KPT. TIIT KONDOR: **Tähendab, et... kannavad viha?**

HANS: **Yes, sir... kannavad viha.** (Sosinal.) **Sa oled ju silmanud... neid masinal kirjutatud ja šapirografeeritud „ajalehenumbreid"?**

KPT. TIIT KONDOR (tillukese pausi järel): **Kas sa arvad, et nad ka selle asjaga mestis on?**

HANS: **Mitte ei arva, vaid... tean. Ja esimesest viimaseni! Kõik!**

KPT. TIIT KONDOR (mõtleb): **Vennas Peeter ja vennas Siim, — noh, hea küll. Aga Toomas võttis ju minu teada osa vabadussõjast... meie poolel.**

HANS: **Võttis. Ja kahetseb seda praegu väga.** (Paus; muutub liialdatult ametlikuks, lööb kannad kokku.) **O key, sir. Can I go, sir?**

KPT. TIIT KONDOR: **Jah, võid minna.** (Ulatab vennale käe.)

HANS: **Good bye, sir.** (Ära.)

KPT. TIIT KONDOR: **Head tervist, head tervist.** (Trummeldab hajameelselt sõrmeotsadega vastu lauda; koputatakse.) **Sisse.**

AUGUST (astub kohmetult tuppa): **Tervist... Vabandage, et ma...**

KPT. TIIT KONDOR (läheb poisile vastu, raputab tugevasti selle kätt): **Tervist, tervist. Vaata kui kena, et sa minu kutsele reageerisid. Istu, ole hea.**

AUGUST (istub): **Jah, onu Hans ütles eile, et te tahtvat minuga kõnelda. Sel nädalal olen ma öövahetuses. Ja mõtlesingi siis, et... tulen.**

KPT. TIIT KONDOR: **Tore, tore.** (Vaatab vennapoega teraselt uurides — püüab aimata, kas poiss on juhtunud õnnetusest juba kuulnud.) **Tahtsin jah sinuga veidi kõnelda.** (Paus.) **Mõtled sel sügisel päris ehtsaks üliõpilaseks hakata?**

AUGUST: **Kava mul ju niisugune on, aga kardan, et sellest jälle midagi välja ei tule.**

KPT. TIIT KONDOR (popsib veidi aega vaikides piipu): **Nojah, see on õige. Ajad pole jõukad. Mis ainet sa õpid?**

AUGUST: **Juurat... see tähendab — õigusteadust.**

KPT. TIIT KONDOR (naeratab): **Pole viga, pole viga — nii palju oskan minagi ladina keelt.** (Paus.) **Aga mis sa arvad, kui ma soovitaksin sulle... hoopis midagi muud? Viska see juura metsa ja õpi parem inseneriks. Nende meeste päralt on tulevik igal pool laias maailmas.** (Paus; võtab Augusti õlast kinni.) **Su isa kuulutas minule sõja — mis oleks, kui meie kahekesi katsuksime läbi saada — vastuoksa — pisut sõbralikumalt...?**

AUGUST (ebamääraselt): **Mina... mina küll ei...**

KPT. TIIT KONDOR: **Sina küll ei taha tüli, eks ole? Tore. Mina ei taha seda samuti.** (Muigab.) **Nimetatagu seda tüli siis klassivõitluseks või millekski muuks.** (Paus.) **Mõtlesin siin sinu üle vahete-vahel ja kujutasin ette, et võimaldaksin sulle igakuise väikese siselaenu, mis aitaks sind veidi kergema vaevaga edasi minna. Tasuksid kord niisama pikkamisi, nagu mina oma laenu a n n a k s i n, — kuust kuusse.** (Paus.) **Noh, kuidas arvad?**

AUGUST (ei suuda uskuda): **Kas te seda siis... ikka... päris... tõsiselt?**

KPT. TIIT KONDOR: **Täiesti tõsiselt, täiesti tõsiselt.** (Naeratab.) **Muidugi — kui su taat meie kavatsust keelu alla ei pane.**

AUGUST (äkki suurustades): **Noh, ma... ma... pole ju enam titake.**

KPT. TIIT KONDOR: **Jahah, muidugi.** (Paus.) **Peale selle soovitaksin ma sulle... kodunt ära tulla.**

AUGUST: **Kuidas — kodunt ära tulla?**

KPT. TIIT KONDOR: **Noh, täpselt nõnda, nagu ikka kodunt ära tullakse.** (Tõsineb; kõneleb nüüd peaaegu rangelt.) **Igal ümbrusel on oma stiil. Seal agulis on oma stiil, siin südalinnas on oma stiil. See esimene — agulistiil — üliõpilasellu ei passi.** (Osutab trepi poole.) **Seal ülemisel korral on veel mitu tühja tuba. — Koli sisse, ela.**

AUGUST (viivitades): **Ma... oleksin... oleksin küll... nõus.**

KPT. TIIT KONDOR: **Tubli. Siis pole midagi. Ära lase ennast enam oma teelt kõrvale viia.** (Paus.) **Kas sul oli asja ka kellegi teise poole?**

AUGUST: **Ei olnud.** (Järsku avameelseks muutudes, lõkendavate põskedega.) **Usu, onu... Kuidas ma kõige selle üle õnnelik olen... ja rõõmustan. Ahastama pani juba... see senine olemine. Kitsas... must... Kogu elu kokku pigistatud nagu vaade läbi akna tänavale. Ma ei tea, mis ma oleksin vahel teinud... mida andnud... et sealt tulema pääseda!**

KPT. TIIT KONDOR: **Noh, ütleme, et pääsedki nüüd varsti... s e a l t t u l e m a.**

AUGUST: **Jah... jah... pääsen.** (Helistatakse jälle.)

VABRIKANT KANGUR (ilmub hetke pärast lävele): **Ahah, ongi kodus. Tere, kulla mees.** (Ulatab kpt. Kondorile lõdvalt käe.)

INSENER SUURORG (siseneb vabrikant Kangru kannul): **Tervist, härra kapten Kondor!**

KPT. TIIT KONDOR (aimab paha, kuid säilitab siiski rahu): **Tervist, tervist.** (Osutab sohvale.) **Võtke, palun, istet — ma saadan oma noore sõbra ära.** (Augustile.) **Nii et — asi on selge?**

AUGUST: **Jah... jah... on küll.**

KPT. TIIT KONDOR: **Siis on hea. Ja ära mind jälle kohe ära unusta.** (Kaob hetkeks ühes poisiga eeskotta.) **Nõnda, härrad, olen teie teenistuses.** (Kordab.) **Võtke, palun, platsi.**

VABRIKANT KANGUR: **Täname südamest.** (Istub, lükkab jalad hooletult laua alla.) **Pöiad ongi selle tampimise peale tuimaks jäänud.** (Paus. Lehvitab endale kuuehõlmaga tuult.) **Jalutasime siin insener Suuroruga mööda parki ja arutasime nii üht kui teist küsimust. Ja kuna me kord juba siia sinu vigvami juurde sattusime, siis arvasime, et... arutame neid küsimusi ka ühes sinuga. Lugu on nõnda, et see meie väike komisjonikene, kuhu ka meie härra inseneriga kuulume, tahab juba täna õhtuks olukorrast k i n d l a t ülevaadet saada.**

(Insener Suuroru poole.) **Noh, poiss, sul seisavad sõnad paremini reas — jätka nüüd sina.**

INSENER SUURORG (asjalikult, iga sõna otsegu hoolikalt teravaks voolides): **Meid huvitaks nimelt teada saada, millal ka teie oma otsuse töölistele teatavaks teete? Kuna teoksil olevale palgakärpimisele tuleb vaadata ikka kui meie, ettevõtjate ühisele aktsioonile, siis oleme me vist küll õigustatud teile seda küsimust esitama.**

KPT. TIIT KONDOR (niisama asjalikult): **Jah, seda te olete õigustatud tegema. Olen sunnitud aga kahjuks tunnistama, et ma pole veel päris kindlale seisukohale asunud.**

VABRIKANT KANGUR: **Noo-noo, poiss, see ei peaks ju sul kuigi raske olema.** (Informeeriva tooniga.) **Kalevivabrikus, nagu sa tead, käib juba kolmandat päeva streik. Minu isikliku villakraasimistöökojakese naised leppisid aga olukorraga ja... lõhuvad edasi... hehehee.**

INSENER SUURORG: **Arvan, et eelseisev laupäev peab ka teie juures selgust tooma, härra kapten.** (Paus.) **Või olete te ka selle tähtpäeva suhtes teisel arvamisel?**

KPT. TIIT KONDOR: **Jah, seda ma olen.**

VABRIKANT KANGUR: **Noo-noo-noo-noo! Kuhu sa, poiss, siis säärase taktikaga loodad jõuda? Tuleb ju ometi ühte hoida, pagan võtaks.**

INSENER SUURORG (teravalt): **Miks te olete ka selle tähtpäeva suhtes teisel arvamisel?**

KPT. TIIT KONDOR: **Sellepärast, et niisugusteks malekäikudeks... kuigi need annaksid tõesti tublit puhaskasu... pole mul enam kahjuks aega ega mahti.**

INSENER SUURORG: **See tähendab?**

KPT. TIIT KONDOR: **See tähendab, et värske tuulehoog, mida te arvasite siia, meie radadele jõudvat umbes juulis või augustis, hakkas minu poole sisse puhuma juba nüüd, aprillis.** (Paus.) **Sain tööd kõige vähemalt kuni hilissügiseni.**

VABRIKANT KANGUR (usutledes): **Kas kapten Madissoni kaudu... tuli see tuulepuhang?**

KPT. TIIT KONDOR: **Jah.**

VABRIKANT KANGUR: **At-at-at, see vana rebane! Sestap ta käis vii-**

mastel päevadel ringi sihukese salakavala näoga... Nõnda et... suured välistellimised?

KPT. TIIT KONDOR: **Paistab.**

INSENER SUURORG (pikkamisi): **Ei usu, et s e e asjaolu seisukorda oluliselt muudaks.** (Uuesti äsjasele täpsele ning rangele toonile üle minnes.) **Töölised suudavad vastu panna kõige enam paar nädalat. Ja niikaua kannatavad ka muud tegurid.** (Tasakesi.) **Kalevivabrikus on streigitud alles mõni päev... Selle mõne päeva jooksul on aga vahi alla võetud tervelt viis ninameest, kes... läksid oma tegevuses üle lubatud piiri. Miks ei või nõnda sündida ka... igal pool mujal? Ei ole pisimatki kahtlust, et vaikus, mis hiljem majja saabub, on... vägagi põhjalik.** (Tõuseb; kuivalt sõnu rõhutades.) **Igal juhul, härra kapten Kondor, — kui te tahate elada nagu omataoline omataoliste keskel, siis tuleb teil kindlasti hoopis täpsemalt kinni pidada meie omavahelisest solidaarsusest.**

KPT. TIIT KONDOR (kortsus kulmul): **Peab see olema... ähvardus?**

VABRIKANT KANGUR: **Kuule nüüd, kuule, vanapoiss!**

INSENER SUURORG (muutub kohe üliviisakaks seltskonnainimeseks): **Ei, see ei ole ähvardus. See on ainult sõbralik nõuanne.**

KPT. TIIT KONDOR: **Aga kui ma seda sõbralikku nõuannet ei arvesta?**

VABRIKANT KANGUR: **Noo-noo, miks siis mitte arvestada, pagana pihta!**

INSENER SUURORG: **Peate ju silmas pidama, härra kapten Kondor, et mitte keegi meist ei ela maailmas isoleeritult. Hülgab üksik kollektiivi, hülgab kollektiiv parajal ajal ja parajas paigas ka selle üksiku.** (Ulatab käe.) **Head päeva, härra kapten Kondor. Olen täiesti veendunud, et te talitate... mõistlikult.**

KPT. TIIT KONDOR: **Hüva! Kärbin palka. Seda aga peate te samuti nägema, et minu pool streiki e i t u l e!**

INSENER SUURORG: **Te ei kujutle ometi, nagu oleks meil, teistel, midagi säärase lahendusviisi vastu? Soovime teile selleks isegi õnne.**

VABRIKANT KANGUR: **Täpselt, vanapoiss, — soovime sulle selleks isegi õnne!** (Pärast väikest pausi.) **Muuseas — võta arvesse — kõnelesin sinust mõni päev tagasi panga nõukogu koosolekul. Oled seal edaspidi... tehtud mees.** (Paus; ähvardab sõrmega.) **Ainult ära ennast ise juba varakult määrima hakka.** (Ulatab käe.) **Ela hästi!**

Ja astu sisse, kui aega leiad. (Naerab joviaalselt kõminal.) **Ja kui kõik niisugused ühiskondlikud lahingud on maha põrutatud, mõtleme ka oma isiklikule elule... ja oma laste tulevikule, hohohoo!**

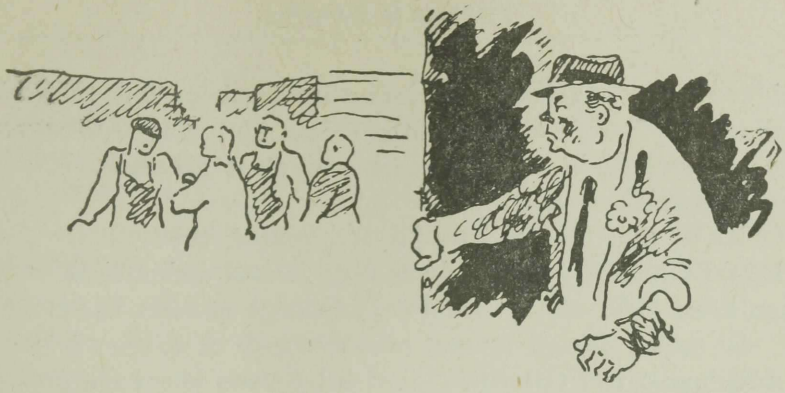
KPT. TIIT KONDOR (kummardab viisakalt, otsegu selle viisakusega äsjast põikpäisust heaks tehes): **Tänan. Tänan väga.**

VABRIKANT KANGUR: **Pole tänu väärt, poiss. Liigud teed niikuinii... hohohoo.** (Suundub täie hooga ukse poole.)

INSENER SUURORG (ulatab kpt. Kondorile tummalt naeratades käe, kummardab; ära paremale).

KPT. TIIT KONDOR (läheb külalisi saatma).

RUDOLF (on nagu ülal trepil sobivat silmapilku varitsenud; jookseb kikivarbail mööda naksuvaid astmeid alla, ruttab rõdu kaudu välja).

Viies pilt

Lavaseadeldis nagu eelmises pildis. Pühapäeva õhtu; ilm väljas on udune ning hall.

PR. KONDOR (istub nurgalauakese juures ja heegeldab; helistatakse; kargab püsti, pillab sellejuures maha lõngakera, mis veereb mööda põrandat eemale; hetke jooksul ei näi ta teadvat, kas minna seda püüdma või minna ust avama; tõttab viimaks paremale; tuleb juba silmapilgu pärast tagasi ühes kpt. Kondoriga).

KPT. TIIT KONDOR (pikas vihmamantlis, peas läikiva nokaga meremehemüts): **Otsimas pole mind käidud?**

PR. KONDOR: **Ei ole.**

KPT. TIIT KONDOR: **Telefoniga küsitud ... pole samuti?**

PR. KONDOR: **Jah, telefoniga küsis küll keegi.**

KPT. TIIT KONDOR: **Kes?**

PR. KONDOR: **Nime ta ei nimetanud, aga võis vist olla kapten Madisson.**

KPT. TIIT KONDOR: **Ahah.** (Läheb kabinetti, kust kuuldub varsti ta käsutama harjunud häält.) **Halloo. Kõneleb Kondor. Tervist. Noh,**

kuidas siis lep'ngu kolmenädalase pikendamisega on? Ikka kiireloomuline? Isegi väga kiireloomuline? Hea küll. Kas te täna veel klubisse lähete? Noh, siis kõneleme seal pisut pikemalt. Nägemiseni. (Astub tagasi saali.)

PR. KONDOR (kartlikult): **Kas jälle... mured ehk?**

KPT. TIIT KONDOR (ei vasta kohe; viib mantli eeskotta): **Mured?! Ole nagu konn äkke all. Vabrikant'de Ühingu otsusele vastavalt kärpisin eile palka, Josseti juurest nõutakse aga mõni päev tagasi sõlmitud lepingu kiiret täitmist.** (Vihaselt.) **Kuidas kurat see peaks täidetama, kui saed homsest peale seisma jäävad!**

PR. KONDOR (sosinal): **Issa-ristike küll!**

KPT. TIIT KONDOR (läbi hammaste): **On siin rohkesti haledat juttu aetud raskest talvest, mis töölistel on tulnud üle elada.** (Tasakesi, ähvardavalt.) **Kui mitte kiirust taga poleks, näitaksin neile alles, kuidas nad... t õ e l i s e l t vingerdama hakkavad!**

PR. KONDOR: **Issa-r'stike... issa-ristike...** (Helistatakse kolme leppesignaaliga; läheb avama.)

HANS (ilmub lävele): **Good evening, sir.**

KPT. TIIT KONDOR: **Tervist. Noh, mis sõnumeid tood?**

HANS (laotab käsi): **Halbu, sir, halbu.**

KPT. TIIT KONDOR: **Nimelt?**

HANS: **Streigist ei ole pääsu.**

KPT. TIIT KONDOR: **Nii-nii...** (Paus.) **Kas sa Peetriga said kõnelda?**

HANS: **Sa'n. Kell kaheksa, pool üheksa on ta siin. Samuti ka onu Siim ja Toomas.**

KPT. TIIT KONDOR: **Jah-soo... tubli. Võid minna.**

HANS: **All right, sir. Good bye, sir.** (Lööb kannad kokku.)

KPT. TIIT KONDOR (läheb vennaga ukse poole): **Head tervist. Ja peaasi — püüa ikka selgitustööd teha.**

HANS: **Yes, I know, sir.** (Kummardab.) **Tean... ja teen kõik, mis suudan.** (Ära.)

KPT. TIIT KONDOR (käib pikkamisi edasi-tagasi).

PR. KONDOR (tuleb kikivarbail söögitoast): **Nüüd toodi vist... p ä r i s halbu sõnumeid?**

KPT. TIIT KONDOR (järsult): **Jäta, ema, küllap ma otsustan ka edaspidi ise, kas häid või halbu.**

PR. KONDOR (kohkub; tahab vaikselt-süüdlaselt lahkuda; helistatakse jälle — läheb avama).

(Hetke pärast astuvad tuppa Peeter Kondor, onu Siim ja Toomas.)

PEETER KONDOR (võtab mütsi pikkamisi peast): **Tere õhtust. Hans ütles, et sa tahtvat meiega kõnelda.**

KPT. TIIT KONDOR (ulatab kaksikvennale käe): **Seda ma tahan. Olge head, istuge.** (Osutab sohvale.)

PEETER KONDOR: **Aitäh, aitäh.**

KPT. TIIT KONDOR (teretab ka teisi): **Tervist. Jah, näete, oleks olnud küll ühest kui teisest asjast päris tõsist mehejuttu ajada.** (Võtab taskust tubakakarbi, ulatab onu Siimule.) **Palun, vennas.**

ONU SIIM: **Ole terve... lahkuse eest.**

KPT. TIIT KONDOR (ootab, kuni külalised on viimaks ometi istet võtnud): **Nii. Tubli.** (Märgatava sisemise erutusega.) **Pagana pärast, härrad Kondorid, — kas te tõesti ei osanud midagi paremat välja mõtelda?**

PEETER KONDOR: **See tähendab...?**

KPT. TIIT KONDOR: **Nojah, et tõstategi tühjast tüli ja hakkate streikima.**

PEETER KONDOR: **Kui sa meile selles asjas nii suurt tähendust püüad anda, siis sa küll eksid. — Otsuse streigi kohta tegi kogu Laevatehase tööliskond.**

KPT. TIIT KONDOR: **Noh, noh, küllap ma juba tean!**

TOOMAS (pilkavalt): **Tähendab — tead puudulikult. — Hans töötab hooletult. Ja teiseks on asi sihuke, et kui lugu on kord juba nii kaugele viidud, tuleb ka kas või streikida.**

KPT. TIIT KONDOR: **Arvad, et tuleb?** (Paus.) **Vaat selle küsimuse peale õige vastuse leidmiseks ma teid täna kutsusingi. Oleme ju ikkagi — teie arusaamatule jonnakusele vaatamata — omad inimesed. Arutaksime läbi, kaaluksime. Ja on vist küll selge, — kuidas teie heaks peate, sedaviisi teeb ning talitab ka suurem hulk. On nõnda?**

PEETER KONDOR (kehitab õlgu): **N-noh, kui ollakse aastakümneid üht teed tallanud, siis igatahes... üksteise mõttega ju arvestatakse.**

TOOMAS: **Täna öeldi meile näiteks, et võtku me endid selles praeguses täievoliliste esindajatena.**

KPT. TIIT KONDOR (pöördub vennapoja poole): **Kuidas... kuidas...?**
PEETER KONDOR: **Jah, nõnda see oli.**
KPT. TIIT KONDOR (pikkamisi): **Kas te siis teatasite, et te s i i a tulete?**
TOOMAS (naerab korraga lõbusalt): **Aga mis siis onu mõtleb?**
KPT. TIIT KONDOR: **Mis... ma... mõtlen?**
TOOMAS: **Jah, m's siis onu mõtleb?**
KPT. TIIT KONDOR: **Seda poleks küll tõesti tarvis olnud.**
TOOMAS (naerab jälle): **Pidime vist tasahilju nurga tagant nurga taha hiilides siia tulema... tasahilju sos'stades läbirääkimisi algama... tasahilju ringi piiludes oma sõbrad ja seltsimehed armsale onule maha müüma...?**
KPT. TIIT KONDOR (suudab end vaevu taltsutada): **Suuvärk on sul osav, poiss!** (Pöördub otseselt kaksikvenna poole.) **Tähendab — teiste sõnadega — küsisite luba?**
PEETER KONDOR (on vahepeal väga tõsiseks muutunud): **Jah, seda me tegime.**
KPT. TIIT KONDOR: **Küsisite luba... küllatulekuks... oma... lihasele... vennale?!**
PEETER KONDOR (raputab pikkamisi pead): **Ei, siin sa eksid. Küsisime luba vabrikuomaniku kutse vastuvõtmiseks.**
KPT. TIIT KONDOR (vahib kõnelejat tükikese aega liikumatu pilguga, pea kummargil): **Ah... n-n'iviisi.** (Puhkeb äkki tigedalt naerma.) **Mõistan, mõistan, mõistan!** (Paus; käib vihaselt edasi-tagasi, jääb seisma üsna kaksikvenna ette.) **Tähendab — vastased selle sõna kõige kindlamas ja kõvemas mõttes?**
PEETER KONDOR: **Nii see on ju seni ikka olnud, et töö v õ t j a d ja töö a n d j a d on omavahel vastamisi seisnud.**
KPT. TIIT KONDOR: **Tähendab — vastased selle sõna kõige kindlamas ja kõvemas mõttes.** (Pikkamisi.) **Mina aga olen seda kujutanud ikka nii, et ühed eestlased... ühe ja sama tööka rahva liikmed... peale selle isegi ühe päritoluga, — üles kasvanud ühtedel ja samadel tänavatel, leiba murdnud ühe ja sama laua juures...** (Paus.) **Teie arvates ei tähenda see kõik aga mitte midagi... mitte punast krossigi, nagu öeldakse.** (Paus.) **Ja midagi muud pole meil üksteisele enam ütelda, kui hambad paljaks ja küüned vastamisi?** (Ootab.) **Kui**

vastaksite üsna avalikult ja otsekoheselt: kelleks te mind õieti peate? Kõrilõikajaks?

TOOMAS: Ei kellekski muuks, onu, kui... auväärseks v a b r i k a n d i k s.

KPT. TIIT KONDOR: Jahah, jahah? Ja ise te olete?

PEETER KONDOR: Naljakas, et sa üldse niisuguseid asju küsid. Arusaadav, et me ise oleme t ö ö l i s e d.

KPT. TIIT KONDOR: Ja ei mingisugust ühist kokkupuutepunkti... sisulises mõttes? Ja ei pisematki vajadust üksteisest aru saada...? Ja ei kübetki tungi läheneda meie ühistele üritustele t e r v i k u seisukohalt, kogu m e i e r a h v a, kogu m e i e E e s t i majanduselu seisukohalt?

TOOMAS: Mis on tavalise inimese keelde tõlgitult sama kui teie protsentide, teie puhaskasu seisukohalt... Sest teie arusaamist mööda kehastate nii eesti rahvast kui Eesti majanduselu... ainuüksi teie, jõukad mehed.

KPT. TIIT KONDOR (tumedalt): Sina, poisike, võiksid suu pidada! Ise võitlesid meie riigi eest, meie Eesti eest.

TOOMAS: Õige, võitlesin. Võitlesin t e i e riigi eest, mitte m e i e riigi eest. Võitlesin t e i e Eesti eest, mitte m e i e Eesti eest!

KPT. TIIT KONDOR: N õ n d a v i i s i sa siis... tõlgitsed seda küsimust. Jahah! Ja nüüd muidugi... kahetsed?

TOOMAS: Ei salga, onu — kahetsen! Jah, kahetsen! Kahetsen, et laksin tol korral oma silmad pimedaks kõnelda.

KPT. TIIT KONDOR: Mür-gi-ta-tud oled! Kuni kondiüdini... oled mürgitatud...!

TOOMAS: O l i n mürgitatud. Nüüd enam ei ole.

KPT. TIIT KONDOR (käib jälle edasi-tagasi; seisatab jälle kaksikvenna ees, algab vaikse häälega, end taas täiuslikult valitsedes): Peate mind oma surmavaenlaseks. Õigemini — peate meid kõiki oma surmavaenlasteks. Olete arvamisel, et meiega võib kõnelda ainult tääke ees hoides. (Paus.) See ei ole aga õige. Oleme nagu sina ise, nagu t e i e ise! Nagu sinul, nõnda on ka minul ja igal minu kolleegilgi tarvis ainult nii palju, et end surmatunnil vabalt välja sirutada... See tähendab — i s i k l i k u l t. Muu kõik kuulub hoopis teise arveraamatusse. (Paus.) On täieline rumalus näha meie huvisid absoluutselt eraldi seisvatena. Jah, see on rumalus. Neid meie huvisid

tuleb, vastuoksa, näha ü-his-te-na. (Paus.) **Kapital ja töö ei pea põrmugi alalises omavahelises tülis olema.** (Paus.) **Nad võivad väga hästi ka kõrvuti kõndida. Sõbralikus üksmeeles ja arusaamises. Oma rahva ja maa kasuks ning hüvanguks...** (Väärutab pead.) **Teie aga... teie aga... sel ajal kui...** (Ei lõpeta jälle lauset.)

TOOMAS: **Meie aga, sel ajal kui teie soodsat silmapilku kasutate ja meilt järjekordselt villa pügama tõttate... ikka selle rahvusliku üksmeele nimel, ikka Eesti riigi heakäekäigu nimel... astume endi kaitseks välja ega taha lasta oma turjalt viimseid karvaudemeid välja kitkuda? Õige, täpselt nõnda me teeme.**

KPT. TIIT KONDOR (jõhkralt): **Laseksid ehk siiski meid, vanemaid inimesi, omavahel juttu ajada...!** (Pöördub äkki onu Siimu poole, kes ei lausu kogu aeg sõnakestki.) **Kuidas sina, vennas, sellele vaatad? Vaikid nagu haud. Miks sa ka oma arvamist ei ütle?**

ONU SIIM (laisalt): **Ooh... mina... niisama kuulan ja pean aru.**

PEETER KONDOR (pikkamisi, asjalikult): **Kui ütleksid välja oma ettepanekud, siis pääseksime ehk pikemat sammu astuma.**

KPT. TIIT KONDOR: **Minu ettepanekud? Minu ettepanek on sulle ammugi teada — jätke lollus ja jätkake homme tööd.**

TOOMAS: **Ilma pikkade põhjendusteta on see lihtne ja arusaadav mõttekäik... nõnda nagu s i n a asjast aru saad.**

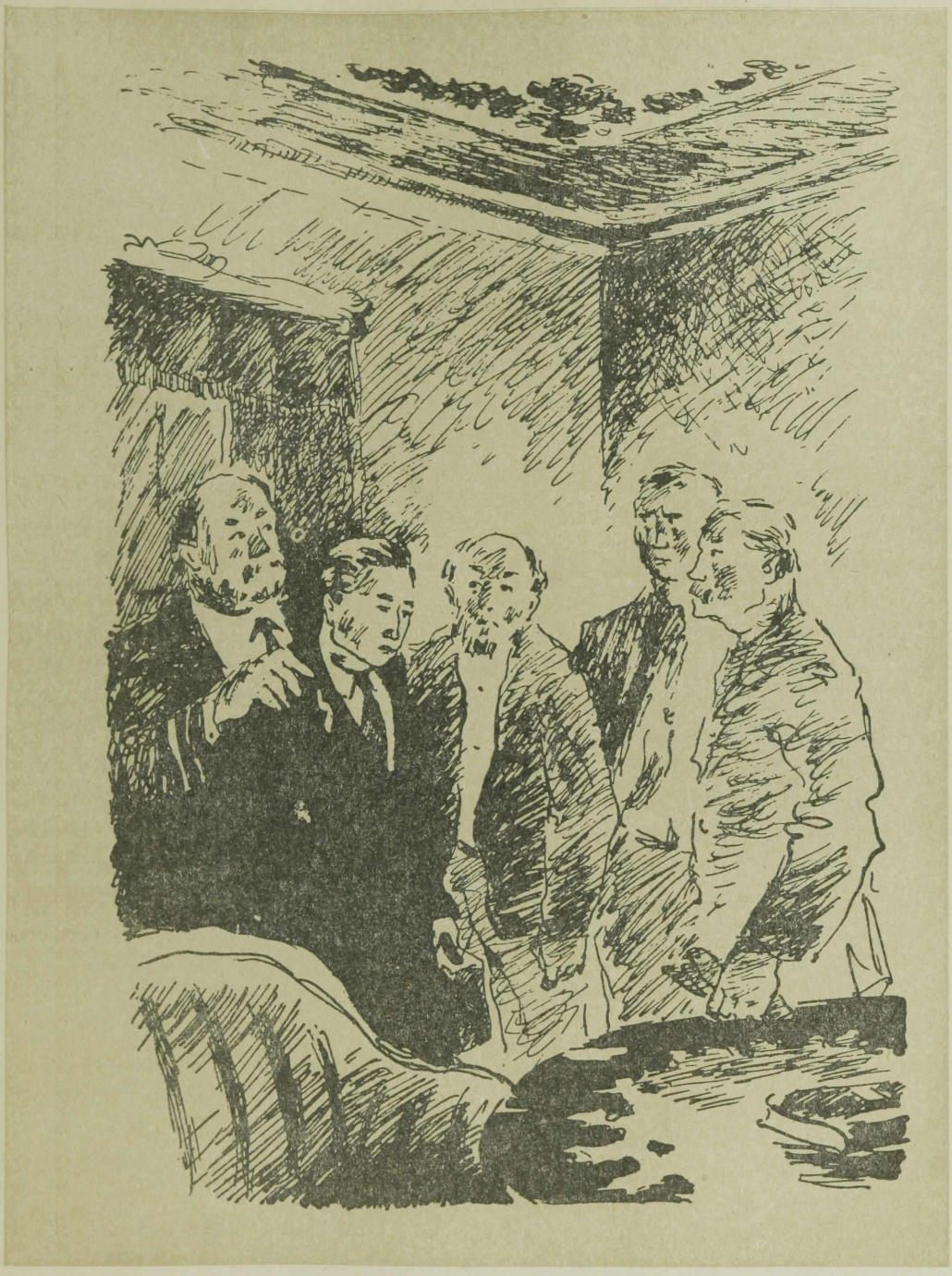
KPT. TIIT KONDOR (ei lase end segada, jätkab nagu raiudes): **Minu ettepanek on, et... mõistke ometi, kuivõrra on praegune samm tööandjate poolt tingitud paratamatusest, möödapääsematust vajadusest.** (Püüab jälle veenda.) **Mitte kellelgi pole huvi teid nöörida, teie elamist-olemist kitsaks pigistada. Paraneb olukord välisturgudel, paraneb see uuesti ka meil. On arusaadav?**

TOOMAS: **Oli, aga enam ei ole.** (Laskub äkki kummargile oma käte kohale.) **Kõneldakse, et olukord välisturgudel olevatki juba paranenud...?**

KPT. TIIT KONDOR: **Kui-das?** (Tunneb end ebamugavalt.)

TOOMAS (kordab sama tooniga): **Kõneldakse, et olukord välisturgudel olevatki juba paranenud.**

KPT. TIIT KONDOR (kogub end kiiresti): **M-ma ei tea. Ja ma ei ehita midagi sellele, mida k õ n e l d a k s e.** (Vaikus.)

PEETER KONDOR: **Jah, on kuulda küll, et vana Josseti palgivagunid hakkavat varsti lähemale vurama.**

KPT. TIIT KONDOR (satub jälle segadusse): **Jahah, jahah, või vana Josseti palgivagunid... on teie pead nii selga ajanud...**

PEETER KONDOR (tasakesi): **Kas see pole ehk nõnda?**

KPT. TIIT KONDOR (pühib laupa, mis kipub äkki higistama): **See ei puutu siia!**

TOOMAS (muigab halvustavalt): **Vahest onu mõtleb järele — ehk siiski puutub.** (Paus.) **Kõneldi siin ju alles silmapilk tagasi... paratamatusest.**

KPT. TIIT KONDOR (vägivaldselt, tasakaalutult): **See puutub siia ainult niipalju, et kui te tõesti oma lolluse läbi viite, kaotab firma lepingu. Lendate kõik tänavale! Usun, et te asja siiski nii kaugele lasta ei saa..**

PEETER KONDOR: **Tjah...** (Paus.) **Ja meie jälle usume, et just s i n a asja nii kaugele lasta ei saa.** (Naeratab endamisi.)

KPT. TIIT KONDOR (taipab, et ta on enda sisse rääkinud): **N-nanah, nanah!** (Katsub end kohe jälle taltsutada.) **Hea küll. Homseni on aega. Soovitan te'l öö jooksul siiski arukamalt järele mõtelda.**

PEETER KONDOR (tõuseb): **Ja see oligi kõik, milleks sa meid kutsusid?**

KPT. TIIT KONDOR: **Jah. Ainult — ma lootsin, et te mõistlikud olete.**

PEETER KONDOR: **See tähendab — et me lepime palgakärp'misega, kuid jätame streigikavatsuse? Ja peaasi — et me teeksime omalt poolt kõik, et ka seltsimehed sõna kuulaksid?**

KPT. TIIT KONDOR: **Jah, sest see on ainus õ'ge tee.**

PEETER KONDOR (võtab toolikorjult mütsi): **Nojah, ega siis midagi. Muudkui... head tervist.**

KPT. TIIT KONDOR (ei anna kaksikvennale kätt): **Head... tervist.**

ONU SIIM: **Jah, et olgu ka minu poolt — head tervist.** (Lahkub esimesena.)

TOOMAS (pöördub uhkelt kuklasse heidetud peaga ukse poole).

PEETER KONDOR (on väljumas viimasena; peatub üsna läve ees, kuna eeskojast kostab äkki Tooma üllatushüüatus).

TOOMAS (eeskojas): **Oo... vaatah... vaatah!**

AUGUST (ilmub uksele, kohvrike näpu otsas; on väga kohkunud, ei tea nähtavasti, mis teha).

TOOMAS (tuleb ühes noorema vennaga tagasi): **Niiviisi, taat. Ole hea ja mõtle ise siit kohalt edasi.**

PEETER KONDOR (kortsutab kulmu): **Sina, August?** (Tasakesi.) **Nii et — jäid oma kavatsuse juurde kindlaks?**

AUGUST (kogeleb): **Jah... ma...**

PEETER KONDOR: **Tulid ikkagi?**

AUGUST: **Isa...**

TOOMAS (katkestab venda): **S-sa väike roomaja!** (Ära.)

KPT. TIIT KONDOR (on arenevat sündmust seni vaikides pealt vaadanud; läheb poisile vastu, naerab äkki): **Ole terve, August, et sa... oma lubadust pidasid.** (Astub Peetri juurde.) **N-noh? N-noh, vennas?** (Paus.) **Võid kindel olla, et mõtlevat pead teie vormitule lohele ei kasva mitte kunagi. Peksate niisama sabaga, ja see on kõik. Nõnda nagu sünnib täna ja homme, sünnib ka edaspidi: Kalevivabrikus streigitakse, Linavabrik aga lepib ülesseatud tingimustega ja töötab edasi.** (Tasakesi.) **Sest selle mõtleva pea, mis teid kõiki ühe mütsi alla viiks, võtame meie ka tulevikus oma leeri, nagu me oleme seda teinud... minevikuski.** (Küüniliselt.) **Ja kasvatame talle hambad suhu... sellele peale... just teie endi vastu.** (Pöördub, hüüab söögituppa.) **Ema! E-ma!**

PR. KONDOR (astub kohe sisse, otsegu oleks ta kogu aja eesriide taga seisnud ja kuulanud): **Mis on?**

KPT. TIIT KONDOR: **Ole hea, juhi meie uus perekonnaliige üles ta tuppa.**

AUGUST: **Isa... kuule... ma tõesti...**

PEETER KONDOR (pöördub pikkamisi ja järgneb teistele).

PR. KONDOR (võtab Augustilt kohvri): **Noh, lähme, lähme siis pealegi, pojuke.**

AUGUST (sammub otsegu masinlikult onunaise kannul teisele korrale).

RUDOLF (tuleb samal ajal trepist alla; peatub, käed taskus, vaatab Augustile otsa).

PR. KONDOR: **Näe, Rudolf, — August ongi nüüd siin.**

RUDOLF (vaenuliku üleolekuga, imiteerides isa kõneviisi): **Jahah, jahah...**

AUGUST (kohmetult): **Tervist.** (Ulatab käe.)

RUDOLF: **Jahah, jahah, tervist, tervist.** (Kummardab kangelt, jalutab alla.)

AUGUST (laseb tühjana õhku rippuma jäänud käe tasakesi langeda; ära teisele korrale).

RUDOLF (tõstab õlad kõrgele): **Väga huvitav... Tead sa, papa...**

KPT. TIIT KONDOR (on teraselt jälginud poja käitumist ja selle mõju Augustisse): **Ei, ma ei tea midagi!** (Tasakesi, kurjalt.) **Pane tähele — järgmise sigaduse puhul kõnelen ma sinuga hoopis teist juttu. Ja nüüd — käi oma teed!**

RUDOLF (kähku, kartlikult): **Usu, ma tõepoolest ei mõtelnud, et...**

KPT. TIIT KONDOR: **Palun, käi oma teed!**

RUDOLF (lahkub kohmetult-alandlikult rõdu kaudu).

KPT. TIIT KONDOR (istub väsinult, surub pea käte vahele).

HANS (avab tasakesi ukse, astub sisse; hoiab selja taha peidetud käes mingisugust paberit): **Please, excuse me, sir.** (Irvitab hääletult.) **Võib silmapilguks sisse astuda?**

KPT. TIIT KONDOR (ajab enda sirgu): **Jah? Sina oled... Kas sa ära ei läinud?**

HANS: **No, sir. Ei, ma ei läinud ära, sir.** (Ulatab kpt. Kondorile selja taha peidetud paberi.) **Palun, sir.**

KPT. TIIT KONDOR: **Mis see on?**

HANS: **Ole hea, vaata, sir.**

KPT. TIIT KONDOR (loeb; viivitades): **Nii, nii... nõndaviisi...** (Paus.)

HANS: **Jah, just nõndaviisi, sir.**

KPT. TIIT KONDOR: **Kommunistide põrandaalune ajaleht?**

HANS: **Yes, sir, — kommunistide põrandaalune ajaleht!** (Paus.)

KPT. TIIT KONDOR: **Kust sa selle... said?**

HANS (irvitab jälle): **Noh, vaatasin veidi ringi ja... saingi.**

KPT. TIIT KONDOR: **Taskust...?**

HANS: **Yes, sir, — taskust.**

KPT. TIIT KONDOR: **Kas... Peetri... taskust?**

HANS: **No, sir.** (Naerab.) **Nii veider kui see ka on — vana-onu Siimu omast.**

KPT. TIIT KONDOR: **Nõnda, nõnda... nõndaviisi.** (Järsult, ähvardava tooniga.) **Tubli, hoiame varuks. Hoi-a-me... varuks.** (Paus.) **Tahetakse sõdida? Hea küll, sõdigem siis.** (Pistab lendlehe taskusse.) **Sõdi-gem siis!**

HANS: **Yes, sir, — sõdigem siis, sir.** (Lööb kannad kokku, kummardab.)

Kolmas vaatus

Kuues pilt

Lavaseadeldis endine. Õhtu; väljas akende taga valitseb tuuline pimedus. Söögitoast kostab aeg-ajalt naeru, laulmist, juhuslikke hõigatusi, millel tihti puudub omavaheline seos. Eesriide kerkimisel kõlab rõõmsalt:

„Lenda, lepatriinuke...
lenda üle suure ve-e-e...
lenda kaugemale ve-e-el,
minu kallike on seal...“

VABRIKANT KANGRU HÄÄL: **Armuline proua sünnipäevalaps... armuline proua sünnipäevalaps... armuline proua sünnipäevalaps... ptrrruu, kuhu te lähete, pidage kinni!**

PR. KONDORI HÄÄL (mahedalt): **Palun vabandust... ainult silmapilguks.** (Lükkab eesriided kõrvale, astub saali, vaatab tagasi teenija poole, kes järgneb talle hetke pärast.)

LIISA (tasakesi, sõjakalt): **Noh, mis te mulle siis ütlete?**

PR. KONDOR (tigeda sosinaga): **Või... mis... ma... teile... ütlen? Küsite veel! Jumal-issake — kas keegi teeb nõnda ahjulatikat?**

LIISA (löögivalmilt): **Võite kindel olla, proua, — see latikas on valmistatud nagu kord ja kohus.**

PR. KONDOR: **Mis — nagu kord ja kohus? Häbi lausa... külaliste ees.**

HÄÄLED SÖÖGITOAS (laulavad):

„Tal on silmad na-gu ö-ö-öö...
kullast mõõk ja kullast vö-ö-ö...
seisab kõrgel kaljul seal...
vaade vii-bib me-e-re peal...“

VABRIKANT KANGRU HÄÄL: **Proua sünnipäevalaps... proua sünnipäevalaps... ohhoii, proua sünnipäevalaps!**

PR. KONDOR (mahedalt, kniksu tehes, nagu võidaks teda kuulda ja näha): **Kohe, kohe... veel üks silmapilk... palun vabandada.**

LIISA (pikkamisi): **Ma olen teeninud perekondades, kus ei kantud lauale mitte üksi latikat...** (Pöördub, et lahkuda.)

PR. KONDOR (väga erutatult): **Mi-i-i-s? Mõtlete sellega ütelda, et...** (Läheb nagu muu seas kontakti juurde, kustutab osa laevalgustusest.) **Tahate... halvustada? Tahate... tahate... väitma tulla, et meie, eesti inimesed, oleme niisugused, kes...?**

LIISA (üle õla): **Minule ei lähe korda, kas te olete eesti inimene või... mõni muu.** (Paus.) **Minule olete te ainult... teate kes?**

PR. KONDOR (jookseb tippides teenija juurde): **Noh, noh... kes ma teile olen? Kes ma teile siis olen?**

LIISA: **P r o u a olete, ja kõik.** (Muutub samuti ägedaks.) **Ja pealegi väga halb proua.** (Tasakesi, nagu iga sõnaga lüües.) **Kõigi ees te... küürutate. Olgu siis laste ees, olgu siis mehe ees, olgu siis... isegi külaliste ees. Ainult meietaoliste vastu oskate te vägev olla! Kui... mul... teist... praegu kahju ei oleks, läheksin ma siit jalamaid. Saate aru — jalamaid!** (Ära paremale, ust enda järel vihaselt kinni tõmmates.)

PR. KONDOR (seisab veidi aega kohkunult paigal — ta pole midagi säärast seni kuulnud; liigub siis sihitult edasi-tagasi, käies nagu loomusunniliselt kikivarbail).

VABRIKANT KANGRU HÄÄL: **Proua sünnipäevalaps... ohhoii... proua sünnipäevalaps...**

PR. KONDOR (jälle kniksu tehes): **Kohe, kohe, härra Kangur.** (Põrkab söögitoa lävel kokku Augustiga.) **Kuhu's sina... niisuguse hooga?**

AUGUST (pikkamisi, häbelikult): **Niisama... Pea hakkas valutama...**

PR. KONDOR: **Ega siis... jah... kui pea valutama hakkas. Hinga natike värsket õhku.** (Ära söögituppa.)

AUGUST (sammub tasakesi astudes ukse juurde, laskub kogu kehaga selle najale; seisab nõnda silmapilgu aega liikumatult, ajab enda siis jälle sirgu, suundub rõdule; kaob kohe väljas valitsevasse pimedusse; tuleb uuesti valgusesõõri ulatusse, mille nõrk helk muudab ta näo väga kahvatuks).

HÄÄLED SÖÖGITOAS (laulavad edasi):

„Kui ta küsib, mis ma te-e-en...
ütle: teda ootma... jään...
ootan viimse päe-va-ni-i,
ja kui tarvis, kauemgi...“

ENDLA (tuleb saali, vaatab ringi; hüüab): **August!**

AUGUST (pöördub pikkamisi, avab siis ukse): **Jah.**

ENDLA (läheb ta juurde, võtab ta käest kinni, tõmbab tuppa): **Kuule... mis sul viga on?**

AUGUST: **Mul... mul ei ole midagi viga.**

ENDLA (tasakesi, hellalt): **Miks sa salgad?** (Paus.) **Miks sa salgad?**

AUGUST (ei vasta; astub jälle rõdule).

ENDLA (järgneb talle hetke pärast, ust enda järel lahti jättes).

HANS (astub paremalt saali; Liisale, kes käib kohe ta kannul): **Pole midagi, my dear missis Tiljulju, pole midagi. Kõik on all right — kutsu aga vanahärra siia. Ütle, et vend Hans jõudis pärale... tähtsate uudistega.**

LIISA (halvustavalt): **Või veel — tähtsate uudistega! Tulid jälle kellegi peale keelt kandma.**

HANS (heatujuliselt): **Ohhoo, ohhoo, vaata ikka klassiteadlast... hahahaa.** (Teeskleb kurjustamist.) **Kaua ma ootan, linnuke! Kas su tiivakesed hakkavad liikuma või ei hakka, darling!**

LIISA (ei vasta midagi; seab tükike aega demonstratiivse aeglusega tuhatoosi): **Sinutaolise jaoks sünnib kõik niikuinii liiga kiiresti!** (Sammub pead kuklas hoides söögituppa.)

HANS (luusib oodates mööda tuba, vaatab kuidagi ahnelt-kadedalt ringi; silitab sõrmeotsadega seina, topib laual olevast karbist peotäie sigareid taskusse, hakkab suitsetama; istub viimaks tugitooli, viskab teise jala uljalt põlvele).

KPT. TIIT KONDOR (astub saali, vaatab otsides ringi; ta on rõivastatud üleni musta): **Noh, mis kuuldub?**

HANS: **Nagu ikka, sir, — head väga vähe, halba seda enam.**

KPT. TIIT KONDOR: **Kas see sigadus hakkab lõppema?**

HANS: **Niipalju kui mina sellest aru saan — veel mitte.**

KPT. TIIT KONDOR: **Veel mitte?** (Paus.) **Juba kaks nädalat... mässatakse. Kolmas nädal algab. Vana Josset aga aina nõuab...** (Pikkamisi.) **Millest nad seal veel elavad?**

HANS (kehitab õlgu): **Tjah... millest nad seal veel elavad? Omavahel ütelda, sir, — ka minule on see ... lihtsalt arusaamatu. Tuleks vist küll arvata, sir, et...**

KPT. TIIT KONDOR: **Jahah?**

HANS: **Tuleks vist küll arvata, sir, et seal elatakse peamiselt oma kangekaelsusest ning... vihkamisest.**

KPT. TIIT KONDOR: **M-mis asjast?** (Taipab.) **Ah nõnda...? Kangekaelsusest ja... vihkamisest.** (Paus.) **See tähendab — kangekaelsusest ja vihkamisest minu ja teiste minutaoliste vastu?**

HANS (naerdes): **Yes, sir, — nii tuleb jah arvata.** (Paus.)

KPT. TIIT KONDOR: **Ja üldine olukord? Kuidas see nüüd välja näeb?**

HÄÄLED SÖÖGITOAS (laulavad jälle):

„Lenda, lenda, lepalind...
viimast kord ma... pa-lun... sind...
Lenda üle laia vee-e-e...
sinna, kus minu kallike-e-e...“

HANS: **Et kuidas üldine olukord seal nüüd välja näeb...?** (Laotab kahjurõõmsalt käsi.) **Paljud on juba sõna otseses mõttes alasti... Mis vähegi raha maksab, on rännanud vanakraamiga vööritsejate kätte...**
HÄÄLED SÖÖGITOAS (alustavad uut, äsjasest veelgi lõbusamat laulu):

„Ära sina lase
poega Jaani
ookeaani
suplema...
Ookeaan on suur ja sügav,
Jaan võib ära
up-pu-da-a...“

KPT. TIIT KONDOR (tasakesi, tigedalt): **Jahah, jahah! Niiviisi...**
HANS: **Yes, it's all right, sir.** (On hoogu sattunud, jutustab edasi.) **Vööritsejatelt saadud pennid kaovad muidugi nagu tina tuhka... Hehehee... Ja häda aina suureneb.** (Paus.) **On üsna rohkesti juhtumeid, sir, kus inimesed on paistetama hakanud. Kõige enam muidugi lapsed.**
AUGUST (vilksatab hetkeks rõdul; tõmbub jälle tagasi pimedusse).
HÄÄLED SÖÖGITOAS (lõpetavad):

„Tuleb üks väike
valaskala,
tahab Jaani
neelata...
Armas jumal, võta kuulda,
kurja looma
hirmuta...“

HANS (jätkab): **Jah, kõige enam muidugi lapsed. Nägu, jalad, käed nagu pullukesed. Mulle kõneles keegi, kes mulle vahete-vahel... teateid toob. Oma silmaga olevat näinud. Ise karjub ja röögib tühja kõhtu, keha aga... aina lõkendab priskusest.** (Paus.) **Aga kõige veidram on see, et paljudel... pidavat suu seest lagunema hakkama...**

KPT. TIIT KONDOR (ikka kuidagi tumedalt, nagu endast jõuga võitu saades): **Jahah... niiviisi...**

HANS: **Yes, it's all right, sir.**

KPT. TIIT KONDOR: **Ja meie omad, Kondorid?**

HANS (kihistades): **Ei ole kuigi paks nendegi isandate leemeke, sir.** (Jutustab jälle.) **Onu Siim on nagu jala alla jäänud kevadine hernekaun, — kõhuke on kadunud, põsed ripuvad tühjalt nagu tubakakotid. Peetrikese nägu on lausa must... olgu küll, et ta polnud just kuigi priske juba varemgi.** (Paus.) **Toomal on halvasti teise lapsega.**

KPT. TIIT KONDOR: **Jahah, jahah? Mis ta lapsel's viga on?**

HANS: **Ei... tea. Juba ammugi vireles. Vist kopsudega. Nüüd, kus toidukese poolest raskelt napib... arusaadav, et...** (Paus.)

HÄÄLED SÖÖGITOAS (läbisegi): **Sünnipäevalaps... proua sünnipäevalaps... joome kokku! Ja kus on kapten ise...? kus on kapten ise...?**

PR. KONDORI HÄÄL: **Kohe... lähen ja vaatan.**

VABRIKANT KANGRU HÄÄL: **Kapten välja... armsa proua kõrvale! Kap-ten väl-ja!**

PR. KONDOR (ilmub lävele): **Isa, sind oodatakse.**

KPT. TIIT KONDOR: **Tulen, tulen varsti.**

PR. KONDOR (ära).

HANS (astub kikivarbail vanema venna juurde, võtab äkki selle käsivarrest kinni; niisutab keelega huuli; pikkamisi, tasakesi): **Mina olen siin ju... ainult kõrvaline isik... Tööline ma enam ei ole ja need... ei lähe mulle loomulikult korda. Ettevõtja pole ma samutigi, — olen ainult ettevõtja sulane. Aga kui ma ennist läbi pargi siiapoole sammusin, tuli mulle mu Ameerika elust meelde midagi, mis passiks... ka meie maal ellu viia.** (Paus.)

KPT. TIIT KONDOR: **Jahah? Ja nimelt?**

NOORE NAISKÜLALISE HÄÄL (tundeküllaselt):

„Lenda, lepatriinuke,
lenda üle suure vee...
lenda kaugemale veel, —
minu armuke on seal...

Tal on silmad nagu öö,
kullast mõõk ja kullast vöö, —
seisab kõrgel kaljul seal,
vaade viibib mere peal...

Kui ta küsib, mis ma teen,
ütle — teda ootma jään.
Ootan viimse päevani,
ja kui tarvis — kauemgi...

Lenda, lenda, lepalind,
viimast korda palun sind...
Lenda üle suure vee,
sinna, kus minu kallike...“

HANS (kuulab laulu lõpuni): **Ühel oma rännakul sattusin ma Chicagosse. Olin parajasti ilma tööta — mitte kusa-kuradilt parajat otsa ei leidnud!** (Sosinal.) **Kord õhtul tuli mu juurde... kõrtsis... keegi kaabuga härra. Kutsus kaasa... Lubas väikest tegemist anda... Noh, läksime, — nii mina kui terve trobikond teisigi minutaolisi.** (Paus.) **Jaotati salkadeks. Kõik olime niisugused turrad ja tugevad poisid, hehehee. Süüa ja viina anti ainult sissejuhatuseks — pärast teotegemist pidime rohkem saama.** (Paus.) **Öösel ilmus iga sihukese salga etteotsa jälle üks kaabuga mees... Saime sellelt valged peakotid... silmaaukudega.** (Paus.) **Käisime mööda mingisugust äärelinna ja...** (Lööb paljutähendavalt nipsu.) **Hiljem teadis keegi itaallane kõnelda, et nõnda olevat tümaks tehtud... mituküm-mend tööliste ninameest.** (Paus.) **Oli vist kah käimas... midagi streigitaolist.** (Paus.)

KPT. TIIT KONDOR: **N-nii? See tähendab — klobisite läbi?**

HANS (muigab): **Kl-lobisime. Õigemini küll... kuidas nüüd ütelda, sir...**

KPT. TIIT KONDOR: **Jahah, jahah...?** (Vaatab venda tükike aega altkulmu; näib midagi mõtlevat; õiendab äkki otsustavalt õlgu): **Hea küll. Hea küll... Igal juhul tuleks teha k õ i k, et nad seal aru pähe võtaksid. Jah... hea... küll.** (Paus.) **Ma pean tagasi külaliste juurde minema. Kas sina lähed... otse koju?**

HANS (teenistusvalmilt): **Jah, otse koju, sir. Millal sa tahaksid minuga jälle... kõnelda?**

KPT. TIIT KONDOR (suundub söögitoa ukse poole; üle õla): **Tule homme.**

HANS: **Umbes — mis kella ajal, sir?**

KPT. TIIT KONDOR: **N-noh — hommikupoolikul.**

HANS (kõpsutab kandadega): **Tubli, sir. Olen täpselt kohal, sir.** (Kummardab keksilt.) **Good night, sir.** (Ära.)

KPT. TIIT KONDOR (on juba söögituppa minemas; ei tee aga seda — pöördub mõtlikult, tuleb tagasi sohva juurde, istub).

JÄME MEHEHÄÄL (parodeerides):

„Ku-hui ta kü-sib — mis ma teen,
ütle — ikka vi-hiina joon...
Trimpan vahel koi-du-ni,
ja kui tarvis — kauemgi...“

HÄÄLED SÖÖGITOAS (läbisegi): **Braavo-hooo... Biiis... biiiis, biiiis!**

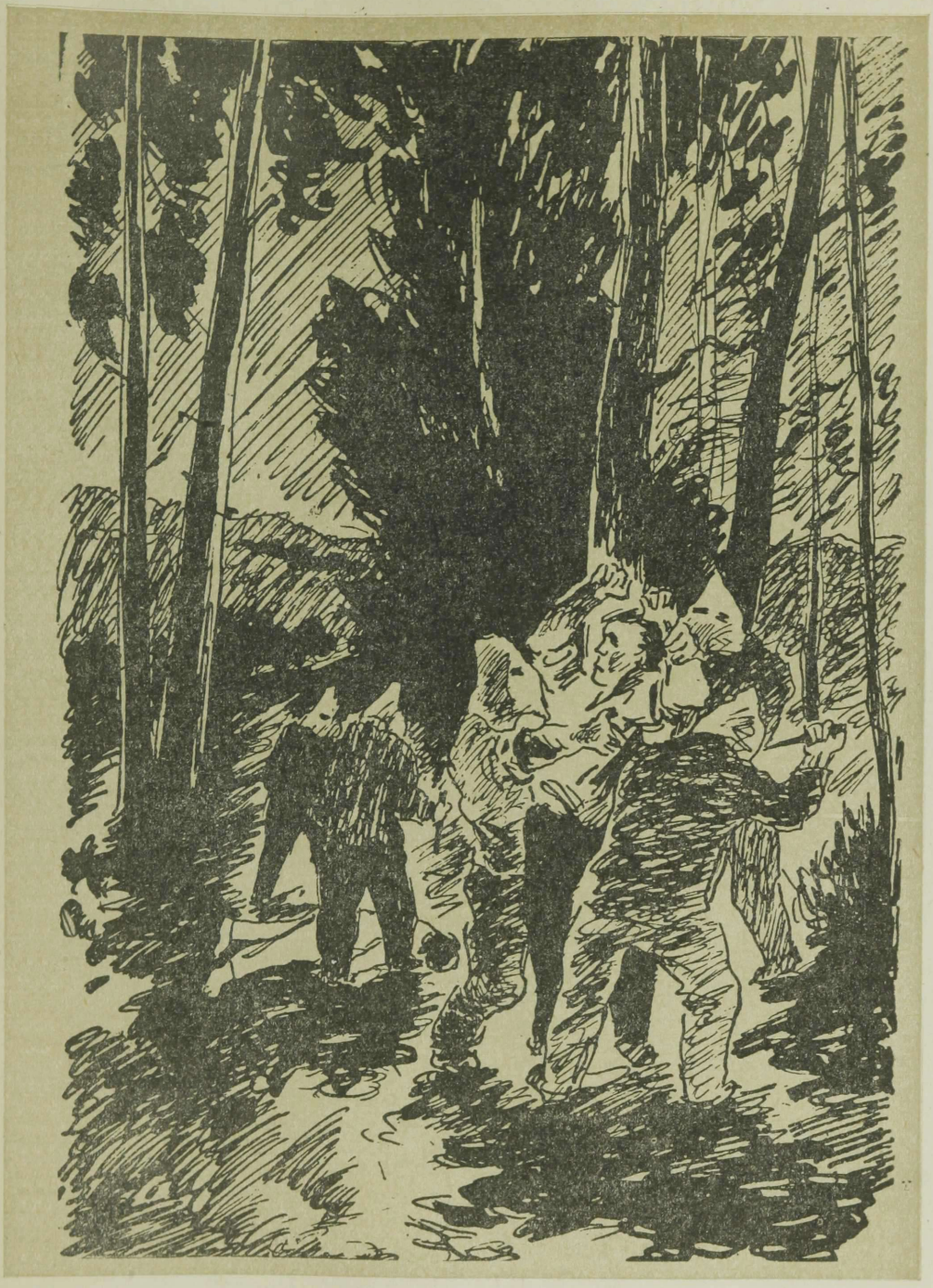
HELE NAISEHÄÄL: **To-or-re-e! Palume, palume veel! Biss-biss, palume veel...**

JÄME MEHEHÄÄL: **Va-habandage — sellest aitab... tänaseks.**

VABRIKANT KANGUR (ilmub vaheuksele): **Aa, siin sa mul oledki, poiss.** (Tuleb jalalt jalale tatsudes lähemale, istub tugitooli; on üsna tublisti purjus, ei kaota aga hetkekski oma tavalist teravailmelist valvsust.) **Nukrutsed jälle? Lollus.** (Torgib veidi aega mõnusal näol hambaid, pea kuklas.) **Omavahel ütelda — tulingi s'nd otsima ja... trööstima.** (Paus.) **Vaatan ju sind... märkan.** (Luksatab paar korda kuuldavalt.) **Kas sa kaitsepolitsei ülemat Markust hästi tunned?**

KPT. TIIT KONDOR: **Ei, mitte just väga hästi.**

VABRIKANT KANGUR: **Mmhmmh... mmh, mmmh...** (Torgib jälle hambaid; muigab äkki laialt.) **Ei tunne mitte just väga hästi, aga... tänasele olengule kutsusid? Õige joon. Täiesti õige joon.** (Paus.) **Muidugi — ta on siga. Aga sea kombel muidugi kah... kasulik. Minu vanamehe kantniku poeg. Püüdlik nagu vanakurat.**

Naine tal on harakas. (Katkestab jälle silmapilguks hambatorkimise, teeb kätega lendamisliigutusi.) **Harakas jah. Kätt-kätt-kätt ja kätt-kätt-kätt. Mina saan vana Markusega — selle minu taadi kandimehe pojaga — suurepäraselt läbi. Käib minu juures napsi norimas. Hea küll — trimpa — kas minul sellest sitast kraamist kahju on, mis ta endale mu laua taga sisse ajab... Isa sai suutäie isa käest, poeg poja käest... hohohoo.** (Paus.) **Täna hommikupoolikul käis jälle. Muuseas — soovitan sulle: tee talle aeg-ajalt väikesi laenukesi, — mina torkasin talle veel eile veidi.** (Paus.) **Jah, norutada ei maksa ei sul, ei mul, ei... teistelgi.** (Muutub hetkeks otsegu laetuks: kummardub ettepoole, paneb küünarnukid lauale, vaatab nagu kull üle vastamisi surutud rusikate.) **Tuleb suurem puistamine... jälle üle mitme aja. Ja nüüd tehakse töö juba lõpuni ära. Pühitakse kokku needki mürgiseened, kes mullu veel lahti jäid. Nii et... saba ja sarvede vahe kaob hoopis — hahahaa. Ja vaikuse rajame oma maal... täieliku.** (Vajub jälle lõdvaks, laseb enda mugavalt vastu tooli seljatuge, torgib jälle hambaid.) **Noh, mis sa ütled, vana, — kas see ei lähe nagu õlitatult?** (Sirutab käe välja, patsutab sõbrale õlale.) **Võid kindel olla, et tulevaks aastaks oleme oma vanad rasvad viimse grammini tasa teinud...**

KPT. TIIT KONDOR: **Arvad?**

VABRIKANT KANGUR (tõuseb): **Arvan, arvan, poiss. Ja mitte üksi ei arva, vaid — tean.** (Raputab pead, liigutab õlgu.) **Ptüi — pasteet oli liiga raske, vajutab südamele.** (Tundub äkki hoopis kainena, mõtleb midagi; sõnab viimaks tasakesi, nagu maad kuulates.) **Eile jõudis mu Tartu-poiss — see Villi — koju. Pagana sell, kolme aasta jooksul mitte ainustki eksamit.** (Paus; vaatab maha.) **Jah, tuleb talle naine võtta, tuleb talle naine võtta — las hakkab siinsamas tööle, ainuke järeltulija, nagu ta minul ja mu mooril on.** (Rõdu kaudu ära.)

KPT. TIIT KONDOR (tõuseb samuti, kustutab sigari; seab sammud söögitoa poole, peatub aga, näib äkki midagi taipavat).

AUGUST (astub sisse rõdu-uksest, kustkaudu vabrikant Kangur äsja lahkus; näeb alles nüüd, et kpt. Kondor on veel toas; satub segadusse).

KPT. TIIT KONDOR (muutub kohe usutlevaks): **Noh, mis siis sina, poja, siin ringi luusid?**

AUGUST (vahib mornilt kõrvale): **Niisama. Käisin kord... väljas.**
ENDLA (on samuti tuppa astumas; märkab omakorda isa ja tõmbub kähku tagasi pimedusse).
KPT. TIIT KONDOR (järsult): **Rõdul olid?**
AUGUST (vaatab onule nüüd kangekaelselt otsa, ei vasta).
KPT. TIIT KONDOR: **Rõdul olid?**
AUGUST: **Jah.**
KPT. TIIT KONDOR (silmitseb poissi ivakese aega tungivalt, pea kummargil; korraga näib tas mingisugune ootamatu tunne tekkivat — asetab käe Augusti õlale): **Hea küll, hea küll... Maadle oma maadlemine oma Issandaga ilusasti lõpule.** (Paus.) **Peaasi — ära sa unusta: maailm rühib edasi tugevate isikute, mitte ebamääraste hulkade õlgadel.** (Krimpsutab äkki nägu, pistab käed tasku.) **Kas lähme lauda?**
AUGUST: **Jah, ma... tulen kohe. Käiksin ainult korraks üleval toas.**
KPT. TIIT KONDOR: **Üleval toas? Käi, käi... mis siis ikka.** (Ära söögituppa.)
KÕLAV TENOR (laulab naiselikult keerutades):

„Lenda, väike Viiuke,
lenda läbi öö ja vee, —
lenda ligemale veel,
otse mi-nu ka-haenlasse-ee...“

HÄÄLED (läbisegi): **Biiis, braavo, tohor-re-e!**
AUGUST (seisab tükikese aega liikumatuna kohal; läheb siis kartlikult astudes taganurgas asuva lauakese juurde ja istub selle kõrval seisvasse tugitooli; jääb nõnda tiheda varju piirkonda, mis langeb põrandale põleva laelambi tumedast abažuurist).
ENDLA (tuleb kikivarbail käies tuppa; läheb Augusti juurde; ütleb viimaks vaikselt): **August, kuule... Ära seda liiga südamesse võta! Isa on purjus, ja ega see onu Hanski ole vist... päris kaine. Ja et see... see... härra Kangur, siis teda ära pane tähelegi.**
AUGUST (ei vasta).
ENDLA (ootab pisut aega; nagu kartlikult): **Kas sa... kas sa tahad vist... et ma ära lähen.**

AUGUST (viivitades): **Ükskõik.**

ENDLA: **Üks... kõik?** (Ootab jälle; tõstab äkki käe, silitab üle poisi juuste; jookseb õhetades minema, söögituppa.)

AUGUST (nagu virgudes): **Endla!** (Paus.) **Endla!** (Katsub kuidagi lapsikult-kohmetult kohta, kust tüdruku käsi teda puudutas.)

SILVI (tuleb suure hooga söögitoast, hingeldab, vaatab oodates tagasi).

KAITSEPOLITSEI KOMISSAR MARKUS (pikka kasvu, umbes 40-aastane härra, hallis ülikonnas, halliks mineva peaga; astub sisse otse Silvi kannul): **Ära nüüd tõtta... ära nüüd tõtta, paikene.** (Naerab; on kergelt purjus.)

SILVI (tasakesi, etteheitvalt): **Sst! Armas härra komissar Markus, — ma ju ütlesin... olge mõistlik.** (Sosinal.) **Su abikaasa paistab täna imelik olevat...?**

KAITSEPOLITSEI KOMISSAR MARKUS (hooletult): **Ära karda, kõik on korras.** (Naerab jälle.) **Ta teab ainult, et mul tuleb neil päevil väikesi ametialalisi pingutusi, ja... kardab.**

SILVI: **Kardab — mida?**

KAITSEPOLITSEI KOMISSAR MARKUS: **N-noh, teadagi — et äkitselt kihutab mõni püütav punane mulle kuuli naha alla.**

SILVI: **Ah... s-soo.** (Nagu pettunult.) **Aga sa ju lubasid minuga ühes Tartusse sõita ja... mõneks ajaks mu külaliseks jääda?**

KAITSEPOLITSEI KOMISSAR MARKUS: **Ja teengi seda, ja teengi seda. Miks ma's muidu siinsete ettevalmistustega ruttan. Selleks ajaks, nagu meil on räägitud, on linnud puuris.** (Tasakesi.) **Kahtlustatakse sind ikka... selle õilishingega, kellega sa oma tantsurekorde püstitad... hahahaa.**

SILVI: **Jah.**

KAITSEPOLITSEI KOMISSAR MARKUS: **See sinu nõndanimetatud tulevane mees, see Karl — samuti?**

SILVI: **Jah, tema samuti.** (Muigab.)

KAITSEPOLITSEI KOMISSAR MARKUS (naerab jälle): **Kas mu nõu polnud tark, mis... väike?** (Patsutab tüdrukule familiaarselt-peremehelikult seljale.) **Noh, lippa, kuhu sa tahad. Ma puhkan mõne minuti ja tõmban hinge. See tähendab — seal lauas.** (Tagasi söögituppa.)

SILVI (jookseb kergejalgselt teisele korrale).

VABRIKANT KANGUR (tuleb samal hetkel rõdult; hõõrub käsi, kihis-

tab endamisi; näeb äkki Augusti): **Ahah, peale minu kõõritab siin veel üks paar silmakesi. Hohohoo... Kena, mis? Siin majas võetakse nähtavasti oma tõhusa töö eest hoopiski tõhusat meelehead... Minu juures viskab napsi ja sööb praadi, siin... maiustab magustoiduga... hohohoo.** (Seisab hetke aega, vaatab Augusti; kummardub korraga selle poole.) **Sa ju... nägid ja kuulsid?**

AUGUST (ei vasta).

VABRIKANT KANGUR (kordab): **Sa ju nägid ja kuulsid, poiss?**

AUGUST (viivitades): **Jah, nägin küll ja... kuulsin.**

VABRIKANT KANGUR: **Noh, vaata, see on ju hea.** (Mugistab vaikset, sisemist naeru.) **Õpi aga hoolega, õpi aga hoolega, — ega's inseneriks niisama lihtsalt ei saa... hohohoo...** (Taarub minema; kaob söögituppa.)

HELE NAISEHÄÄL:

„Tal on silmad nagu öö,
kullast mõõk ja kullast vöö...
Seisab kõrgel kaljul seal,
vaade viibib mere peal...

Kui ta küsib — mis ma teen,
ütle — teda ootma jään...
Ootan viimse päevani,
ja kui tarvis, kauemgi...“

KÕLAV TENOR (parodeerib häält väristades):

„Kui ta küsib — mis ma teen,
ütle — Riksu ootma jään,
kes mind suudleb koiduni,
kaenlas hoiab kauemgi...“

PIDUTSEJATE HÄÄLED (läbisegi): **Tor-r-re-e! Hahahaa... kaenlas hoiab kauemgi... Härra Timmermann — korrake, kor-ra-ke-e...**

RUDOLF (väljub söögitoast silmatorkavalt hajameelse ilmega; niipea kui vaheriie ta kannul kokku langeb, muutub aga sootuks teiseks

inimeseks — jookseb kordamööda iga ukse juurde, kuulab, lipsab siis isa kabinetti; jääb sinna ainult paariks silmapilguks; tuleb jälle kähku-kärmesti, toppides taskusse rahapakikest, millest osa pudeneb põrandale; kuuleb äkki vaheuksele lähenevaid samme ja lipsab koridori).

KPT. TIIT KONDOR (tuleb söögitoast; hoiab käe alt kaitsepolitsei komissari Markust): **Jah, vabandage mind väga, — mul oleks tarvis teid tülitada ainult paar minutit. Istuge, palun.** (Näeb põrandale langenud rahapabereid; korjab need nagu muu seas üles.)

KAITSEPOLITSEI KOMISSAR MARKUS (galantselt): **Oo, mis te räägite — ma pidavat teid vabandama.** (Istub.) **Tänan.** (Paus.) **Millega võiksin kasulik olla?**

KPT. TIIT KONDOR (võtab põuetaskust neljaks murtud lendlehed; viivitades, otsegu kipuks mingi sisemine pidur teda tagasi hoidma): **Loodan, et te olete sellelaadilist kirjandust juba... lehitsenud?**

KAITSEPOLITSEI KOMISSAR MARKUS (loeb põgusalt): **Oojaa, loomulikult... loomulikult.** (Loeb jälle.) **Kuigi mitte just nii värsket väljaannet.** (Terava tooniga, seda varjata püüdes.) **Kust te selle saite?**

KPT. TIIT KONDOR (ikka viivitades): **Kõigepealt — kas see huvitab teid?**

KAITSEPOLITSEI KOMISSAR MARKUS (kärmesti): **Kindlasti huvitab, kindlasti huvitab.** (Kordab.) **Kust te selle saite?**

KPT. TIIT KONDOR (senisest veelgi aeglasemalt): **Andmed on kõik sinna juurde märgitud.** (Paus.) **Otsekohene olles — see on minule väga raske samm, sest see puudutab minule väga lähedal seisvaid inimesi. Aga kui... tõsine eestlane... kui oma riigi ja rahva ustav poeg... kui... see, kes...** (Ei saa edasi, takerdub poolel lausel.)

KAITSEPOLITSEI KOMISSAR MARKUS (vaatab teda silmi kissitades, nagu tast midagi välja imedes; muigab järsku, kuna ta on mõistnud): **Ahah... saan aru... Tänan teid...** (Paus.) **Usun, et see on teile väga raske samm.** (Süütab sigareti, kustutab leegi tikku õhus ringi keerutades.) **Noh, kas lähme seltskonna juurde tagasi?**

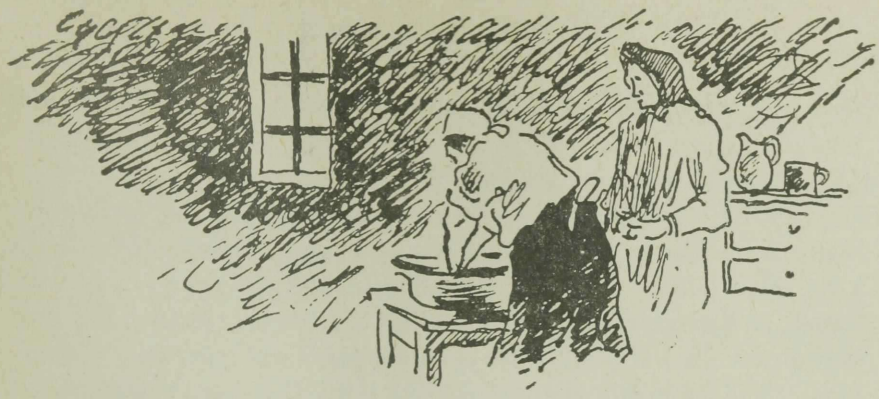
KPT. TIIT KONDOR: **Jah, lähme tagasi.** (Laseb külalise ette, lahkub selle kannul.)

AUGUST (tõuseb pikkamisi oma kohalt, sammub norgus peaga trepist üles).

JÄME MEHEHÄÄL (söögitoas):

„Tal on silmad nagu öö,
sitsist kleit ja siidist vöö,
seisab trotuaaril seal,
vaade viibib minu peal...“

(Augusti vimmas selg kaob teisele korrale.)

Seitsmes pilt

Köök Peeter Kondori agulimajakeses — väike piklik ruum, mida täidab kitsast aknakesest sissetungiv vahelduv õhtuvalgus: väljas on tuuline, iga natukese aja järel jookseb päikese eest läbi kergeid pilvesagaraid, mille varjud näivad üksteist taga ajavat. Otseseinas asuv uks viib välja, pahemas seinas asuv uks — kõrvalruumidesse.

MARTA (peseb taburetile asetatud kausi kohal käsi): **Ja peale lubaduste pole... lillegi liigutatud?**

VANA NAINE (hiljuti tööõnnetusel surmasaanud Väike-Aadama ema — lühikest kasvu, vilgas, isegi käesolevas raskes olukorras reipust säilitav eideke): **Mitte lillegi, mitte lillegi.**

MARTA: **Anti ju ometi lubadusi ja... kinnitati, et hoolitsetakse... teie kõigi eest?**

VANA NAINE: **Oi lapsuke, maksab siis iga lubadust ja iga kinnitust uskuma hakata. Kardeti, et me lärmi teeme ja nõudma hakkame, sellepärast.** (Paus.) **Eks mu oma vanamees, Väike-Aadama isa, läks ju kah ära sedakanti teed mööda: oli papivabrikus kohferbous, hakkas midagi üle katlaääre õiendama — kukkus**

sisse. Ja eks lubatud selgi korral. (Paus.) **Oi, oi, kuidas lubati!** (Ohkab.)

MARTA (tasakesi): **Kodus on teil vist... väga raske?**

VANA NAINE: **Raske, raske, ikka raske.** (Naerab üha kestva reipusega.) **Sa helde Jessuke, või ei pea siis raske olema.** (Murdub hetkeks, äigab rätiotsaga üle silmade.) **Ainult et need... linnupojukesed... Kui nemadki vastu peaksid...** (Paus; tõttab kohe kurvast kõneainest üle.) **Oh, mina ise... ju tean. Vana mässumees, nagu ma olen.** (Naerab.) **Kui viiendal aastal lahti läks, ega's meiegi, eided, eemal ei seisnud. Kõndisin oma vanatoiga kõrvuti, et lase aga olla.** (Naerab jälle.) **Suguvõsad on meie mõlema poolt madalat kasvu — veeresime nagu munad. Vangimaja juures järsku kisatakse: hakatakse peksma. Noh, meie ei lasknud endid hirmutada — põrutame muudkui edasi.** (Tõmbub nagu lind kössi, kihistab mõnusal meelel.) **S-sa taevane heldus — kui müratas korraga kuskilt hoovist salk ratsamehi välja, nuudid ja paljad mõõgad pihus... Kuule... süda kohe nagu jonksatas sees. Aga viha see süda endast välja ei jonksatanud — viha jäi sinna, viha ei läinud kuhugi. Kivihunnik oli trotuaari kõrval, — kähmasin sealt paraja põraka pihku ja kõ'ge lähemale kasakale kohe obadus otsaette. Hihihii... pidi aga sellele poisile sarv pärast kulmule kasvama... seda ma olen vahel nüüdki veel mõtelnud.** (Paus.) **Ise kah muidugi... sain nuudiga vastu kinderkonti.** (Tõuseb.) **Teie, lapsukesed... olete muidugi sihukeste asjadega harjumata, sihukeste asjadega nagu need streigid ja vastuhakkamised. Ja sellepärast ma olen nii ühele kui te'sele ütelnud, et... karta ei maksa. Härra on ihuliselt samasugune lihast ja verest olevus nagu me kõik. Ja hingeliselt, kõvaduse poolest, on ta hulga hapram kui mina või sina.** (Kohendab suurrätti, noogutab.) **Vastu peame, vastu peame... selles pole mitte küüne väärtki kahtlemist... ega tohigi olla.** (Viib jutu järsult mujale.) **Kas memme tervis sul... ei taha ühtigi paraneda?**

MARTA: **Jah, memme tervis on praegu päris halb. Need sagimised ju kah ärritavad teda ja... vaevavad.**

VANA NAINE: **Eks need kah, eks need kah... kus sa sellega. Mõtlesin, et ajan temaga paar sõna juttu, — oli ta ju kah omal ajal kange**

naine... Aga kui tal paha on, ega siis ju... ei maksa segada. Tulen mõni teine kord. Head õhtut siis, lapseke. (Ära.)

MARTA (pikkamisi): **Head õhtut, vanaema.** (Kuivatab käed, jääb mõtlikult pliidi juurde seisma.)

OSKAR (astub koputamata sisse): **Tere, Marta.**

MARTA (pöördub): **Jah, tere.**

OSKAR (läheb ta juurde; kätlevad; tüdruku mõtlik ilme teeb poisi tähelepanelikuks): **N-noh, mis me muretseme?**

MARTA: **Või seda muretsemisevääriliist... vähe on...**

OSKAR (noogutab): **Jah, see on õige — seda ei ole tõesti vähe.** (Paus; näib pikemat seletust ootavat.) **Kibedaks läheb, eks ole?** (Teeb katset Martat enda vastu tõmmata.)

MARTA (lükkab ta käe kõrvale): **Jäta...**

OSKAR (jätab tõesti embamiskatse, võtab aga selle asemel tüdruku lõuast kinni ja sunnib teda endale otsa vaatama): **No-no-no... ära siis liiga noruta. Pea püsti — see on kõige tähtsam.** (Paus.) **Oled ikka seni uljalt vastu pidanud, ära's veel päris lõpu eel kokku lange!**

MARTA: **Kokku ma muidugi ei lange, aga...** (Paus.) **Jah, kokku ma muidugi ei lange, aga...** (Ei suuda ka sel korral mõtet lõpuni viia; järsku tumedalt.) **Väike-Aadama ema käis praegu siin...**

OSKAR (tusaneb samuti): **Jah, nägin.**

MARTA: **Sa ju tead, kuidas nad nälgivad?**

OSKAR: **Tean, kallis. Aga praegu nälgib nõnda... suurem osa meist.**

MARTA (ei näi teda kuulvat; äkki kirglikult): **Aga aidata ei saa! Aidata ei saa... mitte millegagi!** (Nuuksatab kuivalt.) **Juba ennegi olid nad verivaesed. Meie siin... müüme oma kraaminatukest ja hoiame endid kuidagiviisi vee peal, neil aga seal... pole ju müümisekski midagi...**

OSKAR (on pea kummargile lasknud, tunneb nagu ennast milleski süüdlasena).

MARTA (ikka kuivalt ning lühikeste sõõmudega nuuksudes): **Kui oleks ...veidigi neile anda! Et nad killukese leiba saaksid... laste jaoks. Ma... ma... olen neid näinud... Tillukesed... pead nagu linakoonlad. Ja... vaevlevad nüüd... vaevlevad...**

OSKAR (vaikib; läheb akna alla, vahib hajameelselt selle kaudu välja hoovile; tuleb siis nähtavasti mingisugusele otsusele; pöördub,

astub tagasi tüdruku juurde, vabastab randmelt uuri): **Kuule... mis sa arvad... kui...? Olen seda seni ikka hoidnud... Tühi temaga!**

MARTA (vaatab poissi pisaratest läikivate silmadega): **Sa... mõtled ... siis...?**

OSKAR (katkestab tüdrukut): **Jah, tühi temaga.**

MARTA (rohkem ainult selleks, et üldse midagi ütelda — ta ei suuda pilku ikka veel poisi näolt ära pöörata): **Said selle ju oma... keskkooli lõpetamise tähtpäevaks.**

OSKAR (katsub naerda): **Sain, õige! Aga mis siis!**

TOOMAS (on vaikselt sisse astunud; peatub uksel, jälgib noorukite kõnelust; hetke pärast ilmub ta kõrvale ka onu Siim).

MARTA (spontaanse hellusehooga): **Oskar... kallis!**

OSKAR (embab teda nüüd hellalt): **Jah?**

MARTA: **Kas sa's tõesti...?**

OSKAR (ilmselt piinlikkust tundes): **Jumal hoidku, see on ju... tühine asi, mida ei maksa pikemalt arutada.** (Tahab kõneainet kähku teisale juhtida.) **Kuuled sa... tulin õieti selleks, et küsida, kas sa ei saaks õhtul ivake jalutama tulla?**

MARTA: **Jalutama? Jah... saan vist küll.** (Läheb jälle kohe tagasi äsjasele teemale.) **Kui sa selle uuri tõesti peaksid müüma, siis... on sul endalgi ju raha tarvis.**

OSKAR (teeseldud uljusega, mis ei ärata usaldust): **Pah, kuula nüüd! Meie majas pole häda midagi.** (Nagu tõtates.) **Jah, olgu nii — viin selle kronomeetri juba kohe kellassepa kätte ja... valmis.** (Pöördub ukse poole, uur ikka veel rihmapidi peos, märkab alles nüüd Toomast ja onu Siimu; peatub poolel sammul otsegu keegi, kes on tabatud mingisuguselt piinlikult teolt.)

MARTA (pöördub samuti, nõjatab käed selja taha lauaservale, vaatab venna ja onu poole).

ONU SIIM (läheb käsi taskus hoides pliidi kõrval seisva tooli juurde, istub, ei lausu midagi).

TOOMAS (Oskarile): **Mis sul seal on?**

OSKAR (kogeldes): **Üks... üks... uur.**

TOOMAS (võtab noorukilt käekella, vaatab seda mõtlikult): **Näen, et üks uur. Nii et see, mille said keskkooli lõpetamise tähtpäevaks? Ja tahad selle eest leiba muretseda neile, kes kannatavad rohkem**

kui keegi teine meist? (Paus.) **Tee seda, seltsimees. Tubli. Tee nõnda.** (Pigistab hambad kokku, kortsutab kulmu, surub jõuliselt maha endas esiletikkuva harduse.) **Kui tunneme niiviisi, ühiselt, kogu maailmas... igas majas ja igas linnas ja igas riigis... on see maailm lõpuks kindlasti meie oma.** (Pöördub järsult noorukist eemale.) **Jah... tee nõnda, nagu sa plaanitsed.** (Kordab seda lauset kuidagi masinlikult, ometi mingisuguse impulsiivse sisemise soojusega; läheb laua juurde, istub, langetab lauba kätele.)

EMA KONDORI HÄÄL (kõrvaltoast): **Marta... Mar-ta!**

MARTA (ilmselt rõõmus, et saab lahkuda): **Jah, kohe, ema.** (Ära pahemale.)

ONU SIIM (lühidalt): **Läbi?**

TOOMAS (otsegu sisemiselt oiates): **Jah... läbi.** (Vaikus.)

PEETER KONDOR (tuleb ühes arstist vennaga otseuksest; võtab kuue seljast, riputab selle varna): **Istu, Samuel.** (Läheb Tooma juurde, paneb käe selle õlale.) **Noh? Nukrutsed?**

DR. SAMUEL KONDOR (istub, kehitab end kuidagi ebakindlalt).

TOOMAS (viskab pea hooga püsti; raevukalt): **Nukrutsen? Ei! Ei nukrutse! Aga tappa tahaksin! Tappa tahaksin... jah!**

DR. SAMUEL KONDOR (hirmunult): **Kuule-kuule... inimene — mis sa kõneled! Kuidas nüüd nõnda võib?!**

PEETER KONDOR (pikkamisi): **Keda sa tappa tahaksid, poeg?**

TOOMAS: **Keda? Arusaadavalt neid, kes... meid ära andsid, meile noa tagant abaluude vahele lõid!**

PEETER KONDOR: **Tormad, poeg. Ja see ei ole enam hea.**

DR. SAMUEL KONDOR: **Leplik tuleb olla! Leplik tuleb olla!** (Tõstab hoiatades sõrme.)

TOOMAS (heidab käega): **Mis — torman!**

PEETER KONDOR: **Õpetada on tarvis, aga mitte... tappa.**

ONU SIIM: **See on õige. Tarvis pole ei tappa ega ka leplik olla. Tarvis on õpetada.**

TOOMAS (tõuseb, käib vihaselt edasi-tagasi): **Võit juba paistis. Oli juba enam-vähem kindel, et kõik pingutused ja vaevad lähevad õitsele ja kannavad vilja.** (Paus.) **Ja siis järsku... istume katkise küna juures. Kelle süü pärast? Ainult ja üksi meie endi süü pärast.** (Paus.) **Kas see on kellegi üksmeel? Kas see on kellegi arusaamine**

ühisest asjast, ühistest huvidest? (Paus; loetleb.) **Kalevivabriku omad asusid asja arutama ja seisukohti vastu võtma streigikomiteest mööda minnes — üks!** (Tõmbab sõrme piltlikult kõveraks.) **Tautsi saeveski mehed langesid põlvili ja hakkasid täna tööle — kaks.** (Tõmbab teise sõrme kõveraks.) **Laadijad sadamas, kes meid algul toetasid, nokitsevad samuti tasapisi — uute tariifidega: laevad ei tohtivat seista, neid tulevat minema aidata... kolm.** (Tõmbab jälle ühe sõrme kõveraks.) **Kõik laguneb, kõik vajub kokku.** (Paus.) **Õ p e t a d a olevat vaja?! Õpetada?!** (Paus.) **Jah, õpetada... Aga teibaga õpetada... vaat mis.**

DR. SAMUEL KONDOR: **Intelligentsi poolehoid — igal pool — kuulub teile. I-gal pool! Ma ju tean. Ja olen rääkinud.**

TOOMAS (järsult): **Täname selle poolehoiu eest, mida te seal oma hoolega suletud uste taga tunnete. S e e tuli ei soojenda meid mitte krossigi eest.**

PEETER KONDOR (väikese viivituse järel): **Tormad, poeg, tormad.** (Paus.) **Streik arenes üldiselt paremini, kui oodata võis.** (Paus.) **Et me võib-olla võiduni ei jõua, sellest on muidugi kahju.** (Paus; tasakesi.) **Mina, vennas, olen ju üsna tibatilluke ratas meie... organisatsioonis... Pealegi olen ma koolitamata ja... vähe lugenud inimene. Aga üht võin ma sulle siiski ütelda: aastaid sul on, aga täismehe rahu sul ei ole... ja täismehe põhjanimõtlemist. Oled veel nagu koolipoiss, kes ei suuda aru saada ü h e koolitunni väärtusest.** (Paus.) **Meie siin tegime läbi praegu väga kasuliku koolitunni... ka siis, kui meist sel korral tõesti jagu saadakse.** (Topib piibu tubakat täis, hakkab suitsetama.)

TOOMAS (istub tagasi laua äärde, laseb pea jälle kätele longu).

ONU SIIM (nagu väikese hilinemisega): **Ka see on õige. Eks ole ju öeldud, et taganemisegi puhul... ei tohi pead kaotada.**

TOOMAS (peaaegu karjudes): **Mis... mis asi on õige? Mis asi? Mitte midagi... ei ole õige. See, nagu te siin seletate, on ainult...** (Peatub poolel lausel, otsegu tardub kangeks — avanevale uksele ilmub August.)

AUGUST (jääb läve ette kohmetult seisma): **Tere... õhtust.**

MARTA (astub samal silmapilgul sisse kõrvalruumidesse viivast uksest; spontaanse rõõmuga): **Sina, vennas?! Tere!**

ONU SIIM (ebamääraselt, siiski nagu rõõmsalt): **Nii, nii, nii...**

AUGUST (veelgi enam kohmetudes): **Jah... mina olen.**

PEETER KONDOR (vaatab nooremat poega vaikides, sõna lausumata; ütleb viimaks pikkamisi): **Nojah, eks siis astu lähemale, kui sa kord juba selle tee ette võtsid. Külalisi ju siit majast pole tagasi saadetud.**

TOOMAS (upitab enda kätega vastu lauda toetades püsti, läheb raskel sammul venna juurde): **Tervist, tervist, härra August Kondor. Millega võime... teenida?**

AUGUST (ajab enda korraga sirgu, vaatab talle pingutades vastu).

MARTA (paluvalt): **Toomas!**

TOOMAS (ei kuula õde; tasakesi, tigedalt): **Mis sa siit vajad, härra August Kondor?** (Läbi hammaste.) **Tulid ehk vaatama, kuidas me... murdume, härra August Kondor?**

DR. SAMUEL KONDOR: **Oi, oi, kuidas nõnda võib! Kuidas nõnda võib!**

MARTA (nutuselt): **Toomas!**

TOOMAS (väikese pingerikka pausi järel, tasakesi, kuid nii jõuliselt-tungivalt, et talle tahtmata alistuma peab): **Mine... ära! Vähemalt täna... mine ära!**

AUGUST (pöördub, väljub veidi ebakindlal sammul).

PEETER KONDOR: **August!** (Tahab pojale järele minna.) **August!**

ONU SIIM (tõuseb, võtab ta käsivarrest kinni): **Lase olla. Poiss peab veel iseeneses selgust saama.**

PEETER KONDOR (kindlalt): **Ei, olgu mis on, aga nii temaga talitada ei tohi!**

DR. SAMUEL KONDOR: **Jah, nii ei tohi talitada! Nii ei tohi talitada!**

ONU SIIM: **Küllap ta tuleb tagasi! Ja siis juba... hoopis tugevamalt.** (Paus.) **Täna võib tast odav segu saada, aga homme saab tast... kuld... Puhas kuld.** (Juhib venna laua äärde; esineb peaaegu käskivalt.)

PEETER KONDOR (istub, püüab endast võitu saada; põristab närviliselt sõrmeotsadega).

KARM (astub tuppa): **Tere õhtust.** (Vaatab nagu uurides ühelt teisele, ei esita aga siiski mingisuguseid küsimusi.)

ONU SIIM (aeglaselt end püsti ajades): **Jah, tere õhtust.** (Paus.) **Võta**

istet. (Arstist vennale.) **Sina, Samuel, oleksid ehk nüüd nii lahke ja vaataksid, kuidas meie perenaisega lood on.** (Martale.) **Ole hea laps ja juhata onu Samuel sinna... tahapoole.**

DR. SAMUEL KONDOR: **Jah, jah, tulebki rutata, tulebki rutata.**

MARTA: **Palun, onu.** (Lahkub ühes dr. Samuel Kondoriga pahemale.)

ONU SIIM (kordab Karmile): **Võta istet.**

KARM (asjalikult): **Aitäh, aga... poleks nagu mahti.** (Tasakesi, üle-aruse ettevaatlikkusega.) **Toodi sõna ja... ütlen sellega edasi: pühapäeval kell kaks tuleb demonstratsioon läbi viia.**

ONU SIIM (viivitades): **Ahah, see on nüüd siis otsustatud.**

TOOMAS (on vahepeal jälle laua taha norgu langenud, tõstab pea, ajab enda otsegu uut lootust saades sirgu).

KARM: **Jah, see on nüüd otsustatud.** (Näib äkki pahurana.)

ONU SIIM: **Nii, nii, nii, nii.**

TOOMAS (tõuseb; kordab rõõmsalt külalise sõnu): **Pühapäeval... kell kaks? Demonstratsioon?**

KARM (jälle endise pisut kinnise rahuga): **Jah.**

PEETER KONDOR (on kuulanud seni vaikides; suudab näida jälle täiesti rahulikuna): **No istu, istu ivake ja kõnele kah pisut pikemalt.**

KARM (istubki nüüd; korraga võib selgesti märgata, et tal on südamel midagi segast, midagi, mis talle kindlasti eriliselt ei meeldi): **Mis siin... kõnelda või...**

TOOMAS (ei märka seltsimehe meeleolu): **Kas kõik tulevad tänavale?**

KARM: **Jah. Kõik, kes pole veel järele andnud.** (Paus.) **Jah.** (Jälle paus.) **Oli kuulda ka seda, et... Kalevivabriku omad on siiski kindlaks jäänud.**

TOOMAS (aina rõõmsamaks muutudes): **On kindlaks jäänud?**

KARM: **Jah.**

PEETER KONDOR (jälgib nüüd Karmi kogu aeg teraselt; nagu usutledes): **Niisuguste uudiste üle peab ju tõepoolest headmeelt tundma...** (Paus.) **Sina aga paistad ju hoopiski murelik olevat?**

KARM: **Mis murelik või... Aga pagan sa tead...** (Paus; topib piibu täis, läheb pliidi juurde, kükitab hetkeks põrandale, võtab sõrmedega tulise söe ja surub selle vihase liigutusega kabasse; korraga otsustavalt.) **Tulime sealt... mina, Andres ja Mihkel... ja kõnelesime ja arutasime...** (Paus.)

PEETER KONDOR (nagu sõpra kergelt tagant tõugates): **Mis te seal's kõnelesite ja ... arutasite?**

KARM (viivitades): **Üleaisa kipume lööma, — seda kõnelesime!**

PEETER KONDOR: **Üleaisa...?**

TOOMAS: **Kuidas — üleaisa?!**

ONU SIIM (kissitab silmi; on jälle juhtiva osa Peetrist vennale loovutanud; otsegu endamisi): **Nõndaks, nõndaks...** (Paus.)

TOOMAS (muutub järsku käredaks): **Jah — kuidas üleaisa?!**

KARM (ebakindlalt): **Eks ikka sedamoodi, et... ühega alustasime, teisega kipume lõpetama...**

PEETER KONDOR: **Ühega alustasime? Teisega kipume lõpetama?**

KARM: **N-nojahnoh!**

TOOMAS (lööb rusikaga lauale): **Kõnele's... pagan võtaks! Ära veereta mõistusõnu.**

KARM (kehitab õlgu): **Ja kas see's nõnda ei ole, et ühega alustasime, aga hoopis teisega lõpetame.** (Paus.) **Alustasime — millega? Hariliku palgavõitlusega, nagu see pidi olemagi. Ja jõudsimegi sinna välja, mida võis karta — poliitikategemiseni.**

PEETER KONDOR (pikkamisi): **Kuidas sa seda mõtled?**

KARM (kehitab jälle õlgu): **Aga mis see demonstratsioon's sinu arvates on? Palgavõitlus? Ei!** (Paus.) **Ja... on ju kuulda ka loosungitest, mida me pidavat sellel demonstratsioonil esile tõstma.** (Naeratab ebamääraselt, haledalt, loetleb ivakese aja pärast.) **„Maha kurnajateklassi valitsus!" „Nõuame tõelist vabadust!" „Nõuame poliitiliste vangide kohest vabastamist!" „Nõuame praegustes raskustes süüdi olevate rahahärrade kohtu alla andmist!"...** (Paus.) **Mida niisugused juhtlaused tähendavad? Palgavõitlust? Ei! Ja see on juba... paha.**

TOOMAS (kurja tooniga): **S-soo, soo! Või see on juba paha?!**

PEETER KONDOR (viivitades): **Aga miks see sinu arvates paha on?**

KARM: **Lasta ennast sisse kiskuda parteilisse segadusse? See ei ole meie ülesanne.** (Paus.) **Oma südames aimasin ma sihukest asja juba algusest peale, kohe, kui meid nõnda... juhtima ja juhatama hakati. Ja hoiatasin korduvalt.** (Paus.) **Teadagi, mihukeseks kõmuks nende juhtlausete pärast läheb. Jälle — piiritagused rahad ja nõnda edasi.** (Kordab.) **Ja see on ju paha!**

PEETER KONDOR (seisab veidi aega akna juures; pöördub raskepäraselt): **Vaata, paike, — mulle paistab, et sa oled nüüd juba päris vildakul teel.** (Tasakesi.) **Kõnelesid ehk jälle selle uue töölisvanemaga? Selle... veesegajaga?** (Paus.) **Ei, mõtle järele, ja sa saad isegi aru, et selles sihis, nagu meile soovitatakse, just tulebki käia ja edasi minna.**

KARM: **Selles sihis, et... pistame muudkui riigimõtteid tegema?**

PEETER KONDOR: **Kas või nõnda.**

TOOMAS (kortsus kulmul): **Vaat seda ma küll ei oleks uskunud, et sa siiski sihukese vedeluseni lähed!**

KARM (imeb mõtlikult piipu; tõuseb, et minema hakata): **Mis vedeluseni või... Aga iga asja tuleb ajada ikka arukalt, mitte peaga vastu seina tagudes.** (Peab vajaliseks oma seisukohta pisut pikemalt põhjendada.) **Mässutegemine pole... meie asi. Seda tehku need, kes tunnevad endid mässumeesteks kutsutud ja seatud olevat.** (Paus.) **Seda tehku õigeusklikud kommunistid ise. Meie aga seisame oma õiguste eest ja paneme nad samm-sammult maksma... ilma suurema kära ja lärmita.**

TOOMAS: **Mina saan sellest nõnda aru, et... kui sind seni usaldati ja usuti... kui sulle siin ülesandeidki tehti — siis... oli see kergemeelsus. Ei satutud kahjuks õigele aadressile!** (Viipab vaheukse poole.) **Kuulud ühte mesti sellega seal, kes siit just läks — minu armsa onu Samueliga.** (Paus.) **Kummist selgrooga meeste mesti kuulud, vennas!**

KARM (tusaneb): **N-noh... süüdistama ja sõimama ära sa mind nüüd kah hakka.** (Tõstab kämblad.) **Need siin ei ole kapjadeks kasvanud härradega ühe laua taga istudes.**

PEETER KONDOR: **Seda kurvem, seda kurvem.**

TOOMAS: **Ja seda alatum.**

KARM (järsult): **Head õhtut.**

PEETER KONDOR (alles siis, kui uks lahkuja järel kinni langeb): **Head... õhtut!** (Vaikus.)

ONU SIIM (pahvib aeglaste sõõmudega suitsu): **Nii, nii, nii... Nõndaks, nõndaks.**

TOOMAS (vaatab kord isa, kord onu Siimu; pikkamisi, tumedalt): **Nõndaviisi, kurat võtaks!**

PEETER KONDOR (kehitab õlgu): **Jah, nõndaviisi. Ja see tähendab seda, et meeste näod saavad selgeks ikka otsustavatel aegadel.**

ONU SIIM: **Jah, seal on sul õigus — meeste näod saavad selgeks just otsustavatel aegadel.**

TOOMAS (mõtleb ivakese aega; pöördub, surub käed rusikaks): **Nõn-da-viisi!** (Läheb laua juurde, surub enda selle otsast ning seinast moodustatud kitsasse vahesse, istub ja nõjatab lõua vastamisi pandud rusikatele.) **Noh, olgu...** (Mõtlikult.) **See on hea, et... demonstratsioon... Et pole siiski veel murdutud.**

PEETER KONDOR (tasakesi; viivitades): **Jah... See on hea.**

ONU SIIM (pahvib ikka suitsu).

DR. SAMUEL KONDOR (jookseb tippides kööki): **Unustasin oma riistade-kohvrikese maha.** (Võtab põrandalt portatiivi; vaatab uurides ringi.) **Ega... ega ometi jälle... midagi halba ei juhtunud?**

TOOMAS (läbi hammaste): **Ei, ära karda. Kõik on kõige paremas korras.**

DR. SAMUEL KONDOR (tagasi kõrvalruumi, ikka tippival sammul jooksu sõrkides).

Neljas vaatus

Kaheksas pilt

Kpt. Tiit Kondori elutuba.

Varane hommik. Akende taga särab kevadpäike, väljast aiast kuuldub lindude rõõmsat vidinat.

HANS (istub sohval — näoga saali poole, pöidlad enesekindlalt vesti vahel, jäme sigar suus; Liisale, kes tuleb kandmikuga ning hakkab ta ette toidunõusid asetama): **Thank you, missis Tiljulju. Ega siis midagi, — hakkame aga einestama. Hehehee. Eks sulane pea ju ikka sedasama tegema, mis peremees ees teeb. Kas missis Tiljulju istuks ehk kah minu seltskonda?** (Võtab seda üteldes sigari suust, kummardab veiderdades.)

LIISA (halvustavalt): **Peaksin küll päris näljas olema, kui...**

HANS: **Pardonks, vist haavasin.** (Naerab, kummardab jälle veiderdades.) **Lihtne mees, nagu ma olen.** (Jälgib teraselt iga lauale asetatavat taldrikut; ohkab vagalt.) **Jah, kui vaadata siinset rikkust... Ja kui sellejuures mõtelda sellele suurele katsumisele, mis meie linna on tabanud...** (Vilkalt.) **Stopp, ärge suppi pange. Meie, ameeriklased, ei armasta oma kõhtu lassi süüa.** (Jälle teeseldud vagadusega.) **Ja ega**

see katsumine ole tabanud kindlasti ainuüksi meie linna — häda valitseb ju... muudeski kohtades. (Kõngutab pead; suleb hetkeks silmad, näib aga samal ajal vahtivat otse läbi laugude.) **Vaesed lapsukesed... Vaesed süütud naised ja emad, kes...** (Avab uuesti silmad; imetledes.) **Uuuu... camembert! Uuuuu, soome vorst kandiliste pekivürflitega... Suitsuangerjas? Noh, teate, missis Tiljulju, — need on olnud ikka minu maiuspalad. Nii siis — minuga ühes keha kinnitada te siis tõesti ei taha, missis Tiljulju?**

LIISA (lahkub sõna lausumata).

HANS (valju häälega, nagu pasunast): **Missis Tiljulju, missis Tiljulju!**

LIISA (ilmub kohe tagasi tuppa): **Noh, mis teile's veel vaja on?**

HANS: **Please — üks viski, kui paluda lubate.**

LIISA (ära).

HANS (hakkab isukalt sööma; muutub iga hetkega aina lõbusamaks).

LIISA (tuleb tagasi, paneb pudeli ja klaasi lauale; tahab jälle kohe lahkuda).

HANS: **Aga... armas missis Tiljulju — ma palusin ju viskit!**

LIISA: **Viskit ei ole.** (Viskab pea pahaselt kuklasse, kaob jälle söögituppa.)

KPT. TIIT KONDOR (astub saali sama ukse kaudu; vaatamata varasele ajale on ta juba korralikult riides): **Tere hommikust.**

HANS (hüppab püsti, kummardab): **Tervist... tervist, sir.** (Sirutab käe.)

KPT. TIIT KONDOR (ei näi noorema venna teretamisliigutust märkavat): **Noh, mis uudist?**

HANS (sööb suu tühjaks, ajab toitu hingekurku, läkatab pisut aega): **Ei kedagi — taevas hakkab järjest selgemaks minema, sir.**

KPT. TIIT KONDOR: **Jahah, jahah... Kuidas sa seda mõtled?**

HANS: **Et mis muud kui tehakse veel viimseid pingutusi. Traagelniidid aina rebenevad... aina rebenevad.**

KPT. TIIT KONDOR: **See tähendab?**

HANS (laskub kõhuga vastu lauaveert, lükkab toidunõud pikkamisi kõrvale): **See tähendab seda, sir, et... praegu käib kibe võitlus kahe voolu vahel. Ühed, kes tuliselt nõuavad pühapäevast demonstratsiooni, teised, kes arvavad, et see on poliitikategemine, ja ei taha**

sellest osa võtta. (Paus.) **Ettevaatlikumad ja kavalamad aga räägivad väsimusest ja sellest, et oleks tarvis hinge tõmmata ja uut jõudu koguda.** (Paus.)

KPT. TIIT KONDOR (hetkelise mõtlemise järel): **Tulipäid leidub siiski veel külluses?**

HANS (noogutab): **Peab tunnistama, sir, et leidub. See ei muuda aga enam asja.**

KPT. TIIT KONDOR: **Arvad?**

HANS: **Arvan jah, sir. Ja nõndapidi ei arva mitte üksi mina, vaid ka... teised arukad mehed... minu silmad ja kõrvad... hehehee.**

KPT. TIIT KONDOR (viivitades, nagu oma sõnade pärast provokaatori ees häbi tundes): **Kas sa meie omasid... see tähendab — s e a l s e i d Kondoreid... kah oled näinud?**

HANS: **Olen, sir.**

KPT. TIIT KONDOR: **Keda nimelt?**

HANS: **Kõiki kolme, sir.**

KPT. TIIT KONDOR (väikese pausi järel, ikka nagu oma sõnade pärast häbi tundes): **Mis nad sulle kah kõnelesid?**

HANS (tõstab õlanukid kõrgele, naerab küüniliselt): **Otsekohene olles, sir, — Toomas tahtis mulle vastu vahtimist anda.** (Kihistab.) **Jah, möirgas nagu lõvi. Peeter hoidis teda õnneks tagasi ja... pääsesingi ilma sinise silmata... hehehee.** (Laseb hästi kummargile; sosinal.) **Pühapäevane jant läheb lahti... mitte kella kahe ajal, nagu alguses räägiti, vaid hoopiski kell kaksteistkümmend.**

KPT. TIIT KONDOR: **Jahah, jahah, või kell kaksteistkümmend.** (Käib edasi-tagasi; peatub jälle noorema venna juures.) **Tubli... väga tubli... Kus toimub kogunemine?**

HANS: **Männiku pargis, sir.**

KPT. TIIT KONDOR: **Jahah... Tubli... väga tubli.** (Asetab käed seljale, käib veelgi raskemal-vihasemal sammul edasi-tagasi.)

HANS: **Kui sa lubaksid... ma lõpetan oma einenatukese...?**

KPT. TIIT KONDOR: **Lõpeta, lõpeta.** (Jätkab käimist.)

HANS (sööb vaikides).

PR. KONDOR (astub saali): **Isa, sind soovitakse.**

KPT. TIIT KONDOR (peatub; järsult): **Kes?**

PR. KONDOR: **See... ajakirjanik või mis ta on.**

KPT. TIIT KONDOR (kortsutab kulmu): **Ahah... Hea küll, las ta tuleb sisse.** (Nooremale vennale.) **Sa oled vist varsti valmis?**

HANS (kohkudes): **Jah, jah... kohe, sir.** (Ahmib veel suure punnsuutäie, kargab püsti.)

PR. KONDOR (ära paremale).

HANS (lipsab jooksusörki lastes söögituppa).

TOIMETAJA JÜRISSON (astub saali, peatub ukse kõrval, kummardab viisakalt): **Tere, härra kapten.**

KPT. TIIT KONDOR: **Jah, tere.**

TOIMETAJA JÜRISSON: **Kas ehk segan viimaks?**

KPT. TIIT KONDOR: **Ei.** (Viipab sohva poole.) **Istuge.**

TOIMETAJA JÜRISSON (tuleb aeglaselt lähemale, ulatab kpt. Kondorile käe; ütleb äkki kaastundega, mis mõjub ebaehtsalt): **Jah, kujutage ette, missugune kole lugu... missugune hirmus ja kole lugu!**

KPT. TIIT KONDOR (tõmbab kulmud kortsu): **Jahah? See tähendab...?**

TOIMETAJA JÜRISSON (väärutab pead): **Ei oska ettegi kujutada... uskuge mind. Mitte ei oska ettegi kujutada. Hea küll... see noorem mees — võiks ju oletada, et mingisugused romantilised tülipõhjused. Aga see auväärne hallpea, see auväärne hallpea...** (Vaikib, noogutab jälle.)

KPT. TIIT KONDOR (kaotab kannatuse — läheb üle merežargoonile): **Kuradi pihta, mis ta nüüd keerutab seal jälle! Räägib juba kord selgemini, kui tal tõesti midagi rääkida on...!**

TOIMETAJA JÜRISSON (väikese pausi järel — liialdatud imestust demonstreerides): **Kuidas, kuidas, härra kapten, kas te siis tõepoolest... pole veel kuulnud?**

KPT. TIIT KONDOR (põrutab jalga): **Räägib juba kord selgemini!**

TOIMETAJA JÜRISSON: **Need kaks töömeest, kes ööl vastu tänast nii metsikul kombel ära tapeti, on ju ometi teie saeveski omad?**

KPT. TIIT KONDOR (pärast pikka pausi, laubale tekkivat higi pühkides): **Need — kaks — töömeest — kes — ööl — vastu — tänast — nii metsikul kombel... ära tapeti?** (Võtab toimetaja Jürissoni kuue-esisest kinni, raputab seda vihaselt.)

TOIMETAJA JÜRISSON (hirmunult): **Laske... laske nüüd!** (Tõmbab enda vabaks, jookseb peaaegu paanikas teisele poole tugitooli; vahib

hetke jooksul kartlikult kpt. Kondori poole, kogub end viimaks ja jutustab katkendlikult.) **Keegi Oskar Nael... ja keegi Kristjan Malm, kuuekümne-aastane taat... Kõige aktiivsemad mässumehed — mõlemad. Õhtu eel toodi nii ühele kui teisele neist mingisugune kirjake, mida ma olen kah lugenud. Mas'nal tipitud. Palutakse streiki puutuvate väga tähtsate küsimuste arutamiseks ilmuda... sel ja sel kellaajal sinna ja sinna, — alevi ja mõisa vahel asuvasse kaasikusse.** (Paus.) **Noh, mitte kumbki neist tagasi enam ei tulnud, ja kui neid otsima hakati, leitigi. Ühel on pea puruks tambitud, teine oli raskesti vigastatud ja meelemärkuseta, aga elas veel.**

HANS (on selle kõneluse ajal tasakesi tuppa astunud, tõmbub nüüd jälle kardinate varju).

KPT. TIIT KONDOR (näib järsku hirmu tundvat — taipab, et on mindud siiski liiga kaugele): **Kas see, kes veel elas, teadis midagi rääkida?**

TOIMETAJA JÜRISSON (langetab läbipaistvalt teeseldes pea rinnale): **Jah, see on nõnda, ta t e a d i s... rääkida.**

KPT. TIIT KONDOR: **Noh?**

TOIMETAJA JÜRISSON (maigutab huuli, teeb näo, nagu valmistaks vastamine talle tohutut raskust): **Uskuge, kallis härra kapten, — mina isiklikult ei saa seda mitte kuidagi tõena võtta.**

KPT. TIIT KONDOR (pikkamisi, selgesti aimates): **M i d a te ei saa isiklikult... tõena võtta?**

TOIMETAJA JÜRISSON: **Noh... seda... et...** (Jätab lause pooleli; raputab energiliselt pead.) **Näete, vabandage, ma ei suuda seda kohutavat oletust isegi mitte välja ütelda!**

KPT. TIIT KONDOR (pikkamisi ümber tooli toimetaja Jürissoni juurde sammudes ja uuesti selle kuuevääridest kahe käega kinni võttes): **Saan... aru! Te tahate sellega vihjata, nagu oleksin k a m i n a selle kõnesoleva roimaga kuidagi ühenduses. Jah, nagu oleks see roim korda saadetud... m i n u huvides!**

TOIMETAJA JÜRISSON (jutustab, katsudes end samal ajal kapten Kondori haardest jälle vabaks saada): **Ei, uskuge — mitte mina ei taha seda vihjata, vaid... See, kes ellu jäi, kõneles enne oma surma... täna hommikul.** (Tasakesi.) **Ja ta pihtimus — kolme tunnistajaga kinnitatud — on praegu minu taskus.** (Paus.) **Teil ju on ometi üks vend, kelle nimi on Hans?** (Vahib altkulmu, ootab vastust.)

KPT. TIIT KONDOR: **Teate isegi, et on.** (Paus.) **See siis tähendab, et...?** (Pühib ikka närviliselt higi.)

TOIMETAJA JÜRISSON: **Tjah...** (Jutustab edasi.) **Mõlemad ohvrid olid välja meelitatud ühel ja samal kellaajal... Ja kui nad ilusasti kohal olid, tungiti neile kallale. Mõrtsukaid olevat olnud... vähemalt pool tosinat. Igaühel peas pikk, lõuani ulatuv valge peakott... silmaaukudega... ja käes... midagi rasket — peksmise jaoks.** (Paus.) **Taat, tähendab see, kes esialgu ellu jäi, kukkus juba esimestest löökidest pikali ja veeres kraavi. Kui asi korras olnud, tulnud üks kurjategijatest tagasi, kobanud mööda ta taskuid ja tõstnud oma peakoti korraks tagasi, et higi pühkida.** (Paus.) **Nojah... siis see kraavis lamav õnnetu nägigi, et see oli...** (Peatub.)

KPT. TIIT KONDOR (kähinal): **Noh, kes see oli?**

TOIMETAJA JÜRISSON: **See oli teie vend Hans.** (Vaikus.)

KPT. TIIT KONDOR (ähvardavalt, läbi hammaste): **V-valetad... lontrus!**

TOIMETAJA JÜRISSON (on enda taas vabaks saanud ja sammub nobedasti teisele poole tugitooli): **Ei, härra kapten, — ma ei valeta. Kahju küll, aga... ma tõesti ei valeta.**

KPT. TIIT KONDOR (sammub talle järele): **V-valetad... lontrus!**

TOIMETAJA JÜRISSON (ikka peremehest parajasse kaugusse hoidudes): **Ei valeta, härra kapten. Näeb jumal taevas, et... ei valeta.**

KPT. TIIT KONDOR (taipab oma vastuväite asjatust; istub, pigistab käed kramplikult ümber tooli nahaga kaetud külgkorjude).

TOIMETAJA JÜRISSON (ootab vähe aega; näeb, et hädaoht on möödunud, ja läheb kikivarbail astudes kpt. Kondori juurde; liigutab veidralt vuntse, kummardab peaaegu selle kõrva kohale): **Uskuge, mul on teist kahju... Väga kahju... Niisugune hirmus blamaaž. Ajalehtedes ilmuvad sõnumid... Algab juurdlus... Igal pool kõneldakse ja arutatakse... Ja ometi vajaksite te praegusel ajal kõige enam soliidset oreooli... tubli mehe kuulsust... Nüüd aga järsku — vabrikuomaniku lihane vend korraldab ku-kluks-klanliku arveteõiendamise edumeelsete tööliste kallal, kellest võib oleneda, kas streik kestab või jookseb tühja...** (Väärutab pead.) **See on tõesti suur hoop teie heale nimele... ai, ai, ai, ai... see on suur hoop teie heale nimele.** (Vaikus; alandab hääle veelgi tasasemaks, laseb enda veelgi sügavamale istuja kõrva kohale.) **Muide — ma vist**

tähendasin — ka see vaene vana kuradike on nüüd... surnud. Ja tema tunnistus on minu käes. Kõik ilusasti paberile pandud, alla kirjutatud ja kinnitatud kolme inimese poolt. Üks eksemplar on mul siin kaasas, teine... lamab ilusasti toimetuse sahtlis. (Kõrgendab tooni.) **See esimene eksemplar, mis mul siin kaasas on, läheb umbes kümne minuti pärast trükikotta... See teine eksemplar aga, mis praegu ilusasti toimetuse sahtlis lamab, algab lõunase rongiga teed Tallinna, meie partei esindajate kätte — kõigepealt arupärimiseks Riigikogus ja sellejärel avaldamiseks meie keskhäälekandjas.** (Hõõrub käsi, vaatab kpt. Kondorile kõrvalt otsa; küsib järsku hoopis uue tooniga.) **Vabandage mu pealetükkivuse pärast, härra kapten, — kas te saaksite ehk teha mulle ühe väikese laenu?** (Ajab enda sirgu, paneb käed seljale, ootab põneval näol vastust.)

KPT. TIIT KONDOR (vaikib tükk aega; tõuseb siis pikkamisi): **Ah... nõndaviisi...? Ühe sõnaga — ka see surnu pihtimus oleks siis... müüdav?**

TOIMETAJA JÜRISSON (laotab käsi): **Jah, mis seal parata — niisugune pehme südamega mehike ma kord juba olen! Mitte kuidagi ei saa oma kaasinimesele kurja teha... hehehee.**

KPT. TIIT KONDOR (läheb jälle üle merežargoonile): **Kui palju ta nõuab?**

TOIMETAJA JÜRISSON: **See tähendab — kui palju ma l a e n u paluksin?** (Paus; teeskleb mõtlemist.) **Noh, teate... kui te annaksite mulle kaks korda nii palju kui sel korral, mil teil juhtus see rumal lugu veorihma seibiga.**

KPT. TIIT KONDOR: **See tähendab — viissada krooni?**

TOIMETAJA JÜRISSON: **Tjah... viiesajast kroonist on tõesti küllalt.**

KPT. TIIT KONDOR: **Viissada krooni.** (Paus.) **Ja teadjaid on peale teie veel kaks?** (Äkki otsustavalt.) **Hea, oodake.** (Pöördub, läheb aeglasel sammul kabinetti; on selgesti kuulda, kuidas ta hakkab telefoniga kõnelema.) **Halloo... keskjaam. Kuulete? Palun lubage mulle 4-29. Jah, jah, just — 4-29.** (Paus.)

TOIMETAJA JÜRISSON (nõksatab seda numbrit kuuldes ettepoole, jookseb kikivarbail kabineti ukse juurde): **Härra kapten! Härra kapten!**

KPT. TIIT KONDOR (tõmbab ukse kinni).

TOIMETAJA JÜRISSON (rebib ahastades käsirauda): **Härra kapten... härra kapten... ma palun te'd... Härra kapten... ma naljatasin!**

KPT. TIIT KONDORI HÄÄL: **Kas kriminaalkomissar Meisel? Tervist. Siin kõneleb Kondor. Jaah, Kondor. Tean. Just sellestsamast ma tahangi teiega rääkida. Minu juures on praegu toimetaja Jürisson, see närukael. Jah, ma ütlesin — närukael. Ta pakub oma vaikimist mulle 500 krooni eest müüa. Kuidas? Jah, just — nad on selle teise ohvri enne ta surma üle kuulanud ja... kõik ilusasti protokolli pannud. Ah miks ta m i n u l t vaikimisraha nõuab? Sellepärast, et selle s'gaduse eesotsas on seisnud nähtavasti minu noorem vend Hans. Kelle instruktsioonide kohaselt? Ei tea. Jah, üks eksemplar sellest väljapressimisdokumendist on sellel lontrusel siin kaasas, teine eksemplar olevat toimetuses ta töölaua sahtlis. Kohe? Hea. Ma ootan.** (Astub jälle tagasi elutuppa.)

TOIMETAJA JÜRISSON (vahib teda üllatusest ja hirmust pungil silmadega): **Mis te... nüüd... tegite... härra kapten?**

KPT. TIIT KONDOR: **Mis ma tegin? Astusin ühe lutika lõhki!**

TOIMETAJA JÜRISSON (kordab): **Mis te nüüd tegite... härra kapten?** (Paus.) **Teie... teie oma vend ju!**

KPT. TIIT KONDOR (järsult, kuna toimetaja Jürisson hakkab end ukse poole nihutama): **Stopp, jääb paigale!**

TOIMETAJA JÜRISSON (hädiselt): **Jumala pärast, jätke naljad!**

KPT. TIIT KONDOR (kordab): **Stopp, jääb paigale!** (Asetab käe toimetaja Jürissoni õlale, võtab sellest jõhkralt kinni.) **Ta ei lähe enam kuhugi! Ta ootab, kuni talle järele tullakse! Ta mõistab, jah!**

TOIMETAJA JÜRISSON (rabeleb): **Laske... laske...!**

KPT. TIIT KONDOR (murrab kiiresti ja otsustavalt selle nõrga mässukatse).

TOIMETAJA JÜRISSON (peaaegu nuuksudes): **Miks... miks... miks te küll... niiviisi... minu hukka saadate...** (Helistatakse; saab nagu uut hoogu.) **Ma palun... põlvili maas... ma palun... ma palun... ma palun...** (Langebki põlvili, nuuksub nüüd kuuldavalt.)

KPT. TIIT KONDOR (karmilt): **Jätab kisa. See ei aita enam midagi.**

PR. KONDOR (astub tuppa, kohkunult): **Is-sand... kaks meest tulid ja ütlevad, et... politseist.**

KPT. TIIT KONDOR: **Jah, saada nad siia.**

PR. KONDOR (kaob hääletult).

I KRIMINAALAMETNIK (astub tuppa): **Vabandage — me pidime siin vist...** (Märkab toimetaja Jürissoni.) **Te lubate meid oma kohust täita, härra kapten Kondor?**

KPT. TIIT KONDOR: **Jah, täitke oma kohust.**

II KRIMINAALAMETNIK (toimetaja Jürissonile): **Härra Jürisson, kui ma ei eksi?**

TOIMETAJA JÜRISSON: **Jah... jah... olen küll... küll härra... Jürisson.**

II KRIMINAALAMETNIK: **Palun teid kohe kaasa tulla.**

TOIMETAJA JÜRISSON (kogeldes): **Ma... ma protesteerin!**

I KRIMINAALAMETNIK: **Küllap jõuate. Nüüd aga... marss-marss.** (Pistab käe otsustavalt toimetaja Jürissoni kaenla alla.)

TOIMETAJA JÜRISSON (jälle nuuksuma hakates): **Ma... ma... ma... protesteerin...** (Ühes kriminaalametnikkudega ära.)

KPT. TIIT KONDOR (istub laua taha, vahib tuimalt otse enda ette; tõuseb viimaks ja läheb kabinetti — teeb seda mehaaniliselt, ühegi otstarbeta; väljub jälle kohe, hakkab edasi-tagasi käima).

VABRIKANT KANGUR (ilmub rõdu klaasukse taha; vaatab hetke aega selle kaudu sisse, põrutab jalutuskepi nupuga vastu ust): **Poiss, tee laht!**

KPT. TIIT KONDOR (vaatab ringi; pikkamisi): **Jah, kannata pisut.** (Keerab võtit.)

VABRIKANT KANGUR (astub tuppa; vaatab kpt. Tiit Kondorit hetke jooksul kõõrdi silmanurkadest, ulatab sellele käe): **Tere. Oled muidugi ka ise kuulnud?**

KPT. TIIT KONDOR (noogutab): **Jah, olen kuulnud.**

VABRIKANT KANGUR: **Terve linn on kisa täis. Leierdatakse, tallatakse laiali. Kõneldakse, nagu oleks see kas ainult sinu enda või meie kõigi ühine temp.** (Võtab laual asuvalt taldrikult tüki juustu, ajab oma paksu lõvipea kuklasse, hakkab aeglaselt matsutades sööma; jätkab veidi aja pärast.) **Loll lugu. Kõik kippus hea poole. Kellele sa ütelda saad, et... nende endi omavaheline asjadeõiendamine.** (Lõpetab veel teisegi juustutüki, võtab kohe suure viilu sinki.) **Mustsada... Palgatud mõrtsukad... Härrade kapitalistide ja raha-**

meeste pime kättemaks... (Valab teeklaasi viina, joob lonkshaaval, pead ikka kuklasse upitades.) **Ptüi!**

KPT. TIIT KONDOR (ebamääraselt, nagu kobades): **Omal kombel ongi ju tegemist... mustsajaga.**

VABRIKANT KANGUR: **Noh? Noh?** (Muutub tähelepanelikuks, pühib aeglaselt käeseljaga äiates vuntsid kuivaks.)

KPT. TIIT KONDOR (kordab): **Jah, omal kombel ongi ju tegemist... mustsajaga.** (Paus.)

VABRIKANT KANGUR (tasakesi): **Kes?**

KPT. TIIT KONDOR: **Minu vend Hans ja... teised.**

VABRIKANT KANGUR: **Noh? Noh? Noh?** (Paus.) **Siis on ju tõesti päris püstikurat lahti!**

KPT. TIIT KONDOR (jutustab sõnahaaval): **Toimetaja Jürisson kuulis loost ohvri käest, kes elas kuni hommikuni. Ta tuli siia selle oma uudisega... teenima.** (Paus.)

VABRIKANT KANGUR (mõtleb tükikese aega, pilgutab silmi; harjub kiiresti kuulduga): **Ahhaa — teenima. Vaata poissi! Ehtne ajakirjanik, pole midagi ütelda. Hohohoo!** (Paus.) **Kui ta selle oma uudisega siia teenima tuli, siis võib loota, et... peale tema muid teadjaid ei ole?**

KPT. TIIT KONDOR: **On siiski... kahjuks.** (Vaatab hetke aega aknast välja.) **Kokku... kolm.**

VABRIKANT KANGUR (pärast uut mõtlikku pausi): **Noh, need oma abilised paneb ta suud pidama. Ja siis on asi muidugi korras. Praegust kõmu ju olematuks teha enam ei saa, aga päriselt näkku ütelda siiski keegi... ei tohi.** (Sööb jälle huuli matsutades; joob viina; pühib suu peaaegu äsjase liigutusega kuivaks; äkki sosinal.) **Palju see sul siis... maksma läks?**

KPT. TIIT KONDOR (pikkamisi): **Mitte midagi. Ma teatasin kriminaalpolitseisse ja see väljapressija viidi siit mõni minut tagasi ära.**

VABRIKANT KANGUR (pöördub ootamatu, peaaegu murdjaliku kärmusega): **Mis?!**

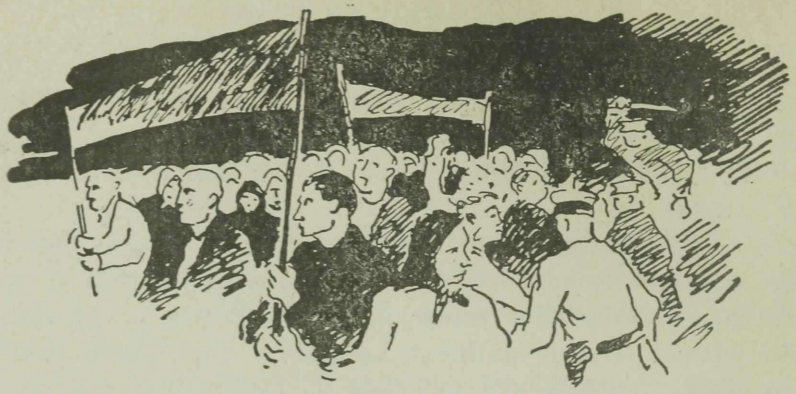
KPT. TIIT KONDOR (kordab): **Jah, nii see oli. Ma teatasin kriminaalpolitseisse ja...**

VABRIKANT KANGUR (toorelt, vägivaldse häälega): **S-sa... lollpea! Teatasid kriminaalpolitseisse! I-di-oot!** (Läbi hammaste.) **Või tolmu**

hakkad siin üles keerutama! (Vahtis sõpra ähvardavalt-küsivalt.) **Mis kuradi jaburdust sa nõnda jaburdad?!**

KPT. TIIT KONDOR (lühidalt, lakooniliselt): **Kolm suud ei pea nagu nii saladust.**

VABRIKANT KANGUR (hoolimatult): **Mis... kuradi kolm suud! Mis... kuradi saladust! Üksasi on loba, mida tõestada ei saa, teine asi on — materjalid! Materjalid... saad aru... peavad m e i e käes olema!** (Uuesti süttides.) **Lollpea... jah! Tuleb sind ennast kah siiski... pöidla alla pigistada... tattnina!** (Surub oma higist läbi-imbunud nokkmütsi sügavale pähe.) **Lähen ise vana Meisli juurde. Asi tuleb maksku mis maksab viisakalt korda seada.** (Raskel begemotisammul rõdu kaudu ära.)

Üheksas pilt

Lavaseadeldis nagu eelmises pildis. Pühapäev; kell seinal läheneb pikkamisi pool kaheteistkümnele.

Väljas on päikesepaisteline ja selge kevadilm.

PR. KONDOR (tuleb tasakesi astudes — peaaegu kikivarbail — söögitoast; on väga erutatud; läheb akna juurde ja vaatab välja).

ENDLA (tuleb raamatut käes hoides teiselt korralt; avab rõdu-ukse, tõmbab ühe tugitoolidest päikese kätte, istub, hakkab lugema).

PR. KONDOR (hakkab oma tavalise kombe kohaselt hädaldama): **Jumal taevas küll, millega see kõik kord lõpeb... Silviga on juba halvasti. Terve linn naerab meid tema rumaluste pärast selle politseimehega...** (Paus.) **Kui teaks vähemalt kuhugi... otsimagi minna!**

ENDLA (vaikselt, kaastundlikult): **Kuhu?**

PR. KONDOR: **See'p see ongi, et... kuhu.** (Pühib silmi.) **Jumal taevas üksi näeb, kuidas mu süda ta pärast valutab... ja teie kõigi pärast... teie kõigi pärast.** (Ära paremale.)

ENDLA (süveneb jälle raamatusse).

RUDOLF (ilmub järsku rõdu-uksele; vaatab hiilides ringi, märkab kohe õde, saab selle juuresolekust veidi kinnitust; katsub naljatada): **Tere hommikust, armuline preili.**

ENDLA (pead tõstmata): **Jah, tere hommikust.**

RUDOLF (käib tiiru ümber toa, teeskleb muretut uljust): **Noh, otsisite? Tuletõrjesse, politseisse, arestimajja, lahkamiskambrisse ja leitud asjade büroosse helistasite... hahahaa...?**

ENDLA (vaikib).

RUDOLF (ei suuda siiski endas käärivat ärritust maha suruda): **Või... või juhtus ehk koguni nõnda, et minu äraolekut pole üldsegi märgatud?**

ENDLA (kehitab õlgu): **Ei olda ometi pime... Ema oli just praegu siin ja nuttis.**

RUDOLF (teeskleb ikka üleolekut, mis muutub aga järjest läbipaistvamaks): **Noh — tema! Tema nutab ju iga asja pärast.** (Paus; neelatab, teeb silmanähtavaid pingutusi, et midagi küsida.) **Üldiselt — midagi iseäralikku ei ole vahepeal juhtunud?**

ENDLA: **Minu teada mitte. Ja mis siin's sinu arvates pidi juhtuma?**

RUDOLF: **Ahah... Nojah... muidugi... mis siin's ikka pidi juhtuma.** (Võtab taskuräti, pühib väriseva käega laupa.)

ENDLA (pöörab ükskõiksel ilmel raamatulehti; helistatakse).

VABRIKANT KANGUR (astub hetke pärast saali): **Hommikust.** (Annab noorukile kätt, tätsab seda tehes jalalt jalale taarudes läbi toa; vaatab Rudolfile silma.) **Sina see vist olidki, noorhärra, kes natike aega tagasi minust voorimehel mööda kihutas?** (Ei oota vastust, pöördub Endla poole.) **Kas sa... minia... ei võiks oma papat siia kutsuda? Ütle, et vanal Kangrul oleks... asja.** (Tambib tugitooli juurde, peaaegu surub enda selle korjude vahele.)

ENDLA (tõuseb kärmesti): **Jah, kohe, palun oodake pisut.** (Ära paremale.)

VABRIKANT KANGUR (silmitseb ivakese aega Rudolfit).

RUDOLF (muutub külalise pilgu tõttu korraga väga rahutuks).

VABRIKANT KANGUR: **Kõneldakse, et sa olevat peale muu ka... üks meie austatud iluduskuninganna ustavamaid jüngreid. Ja üsna suurte summadega kohe, hohohoo!**

RUDOLF (kogeleb): **Ma... ma... ei saa aru, mida te sellega... mõtlete...**

VABRIKANT KANGUR (naerab lühidalt): **Hohohoo, või tema ei saa aru...** (Tõsineb jälle.) **Kust sa selle raha võtad, mida sa nõnda pillud? Kas ehk kah nõndaviisi, et papa kapten peab viimaks vanale Meislile helistama, hohohoo?**

RUDOLF: **Ma... ma... tõepoolest... ei saa aru, mis te sellega...** (Ei lõpeta, kuna samal hetkel astub tuppa kpt. Kondor.)

KPT. TIIT KONDOR (vabrikant Kangrule): **Ahah, juba nii varakult liikumas. Tervist.**

VABRIKANT KANGUR (ulatab talle istuma jäädes käe): **Ega ju olegi enam nii väga vara. Sai käidud va Suurorugi juures. Juba kõige hiljemalt kolmveerand tunni pärast peab see ju algama... see demonstratsioon ühes matusega.** (Pilkavalt.) **Eks siis näe, eks siis näe, kuidas nad seda... teevad.**

KPT. TIIT KONDOR (pojale): **Tee omale asjaajamist kuskil mujal, meil on siin rääkimist.**

RUDOLF (lahkub veidi kobaval sammul).

KPT. TIIT KONDOR (mõtlikult): **Jah... kõige hiljemalt kolmveerand tunni pärast.** (Paus.)

VABRIKANT KANGUR (selgesti märgatava halvustusega): **Muidugi, paljud asjad oleksid pidanud teisiti minema — need kaks oleks pidanud politsei ära koristama, aga mitte sinu vennas.** (Naerab korraga.) **Ja see sinu Pilatuse mängimine, hohohoo. Lõppes ainult faktiga, et väljaminek läks hoopis suuremaks: Meisel ei leppinud ju arusaadavalt sellega, mis va Jürisson nõudis.**

KPT. TIIT KONDOR (ei taha tollest ainest nähtavasti kõnelda).

VABRIKANT KANGUR (jätkab tavalise lohiseva tooniga): **Jah, Meisel ei leppinud ju... sellega, mis va Jürisson nõudis. Veiderdas, siga, ligi tund aega. Ajab rinda ette ja... õiglus ja puha. Noh, ma ju... oskan kah midagi.** (Naerab jälle.) **S-sa kurrat, kui hüppas siis sellele tindisolkijale nelja jalaga selga... hohohoo. Mina istusin kõrvaltoas ja aina kuulasin. Ütles, et... „olgu niisugune sigadus sul viimane". Ja „et su suu kinni seisaks, sest pea meeles: meie, valveorganid, võtame seda lugu riiklikust ja rahvuslikust seisukohast... mõistad...!" Hohohoo... Noh, eks Jürissonikene's mõistiski...** (Vinnab enda püsti, läheb sootuks teisele teemale.) **Kuuled sa, vana, ega sul midagi selle vastu ei ole, kui ma ühes Suuroruga pärastpoole**

siit läbi astun? Oleks hädasti tarvis veel ühe kui teise asja pärast mõtteid mõlgutada.

KPT. TIIT KONDOR (kummardab): **Olge head — astuge. Ootan. Umbes mis kella ajal?**

VABRIKANT KANGUR: **N-noh... n-nii... päris varsti ehk. Suur-org jäi kellegagi vestlema.**

KPT. TIIT KONDOR: **Tubli.**

VABRIKANT KANGUR (äigab head tervist jättes käega, lompab rõdu-ukse kaudu välja).

KPT. TIIT KONDOR (vaatab sõbrale järele; pöördub tagasi toa poole).

AUGUST (tuleb samal ajal trepist alla; märkab onu, näib tahtvat tagasi minna).

KPT. TIIT KONDOR (vaatab noorukit; nagu uurides): **Noh?**

AUGUST: **Tere hommikust, onu.**

KPT. TIIT KONDOR: **Tervist, tervist.** (Ootab, kuni August trepist alla jõuab, ei lase teda ikka silmist; viipab käega sohva poole.) **Ehk... istuksime.**

AUGUST (istub).

KPT. TIIT KONDOR (istub samuti; veeretab ivakese aega mõtlikul ilmel pöidlaid; hakkab korraga esitama küsimusi, mille tagant vilksatab aeg-ajalt nii vaenulikkust kui ka tahtmist poissi milleski ümber veenda): **Kuidas elad?**

AUGUST: **Oh... niisama.**

KPT. TIIT KONDOR: **Oled kõigega rahul?**

AUGUST: **Olen... olen küll.**

KPT. TIIT KONDOR: **Su meeleolu ei paista ju viimasel ajal kuigi hea olevat.**

AUGUST: **Ei... mu meeleolul ei ole midagi viga.**

KPT. TIIT KONDOR (veeretab jälle pöidlaid, jälgib ise kulmude alt nende ringlevat liikumist): **Jahah... jahah...** (Paus; ründab nüüd veelgi avalikumalt.) **Vaatad siin... mõtled. Ja teed oma järeldusi.** (Paus; kortsutab kulmu.) **Jah — lahing on vihane.** (Paus.) **Sõjal on omad kombed ja seadused...** (Tõuseb, käib edasi-tagasi, istub uuesti, laskub jälle rinnuli vastu lauaserva.) **Kahvatu näoga mööda treppe tammudes sa... edasi ei jõua.** (Paus.) **Sinu tee ei ole mitte enam sinu isa tee — seda ära unusta. Tarvis on kõvadust, kõvadust.**

(Paneb oma suure kämbla otsegu mingisuguse sisemise, ainult hetkeks pinnale ujuva õrnusega poisi randmele.)

AUGUST (tõmbab käe loomusunniliselt tagasi; ikka kogeldes): **Ma... ma... ei tea, aga...**

KPT. TIIT KONDOR (nooruki impulsiivsest liigutusest korraga külmaks jahtudes): **Nojah. Hea küll.** (Tõuseb jälle.)

AUGUST (on mingisugusele ahastuslikule otsusele jõudnud): **Onu...**

KPT. TIIT KONDOR (vaatab teda kortsus kulmul): **Jahah?**

AUGUST: **Kas ma võiksin sinult midagi küsida?**

KPT. TIIT KONDOR: **Arvan, et ma pole seda sulle veel kunagi seni keelanud. Küsi.**

AUGUST: **Miks sa mind üldse... aidata tahad?**

KPT. TIIT KONDOR (viivitades): **Miks ma sind... üldse... aidata tahan?**

AUGUST: **Jah.**

KPT. TIIT KONDOR (karmilt): **Teadagi — tahan sind kui üht kõige lootusrikkamat ja vastuvõtlikumat Kondorit inimeseks teha... nagu üks tõeline inimene peab olema.** (Paus.)

AUGUST (tasakesi): **Kui ma siia tulin... see tähendab — jäädavalt, — ja isaga uksel kokku juhtusin... ja onu Siimu ning Toomaga... siis sa ütlesid midagi, mida ma küll hästi ei kuulnud, mis aga siiski... meelde jäi.**

KPT. TIIT KONDOR: **Jahah? Mis ma siis ütlesin?**

AUGUST (veelgi vaiksemalt): **Sa ütlesid, et... pead nende sõjakale lohele ei kasva mitte kunagi, sest pea võtate te endale ja kasvatate talle hambad suhu... nende endi vastu...**

KPT. TIIT KONDOR (ei oska tükil ajal midagi lausuda; kehitab viimaks õlgu, sõnab pahuralt): **Ei mäleta. Võib ju olla, et ma tõesti nõnda ütlesin, aga võib ka olla, et sa... valesti kuulsid.** (Paus.)

AUGUST: **Jah... Võib ka olla, et ma... valesti kuulsin.** (Vaikus; pöörab järsku pead, läheb rõdu-ukse juurde ja hakkab välja vahtima, — kustki kaugelt kostab leinamarsi aeglasi helisid.)

KPT. TIIT KONDOR (läheb samuti rõdu-ukse juurde, hakkab samuti selle kaudu välja vahtima).

VABRIKANT KANGUR (astub erakordse kärmusega sisse, lõõtsutab): **Puhh, kurat! Tulevadki, sarvilised!** (Lükkab mütsi kuklasse, ei võta aga seda peast.) **Siit oleks päris hästi näha.**

INSENER SUURORG (astub sõbra kannul tuppa, pedantselt-korralik ja galantne nagu alati): **Tervist, härra Kondor. Vabandage, et me nõnda ebaviisakalt sisse tormame.**

KPT. TIIT KONDOR: **Nii et — tullakse juba?**

INSENER SUURORG (otsegu raporteerides): **Jah, tullakse. Hoidusime neile liiga lähedale sattumast. Aga juba eemaltki võis märgata: pilt on kurb, väga kurb. Äärmine kõhnus, äärmine... kuidas ütelda... kurnatus. Aga ometi tuleb imestada ka seda üksmeelt, mis ei taha isegi nüüd veel mitte kuidagi järele anda.**

KPT. TIIT KONDOR: **Rongkäik on seega... päris suur?**

INSENER SUURORG: **Ojaa, isegi ennenägematult suur... tuleb tunnistada.**

AUGUST (läheb rõdule).

VABRIKANT KANGUR: **Kuradi pihta — nii kaugele ei oleks tohtinud siiski minna lasta. Ära keelata ja — kõik.** (Teeb masinlikke närimisliigutusi, ehkki tal pole parajasti suus midagi söödavat.) **Ütlesin va Markusele: mis te venitate!** (Muusikahelid valjenevad, nihkuvad aina lähemale.) **Kuulake... kuulake nüüd kuramusi. Isegi — laulavad.** (Leinamarsi helidele liitub ühtlane ning tugev „Teid neelanud verine võitlusevald...".) **Ääh, kuidas praegusel ajal inimesi hellitatakse.**

AUGUST (tuleb tagasi tuppa).

VABRIKANT KANGUR (Augustile): **Poiss, mis sa siin segad vaatamist... ja sekeldad...**

AUGUST (kohkub, tõmbub aknast kaugemale).

INSENER SUURORG (ikka äsjase konstateeriva tooniga): **Nii... Huvitav, miks nad sealt põiktänavast läbi ei lähe — sealt oleks ju kalmistule hoopiski lühem tee.** (Paus.) **Või... tahetakse ehk meelega just siit mööda marssida...** (Kpt. Kondori poole, ehkki on selge, et tal ei tarvitseks küsida.) **Kas need kaks olid vist mõlemad teie saeveski omad, härra kapten?**

KPT. TIIT KONDOR: **Jah, olid küll... mõlemad.**

VABRIKANT KANGUR: **Nojah, siis on nende tänane teekond... arusaadav.** (Kohkub korraga, näitab end hoopis senitundmatust küljest, nimelt paniköörina.) **Ku-kurat... kui läheb viimaks sigadusteni!**

Ku-kui murtakse viimaks... siia sissegi... (Vahib otsegu abi ning kaitset otsides ringi.)

DR. SAMUEL KONDOR (tuleb väljast): **See on ju... päris mäss, mis nad seal teevad.** (Väärutab pead.) **Justkui laviin... valgub... Sain veel vaevalt siia sisse põigata.**

VABRIKANT KANGUR (väriseva käega higi pühkides): **Tä-täieline mäss!**

INSENER SUURORG (vaatab sõpra kõrvalt, muigab kerge pilkeilmega; konstateerib edasi): **Puusärgid on siis kaetud punasega. Huvitav. Üks, kaks... Oo, loosungid.** (Laseb oma sihvaka keha ettepoole vimma, veerib tekste.) **„Maha töörahva salamõrtsukad..." Vaatah... Hu-vi-tav.**

VABRIKANT KANGUR (tammub ikka hirmunult ühelt jalalt teisele): **Mis... mis kuradi huvitav... Mi-mis huvitav! Mäss lahti, temal... temal aga huvitav!** (Unustab ümbruse, võtab mütsi peast, kuivatab selle väljapoole pööratud voodriga laupa ning põski.) **Tu-tuleks Markusele helistada.**

DR. SAMUEL KONDOR (loeb omakorda): **„Ve-ri... ih-kab... vere... hin-da..." Liiale minnakse, liiale minnakse!**

VABRIKANT KANGUR: **Ei, ju-jumala eest, va Ma-markusele tuleb helistada!** (Surub käed instinktiivselt kõrvadele; muusikahelid ning laul hakkavad nüüd kõike muud enda alla matma.)

KPT. TIIT KONDOR (vahetab närviliselt kohta — jalutab ühe akna juurest teise akna juurde).

VABRIKANT KANGUR: **Kuule... si-sina... Suurorg... Helista ometi Ma-markusele! Helista ometi, noh.** (Surub end nagu kaitset otsides tugitooli, mille Endla ennist päikese kätte nihutas; tõuseb aga jälle kohe, kuna rahutus tas aina kasvab.)

DR. SAMUEL KONDOR (kähinal): **Jah, see on õige, võimud peaksid vahele astuma ja... ja... meie heakorra kaitse alla võtma.** (Paus.) **Nende endigi huvides, nende endigi huvides oleks... et nad rumalusi ei teeks.**

AUGUST (on sohvale istunud ja oma põlvede kohale kühmu laskunud).

RUDOLF (jookseb kiiresti-kiiresti teiselt korralt — ta on nähtavasti maganud ega taipa veel, milles asi seisab; näeb teisi saalisolijaid, rahuneb kohe ja longib omakorda akna alla).

PR. KONDOR (ilmub kikivarbail käies söögitoast, silmad hirmu pärast pärani): **Taevane jumal... mis nüüd küll saab!**

DR. SAMUEL KONDOR: **Jah... ui, ui, mis sellest kõigest lõpuks veel välja tuleb!**

KPT. TIIT KONDOR (järsult): **Jääge... vait! Mõlemad!**

ENDLA (tuleb otse ema kannul; tasakesi): **Ema... pole tarvis karta... nad matavad ju ainult oma surnuid.**

VABRIKANT KANGUR (pühib ikka higi): **Võ-või ainult... Või ma-matavad a i n u l t oma su-surnuid...**

INSENER SUURORG (noogutab naeratades): **See on õige, a i n u l t oma surnute matmisega siin praegu tegemist ei ole.**

VABRIKANT KANGUR (kpt. Kondorile): **Näed nüüd, mis sellest vä-välja tuli, sellest sinu ve-venna... toladusest. Idioodid!**

INSENER SUURORG: **Kes?**

VABRIKANT KANGUR (lööb abitult käega): **Ükskõik kes. Mis seal enam se-seletada.**

KPT. TIIT KONDOR (ei lausu jälle sõnagi; jätkab vaatlemist).

INSENER SUURORG (nõksatab järsku ettepoole): **Ahah... nii!**

DR. SAMUEL KONDOR (hädiselt): **No milleks... milleks nüüd's... kohe jälle nõndaviisi!**

VABRIKANT KANGUR (katkestab higipühkimise — käsi ühes mütsiga jääb kuidagi abitult laubale seisma): **Mi-mis... on...?**

INSENER SUURORG: **Tähendab — päris kinniste silmadega sellesse tänasesse siiski ei suhtutud.** (Laul ja muusika hakkavad järsku segi minema.)

KPT. TIIT KONDOR (külmalt): **N-nii!**

VABRIKANT KANGUR: **Mi-mis... on?**

PR. KONDOR: **Taevane arm... taevane arm...**

VABRIKANT KANGUR (ajab enda püsti, hakkab jälle välja vahtima; muutub korraga taas julgeks ning reipaks): **Ahhhaa... ahhaa!** (Lehvitab endale kahe kämblaga tuult; dr. Kondori poole.) **Kallis doktor, ärge haletsege — nõnda peabki see olema.**

ENDLA (tasakesi): **Politsei... Nuutidega...** (Algab segane kisa, hõiked, vandesõnad; kõige sekka löövad hobusekapjade järsud ning heledad lajatused.) **Politsei... Nuutidega... ja mõõkadega...**

VABRIKANT KANGUR (halvustavalt): **Pähh... politsei! Pähh —**

nuutidega! Rrratsapolitsei! Ja ehtsate sandarminuutidega... hohohoo. Aga sellestki on vähe — rügement sõdureid oleks pidanud asja enda kätte võtma ja... kuulipildujaga tõristama.

INSENER SUURORG (hakkab jälle välissündmusi registreerima): **Nõnda — rongkäik lõigatakse juppideks. Täiesti õige taktika. Kirstude juurde jäetakse ainult... mõnikümmend saatjat. Suurem osa surutakse parki ja kõrvaltänavatesse laiali. Täi-es-ti õige taktika...** (Paus.) **S-soo... „Veri ihkab vere hinda" — läks.** (Paus.) **S-soo... „Maha töörahva salamõrtsukad" — läks samuti.**

KPT. TIIT KONDOR (kordab endise tooniga): **N-nii!**

AUGUST (surub käed näole; paistab, nagu näeks ta vaatamatagi, kuuleks kuulamatagi).

VABRIKANT KANGUR (märkab teda, naerab): **Papale tõmmatakse kantsikuga mööda kintse, aga põpukesel kipub süda pahaks, mis... hohohoo?**

ENDLA (tasakesi): **Peksetakse!**

DR. SAMUEL KONDOR (laskub ettepoole vimma, jätkab vaatamist).

VABRIKANT KANGUR: **Pek-se-tak-se?! Pähh! Vaadake, preili, paremini — siin kui seal lausa materdatakse! Hohohoo. Eh, kuidas oleks ise kah praegu seal... valge mära seljas... kantsik käes... hohohoo. Kas nägite, preili, kuidas see pikk ja laiade õlgadega kuklasse sai?** (Paus.) **Ahah, üks salk juba kõmpsib... konvoi saatel.**

KPT. TIIT KONDOR (läbi hammaste): **Mis siis, — taheti sõda. Eks nüüd... see saadigi!**

VABRIKANT KANGUR: **Just, just, — eks nüüd see saadigi... hohohoo! Tore, mis, härra doktor!** (Müksab dr. Samuel Kondorit.)

ENDLA (lapsikult-kaastundlikult, nagu kunagi õrna hingega härrastütar): **Aga see on ju nii toores... nii toores...**

INSENER SUURORG (galantse viisakusega): **Toores? Jah, teil on õigus, armuline preili. Aga teisiti neid ju... ei taltsuta.**

VABRIKANT KANGUR: **Tõsi, vanapoiss, — teisiti neid ei taltsuta.** (Korraga lajatab üksik lask.) **Kur-rat, mis see siis oli?** (Vaatab keskendatud tähelepanuga.) **Näe, näe, see palja peaga politseipoiss... selle kõrvi seljas... taarub. Nii — matsti — maas. Valmis.**

INSENER SUURORG (muigab küüniliselt): **Jah. Tähendab, et... seda oli tarvis. Tähendab, et on tulemas hoopiski suure nooda välja-**

heitmine. (Algab jälle kohe oma rahulikku kviteerimist.) **Ahah — teine ahelik ratsareservi mehi... Puusärke lausa eskorteeritakse. Tänav puhastatakse lõplikult.** (Pikem paus; pöördub, hõõrub käsi.) **Sohh, peaks olema valmis.** (Vaatab kella.) **Normaalne kestus.**

VABRIKANT KANGUR: **Korras... korrrras!**

KPT. TIIT KONDOR (pikkamisi, kähinal): **Tubli, — taheti sõda, eks see nüüd saadigi.** (Külalistele — kuidagi kangelt.) **Loodan, et te mind vabandate — mul on veel kiireloomulisi õiendamisi.** (Sammub püsti päi kabinetti, suleb enda järel ukse.)

VABRIKANT KANGUR: **Peremees tahab — nagu näha — üksi olla. Nojah, nojah.** (Vaatab insener Suuroru poole.) **Kui tuleme ehk ivake hiljem? Mõtted on ju meil enestelgi natike laokil... praegu.**

INSENER SUURORG: **Jah, ma arvan ka, et tuleme hiljem.** (Pr. Kondorile.) **Armuline majaproua — mul on au.** (Suudleb kätt.) **Nägemiseni, preili Endla.** (Pigistab tüdruku sõrmi, teeb galantse kummarduse; Augustile ja Rudolfile.) **Nägemiseni, nägemiseni, noored sõbrad.** (Üldine kummardus; väljub kärmel sammul.)

VABRIKANT KANGUR: **Nägemiseni jah... kõigile.** (Äigab laisalt käega; ära.)

DR. SAMUEL KONDOR (vaatab segasel pilgul ringi): **Mis... mis... mis maailmas ikka sündida võib... Ko-hu-tav, mis maailmas ikka sündida võib!** (Raputab pead, võtab kepi ja kübara, lahkub samuti.)

PR. KONDOR (kartliku ilmega ära söögituppa).

RUDOLF (kaob teisele korrale).

AUGUST (ei liiguta ennast, hoiab endiselt käsi näol).

ENDLA (vaatab poissi hetk aega; läheb viimaks ta juurde, ootab veidi, sõnab siis õrnalt): **August! August... vennas!**

AUGUST (vajub järsku veelgi enam vimma — on selgesti näha, kuidas ta õlad vastupanematust sisemisest nuuksumisest võppuma hakkavad).

KPT. TIIT KONDOR (tuleb kabinetist, suundub rõdu-ukse poole; on rõivastatud väljaminekuks; näeb Augusti ja Endlat, ei peatu aga ja astub aeda).

ENDLA (kordab): **August... vennas!**

AUGUST (tõuseb, vaatab tüdrukule krampliku näoilmega otsa, pöördub ja läheb trepist üles).

ENDLA (järgneb talle pikkamisi).

AUGUST (tuleb jälle trepist alla, kõnnib nagu unes; kannab käes sama kohvrit, millega ta kord siia tuli).

ENDLA (ilmub poisi kannul uuesti trepiotsale, ei tea aga ilmselt, mida teha): **August... ar-mas!**

KPT. TIIT KONDOR (ilmub rõdu-uksele, laseb endast mööda vend Hansu): **Noh, astu sisse.**

HANS (kummardab veiderdades): **Aitäh, aitäh ja suur tänu, sir.**

KPT. TIIT KONDOR (märkab Augusti; vaatab poissi kortsus kulmul, selle mõttekäiku juba algusest peale taibates): **Kuhu... sina... siis... lähed?**

AUGUST (ei vasta kohe; teeb suuri pingutusi, et kindlaks jääda).

KPT. TIIT KONDOR (kordab): **Kuhu sina siis lähed?**

AUGUST (tasakesi): **Koju lähen.**

KPT. TIIT KONDOR (hetkelise vaikuse järel): **Nõnda. Koju?**

AUGUST (veidi liiga valju häälega, kuna kõik temas hakkab iga hetkega üha enam keema): **Jah, koju lähen... koju lähen!** (Järsku peaaegu karjudes.) **Koju lähen... mõrtsukad!**

KPT. TIIT KONDOR: **Hea küll, mine.** (Paus.) **Mine, mine — milleks sellepärast kisendada.** (Pöördub Hansu poole.) **Istu, palun.**

AUGUST (jookseb välja, lüües ukse enda taga mürtsatades kinni).

ENDLA (kaob käsi näole surudes tagasi teisele korrale).

Kümnes pilt

Lavaseadeldis nagu eelmises pildis. Sama päeva hilisõhtu, — väljas on juba pime. Aknad ja rõdu-uks lõgisevad aeg-ajalt järjest valjemaks muutuvas tuules, vastu ruute lööb hoogude kaupa tihedat vihma. Kell hakkab üheksa saama; sohvalaual on suupisteid ja pudeleid.

PR. KONDOR (istub abažuuriga nurgalambikese juures ja heegeldab; tõstab pead, kuulab): **Jumal-issake, kuidas see ilm järsku märatsema hakkas.**

ENDLA (istub sama lambi juures ja loeb raamatut): **Jah.**

RUDOLF (seisab akna all ja vahib läbi märja ning musta ruudu välja pimedusse; ei lausu kogu stseeni ajal ainsatki sõna — näib midagi endamisi hauduvat).

KPT. TIIT KONDOR (istub tugitoolis, küljega saali poole, seljaga paremale; on parajasti ametis klaaside täitmisega; arstist vennale, kes istub teisel pool lauda, pehmeilmeline ja vaikiv nagu alati): **Nii et — kavatsed siis veel täna sinna... vaatama minna... sinna alevisse?**

DR. SAMUEL KONDOR: **Jah, see on minu kui teadliku inimese kohus. Tuleks ju neid noomida, tuleks ju neid noomida... sihukese mõtlematuse pärast.**

VABRIKANT KANGUR (hõõrub käsi): **N-naah, nüüd anname muudkui hoogu. Ja noomida pole neid kah tarvis, doktor... hohohoo.** (Istub sohval, mugib süüa.)

INSENER SUURORG (on nagu alati aset võtnud korjuga saali poole asuvas tugitoolis): **Seda küll — hoogu andma hakata tuleb tõesti. Töö läheb lahti kui mitte homme, siis tunahomme. Igatahes — sümptoome selleks on nüüd enam kui vaja.** (Kpt. Tiit Kondorile.) **Segage mulle siiski veidi lahjem. Tänan teid, kapten.**

KPT. TIIT KONDOR: **Loodan, et tabasin teie maitset.** (Vabrikant Kangrule.) **Teie peate rohkem lugu... kui ma ei eksi... sellest teisest sordist?**

VABRIKANT KANGUR (uljalt-rõõmsalt põristades): **Jah, mina joon valget.** (Võtab võileiva, hammustab; kõneleb täie suuga.) **Ikka valget, ikka valget... mina joon ikka valget!**

KPT. TIIT KONDOR (dr. Samuel Kondorile): **Ja sina? Muidugi i l m a soodaveeta?**

DR. SAMUEL KONDOR: **Jah, i l m a soodaveeta.** (On oma mehise joomakombe üle ikka pisut edev.)

KPT. TIIT KONDOR: **Kas täna, nii hilisel kellaajal, maksab sul enam minna?**

DR. SAMUEL KONDOR (uljalt): **Oo, miks mitte? Just... nii hilisel kellaajal. Las nad mõtlevad enne veidi... ka omaette.** (Tõstab sõrme.) **Ja ma... ma... tahan neile ütelda seal üsnagi kõvu sõnu! Sest nii ju ei saa! Nii ju ei saa, paikesed!**

VABRIKANT KANGUR (tabab hetke, mil kõik on oma klaasid kätte võtnud; tõuseb, jääb hooletult-lohakalt seisma, kuuehõlmad ripakil): **Noh... olgu siis üks voor ka asja ette, — nimelt meie tänase võidu terviseks.** (Joob, krimpsutab nägu.) **Ja et elagu meietaolised kanged eesti mehed, kes on oma asja eest väljas nagu juurikad ja ... puha.** (Hammustab võileiba.) **Taheti küll meile vastu astuda, teisiti olla, kui m e i e soovisime... Hohohoo... mis see aitas. Muudkui läheme aga... ikka sihi poole... ikka sihi poole.** (Istub, lõõtsutab.) **Ja kes jalgu jääb — kand kuklale... hohoo!**

INSENER SUURORG (kummardab kordamööda lauakaaslaste poole): **Jah, meie tänase võidu terviseks.** (Juuakse.)

DR. SAMUEL KONDOR (upitab ennastki): **See ehk ei sünni, aga... lubage ka minul klaas tõsta teie võidu terviseks. Kuigi ma... olen teiega opositsioonis.** (Joob.) **Aga nagu aus sportlane, kes...**

KPT. TIIT KONDOR (asetab tühja klaasi tagasi lauale; vabrikant Kangru poole): **Kas see pole ehk vara? Streik ju ametlikult... käib veel.**

VABRIKANT KANGUR: **Hohohoo — või streik käib! Jä-ta! Käib ju kah teatavasti... muudki veel... va Markuse eestvõttel. Eriti täna öösel — pange tähele, poisid. Jah, kõik on korras.** (Nõjatub seljaga vastu tugitooli, hakkab kätt varjuks ees hoides hambaid torkima.) **Pagana pihta — meie oleme ju sellega harjunud. Sina aga said vaevalt oma uue ettevõtte juured toolil soojaks istuda, kui pidid kohe ka pantseripandlad kinni tõmbama ja raske lahingu kaasa tegema.** (Sööb.) **Noh, läks korda. Esialgu ajasid küll hirmu nahka, et... vaata-vaata, kui see mees hakkab veel perutama ja rinnet lõhkuma.** (Sööb.) **Me oleme kõik rõõmsad ja õnnelikud, et sa jälle kohe õigele joonele tagasi tulid.** (Sööb.) **Üksikutel huntidel ei ole tänapäeval elu — seda pea meeles ikka ja alati.** (Sööb.) **Sinu peamine viga on su liiga pehme ja õrn süda.**

INSENER SUURORG (raputab naeratades pead): **Ei, luba, et ma su väitele vastu vaidlen.**

VABRIKANT KANGUR: **Vaidle, vaidle. Küllap mina juba tean ja tunnen lõhna.**

INSENER SUURORG (dotseerivalt): **Mina ütleksin, et meie ühise sõbra ühiskondlikus profiilis, tema — kui tahate — sotsiaalses näoilmes on veel väga palju väljakujunematut, mis kipub meid ta mõistmisel segama. Ja esimeses järjekorras on see tema sõnade ning tegude omavaheline vastuolu.** (Suitsetab.)

VABRIKANT KANGUR: **Ikka liiga pehme ja õrn süda, ikka liiga pehme ja õrn süda!**

INSENER SUURORG (ei võta vabrikant Kangru vahelehüüet kuuldavaks; jätkab nagu loengut pidades): **Härra kapten Kondor on näiteks mitmel ning mitmel korral maininud oma sotsiaalset päritolu, seda, et ta on sündinud ja üles kasvanud — kui nõnda ütelda võib**

— kehviklikus ümbruskonnas. Ka on härra kapten Kondor enam kui üks kord alla kriipsutanud tõsiasja, et ta kuulub töölistega ühte ning samasse rahvusse, — see tähendab eesti rahvusse. (Paus.) Mina aga küsiksin otsekoheselt ja kainelt: kas need nimetatud faktid omavad siis üldse mingisugust objektiivset tähtsust, mingisugust objektiivset, arvestamist nõudvat väärtust? (Ootab vastust; kui seda ei tule, jätkab kohe oma teravalt ümber suu joonistuva küünilise naeratuse saatel.) Julgen kinnitada, et nad seda ei oma. Muidugi — sõjakavalusena, diplomaatliku võttena neid nimetatud fakte aegajalt jälle esile kergitada, — õige, seda on vaja. Ja nimelt selleks, et liiga käremeelsete tegelaste mõju tööliskonnas vähendada, annulleerida. Punased rõhutavad klassivõitlust, ja ärgem salakem: selles on nende tugevus. Meie eitame seda ning jutlustame rahvuslikku üksmeelt ja „perekondlikku" head läbisaamist, „kuna me oleme üks veri ja üks liha"; see üksmeele ja hea läbisaamise jutlustamine on m e i e relv, millega me punaste relva tasapisi nüriks taome. Tubli. Nagu ma tähendasin — nõnda peab see olemagi. (Pöördub kpt. Tiit Kondori poole.) Viga on aga see, kui me ise kah oma sõnade külge rippuma jääme, oma väiteid uskuma hakkame ja... pehmust näitame. (Naerab.) Muide — asjade loogika ise sunnib teid talitama nõnda, nagu te p e a t e talitama. Olete hunt — peate ka murdma! Olete kärp — peate ka ennast kärbi kombel toitma. Olete madu — peate ka neelama. Nagu see neilsinatseil päevil tegelikult kah toimus, (naerab jälle) — olgu küll, et te jutlustasite mittemurdmist, mitteõgimist, mitteneelamist, tegite te ise seda igal sammul. Sentimentaalne kiskja — see on ju absurd. (Naer.) Teie vennad... sealt teiselt poolt kaldalt... on hoopiski teadlikumad kui teie ja hoopiski targemad, kui see m e i l e kasulik on. Nad ei lasknud endid mõjutada ei s u g u l a s e tundest ega s u g u v e n n a g i tundest. (Paus.) Muide: ka teie omapärane katse oma vennapojaga on väga iseloomustav teie romantilisele hoiakule ja platoonilisele suhtumisele ühiskondlikesse küsimustesse.

KPT. TIIT KONDOR: Jahah, jahah... (Mõtlikult.) Paistab tõepoolest, et säärane sõda meie ja nende vahel... on paratamatu.

INSENER SUURORG: Kahjuks küll. (Naerab jälle.) Ma ütlen meelega k a h j u k s, sest ilma säärase sõjata oleks meil, ettevõtjatel, muidugi

hoopiski mugavam elada ning olla. Nüüd aga tuleb valvel seista ja terav nuga alati valmis hoida. Te tunnete ju bolševikkude kuulsat loosungit „Kto kogo" ehk meie keelde tõlgitult „Kes keda"?

KPT. TIIT KONDOR: **Tunnen. Olen kuulnud.** (Paus.) **Augusti... selle oma vennapoja suhtes ma vaidleksin siiski vastu. Poiss tuletas mulle nimelt meelde minu enda hirmsat tungi edasi jõuda.** (Paus.) **See oli alguses. Hiljem aga, kui minu head vennad mu sõbralikult ulatatud käe tagasi lükkasid, oli mul teine plaan.** (Kortsutab kulmu, nagu häbenedes tõde tunnistada.) **Tahtsin teda nimelt upitada ainult selleks, et teda parajal ajal... nende endi kukile asetada.**

INSENER SUURORG: **Nagu neid oma vendigi? Õige!** (Jälle küüniliselt.) **Milleks t e i e pidite selleks vaeva nägema? Jätnud ta kooli lõpetama nende endi küünte vaevaga. Jätnud ta aste-astmelt kõrgemale ronima... nende endi sentidega. Kui te poleks talle siinseid kulisside-taguseid liiga vara näitama kippunud, oleks ta kord suure rõõmuga teie laoplatsil kupjaks hakanud ja teile kokku kandnud vajalisi andmeid-andmekesi oma praeguste sõprade kohta... lausa spetsialisti põhjalikkusega.** (Paus.) **Nüüd on muidugi asi keerulisem.**

KPT. TIIT KONDOR: **Ma loodan siiski, et ta tagasi tuleb.**

INSENER SUURORG: **Hahahaa — te l o o d a t e, et ta tagasi tuleb?** (Paus.) **Mina teie asemel k a r d a k s i n seda.**

KPT. TIIT KONDOR: **Kardaksite? Miks?**

INSENER SUURORG: **Sellepärast, et kui ta tõesti kord veel siia tagasi peaks tulema, siis kindlasti mitte paluma ja armuandi vastu võtma, vaid...** (Jätab lause pooleli, joob.)

KPT. TIIT KONDOR: **Jahah, jahah... Vaid... milleks siis?**

INSENER SUURORG: **Vaid selleks, et nõuda ja... v õ t t a.** (Laotab käsi.) **Kuna aga säärane aeg loodetavasti vähemalt meie eluea jooksul ei saabu, siis ta loomulikult siia enam ka tagasi ei tule.**

DR. SAMUEL KONDOR (ohates): **Jah, küll on ikka halb, et vaese Augusti plaan nõnda nurja läks!**

LIISA (ilmub söögitoa uksele): **Proua... laud on nüüd siis kaetud.** (Ära.)

PR. KONDOR (tõuseb): **Taevale tänu — ometi viimaks...** (Väärutab pead.) **Need praegusaegsed teenijad... Issand küll halasta...**

(Läheb kärmesti meeste juurde.) **Kallid külalised... palun nüüd õhtueinele.** (Kõik hakkavad pikkamisi söögitoa poole nihkuma, tasakesi vesteldes ja üksteist aeg-ajalt ette lastes.)

RUDOLF (läheb külaliste kannul kuni eesriideni; jookseb kohe kärmesti tagasi, kaob isa kabinetti).

PR. KONDOR (väljub veidi aja pärast söögitoast, et kokkuhoidlikult kustutada suuremat osa laevalgustusest; jääb äkki kuulama, vaatab eeskotta, katsub rõdu-ust, — ei leia midagi kahtlast, satub segadusse; kuulab jälle; märkab siis, kust teda häirivad helid tulevad, ja tipib kikivarbail kpt. Kondori kabineti ukse juurde; peatub, lööb äkki kohkuma mingisuguse ootamatult pähe kerkinud mõtte ees, otsustab aga siis ja lükkab kabineti-ukse tasakesi lahti; tardub kohale, käsi instinktiivselt vastu suud surutud; hüüab viimaks vaikselt, ahastades): **Rudolf... poeg... mis sa teed!**

KPT. TIIT KONDORI HÄÄL (söögitoast): **Ema!**

PR. KONDOR (tõmbab kabineti-ukse uuesti kinni, hakkab vastu seina toetudes kuhugi minema): **Taevane isa... aita ise mind... aita ise mind... aita ise mind... taevane Issand...**

KPT. TIIT KONDOR (astub saali): **E-ma!** (Näeb naist.) **Mõtlesime, et kuhu sa kadusid.** (Pikkamisi.) **Kuule... mis sul viga on?**

PR. KONDOR: **Mitte... midagi...**

KPT. TIIT KONDOR: **Kuidas mitte midagi? Seisad ju vaevalt veel jalul.**

PR. KONDOR (võtab enda pikkamisi kokku): **Süda... ainult... natike... Nüüd on parem. Lähme... lauda.**

KPT. TIIT KONDOR: **Ehk oleks õigem, kui sa pikali heidaksid.**

PR. KONDOR (otsegu hirmunult): **Ei, ei... isa... lähme aga lauda.** (Ära.)

KPT. TIIT KONDOR (järgneb naisele).

RUDOLF (on seisnud otse teisel pool kabineti-ust; väljub kärmesti, hingeldades erutuse pärast; vahib ringi nagu tabatud metsloom, võppub äkki, jookseb trepist üles; jääb teisele korrale ainult silmapilguks ja tuleb jälle kohe alla, mantel seljas, müts käes: on ikka nagu arust ära ja põgeneb majast rõdu kaudu).

(Avanevast ning kohe jälle kinnilangevast uksest paiskub sisse suur sõõm märga öötuult, mis puhub kardinad nagu purjed lehvima; äkki läbib tekkinud vaikust pikk ning vali kellahelin.)

HANS (tuleb hetke pärast paremalt; toimetaja Jürissonile, kes astub kohe ta kannul): **Ära jorise, my boy. Mis — hilja...! Tähtsate asjade jaoks on uksed maailmas lahti veelgi hilisemal tunniajal.** (Liisale, kes on lävele seisma jäänud.) **Noh, my dear missis Tiljulju — ole nüüd nii kena ja teata minu härrale vennale, et kallid külalised on pärale jõudnud.** (Märkab kaetud sohvalauda.) **Uhhuu, rõõmusta, Iisrael, oh rõõmusta, — sind on ju oodatud, su auks vasikaski tapetud.** (Hõõrub käsi.) **To-re.** (Jääb äkki kuulama.) **Külalised?**

LIISA: **Jah. Seda ma ju kõnelesin.**

HANS (lööb käega): **Oh, pole midagi. Sel juhul võime ka ivakese oodata.** (Osutab toitudele.) **Ega's muud, härra Jürisson, kui laskem ka endile hea maitsta.** (Liisale.) **Härra Jürissonile, palun, puhas klaas, puhas taldrik ja muud puhtad värgid. Minule pole tarvis — mina olen mees lihtrahva seast. Noh, tee kähku, tee kähku, darling.**

LIISA (pöördub pahaselt, lahkub).

HANS (toimetaja Jürissonile): **Palun, palun, härra Jürisson. Võileivad on siin majas maitsvad — nendega on minul juba kogemusi. Tjahah...hahahaa. Kas valan teile viskit või seda kodumaa oma?**

TOIMETAJA JÜRISSON (piilub kartlikult ringi): **Viskit ma tõesti... võtaksin suutäie.**

HANS (täidab klaasid): **Please, sir.**

TOIMETAJA JÜRISSON (neelab rutates).

KPT. TIIT KONDOR (ilmub samal silmapilgul vaheuksele; näeb külalisi; tuleb pikkamisi lähemale): **Jätku, härra Jürisson.**

TOIMETAJA JÜRISSON (tardub kohale; ei taipa klaasigi lauale asetada — see jääb ta laiade vuntside juurde ja lööb kuuldavalt vastu hambaid): **Va-va-va-vabandage, et me...**

KPT. TIIT KONDOR: **Millega ma võin teid teenida?**

HANS (klõpsutab kandadega): **Tervist, sir.** (Ulatab käe.)

KPT. TIIT KONDOR (teeb jälle, nagu ei märkaks ta venna liigutust; kordab): **Millega ma võin teid teenida?**

TOIMETAJA JÜRISSON (kogub end): **Meie... härra kapten... mõtlesime, et... Ja käisime ringi. Kuulasime. Saaksime... saaksime teile... huvitavaid asju kõnelda...**

KPT. TIIT KONDOR: **Noh?**

HANS (on samuti oma uljust kaotamas, kuna vanema venna kogu olekust

hõõguv vaenulikkus hakkab teda pikkamisi suruma): **Jah, sai ümber vaadatud, sir.** (Sosinal.) **Terve rida kõige käredamaid on juba viidud, sir. Võetakse ülekuulamisele kordniku tapmise pärast... nagu neile endile seletatakse.** (Paus.) **Tunahomseks võib kateldele kindlasti auru alla ajada... nii meil kui Kalevivabrikuski, sir.** (Paus.)

KPT. TIIT KONDOR: **Jah, ma tean.**

TOIMETAJA JÜRISSON (kogeldes): **Ah... ah... te siis juba... teate...?**

KPT. TIIT KONDOR: **Jah, ma tean.**

HANS (tuleb nüüd välja kõige suurema uudisega; jutustab, silmad kissis): **Ja meie omad on kah nüüd... oma osa kätte saanud, sir. Selle, mis nad otsisid, sir.** (Jälle sosinal.) **Toomas juba... istub. Siimuke samuti... hahahaa.** (Paus.) **Peetri naine... suri maha.** (Paus.) **Vana vunts ise... ootab kah äraviimist — on kuhugi pakku läinud... hahahaa... sir.**

KPT. TIIT KONDOR (pikkamisi): **Jahah...?** (Järsult.) **Hea küll.** (Eeskotta.) **Liisa!**

LIISA (ilmub parempoolsele vaheuksele): **Jah, härra.**

KPT. TIIT KONDOR: **Saatke mu vend ja isand Jürisson jälle välja. Kui nad veel süüa tahavad — laske lõpetavad kõik, mis siin leidub.**

LIISA (selgesti märgatava heameelega): **Jah, härra.** (Jääb läve juurde ootama.)

KPT. TIIT KONDOR (läheb raskete sammudega söögitoa poole; peatub silmapilguks): **Mis puutub sinusse, Hans, siis... pead küll endale uue koha otsima. Võta seda arvesse. Mina sind enam... ei vaja.** (Toimetaja Jürissonile.) **Võite oma sotsiaaldemokraatlikus lehes teate avaldada, et ma vallandasin oma venna tooruse pärast, mis ilmnes tema ülalpeos streigi ajal... tööliste suhtes.** (Ära.)

HANS (ei taipa korraga): **Mis... kuradi pihta... see siis tähendab?**

TOIMETAJA JÜRISSON (läheb laua juurde, joob kaks poolikut klaasi tühjaks): **See tähendab, et mooramees on oma töö teinud, mooramees võib minna. Hahahaa. Jajah, just nõnda, just nõnda — mooramees on oma töö teinud, mooramees võib minna.** (Joob jälle.)

HANS (pikkamisi, siira pahameelega): **Või... nii! Või sedasi! Ja kuidas ma tema heaks töötasin! Ihust ja hingest nagu kunagi... aus sulane! Nüüd aga võetakse sind kuklast kinni ja visatakse nagu**

labakinnas... uksest välja. Ptüi! Kus kurat see õigus veel on, kui... sel kombel... (Väljub paremale.)

TOIMETAJA JÜRISSON (järgneb talle purjus naeru kihistades).

LIISA (laseb külalised endast mööda; samuti ära paremale).

KPT. TIIT KONDOR (tuleb tagasi saali — sel korral ühes arstist vennaga): **Kas sa, vana, pead siis tõesti ikka sinna minema?**

DR. SAMUEL KONDOR: **Jah, pean küll. Seda on tarvis, seda o n tarvis.**

KPT. TIIT KONDOR (tillukese kõhklemise järel): **Mina siiski... ei soovitaks.**

DR. SAMUEL KONDOR: **Miks?**

KPT. TIIT KONDOR (vaatab venda teraselt kulmude alt): **Sellepärast, et seal on rahvast... väheseks jäänud.** (Paus.) **Siim ja Toomas... istuvad juba.**

DR. SAMUEL KONDOR (hirmunult): **Mi-i-i-s sa räägid...?! Istuvad?!**

KPT. TIIT KONDOR (pikkamisi): **Jah, nad istuvad juba. Nii et... oleks targem, kui sa ilusasti koju lähed ja magama heidad.** (Paus.) **Juba tükike aega p o l e s e e e n a m m ä n g, nagu sa näed.**

DR. SAMUEL KONDOR: **Jah, jah, see pole tõesti enam... m ä n g.** (Muutub järjest kartlikumaks.) **Siis oleks küll targem, kui ma... Vaata, kui hakatakse mind ennastki viimaks kimbutama... mu mässumeelsuse pärast.** (Kohkub sellest mõttest, tõmbub küüru; hirmunult.) **Jah... Ega... ega siis midagi... Muudkui... head ööd, Tiit. Ma lähen's pealegi... koju. Mõned paberidki tuleb ära põletada.**

KPT. TIIT KONDOR: **Head ööd, head ööd, Samuel.**

DR. SAMUEL KONDOR (ära paremale).

KPT. TIIT KONDOR (läheb venda saatma; jõuab varsti tagasi, vaatab kuhugi tühjusse).

VABRIKANT KANGUR (tuleb söögitoast): **Ahah, tore. Otsisingi sind.** (Astub pikkamisi kpt. Tiit Kondori juurde.) **Oleks üks meestevaheline, tõsine jutt ajada.** (Võtab laualt tüki sinki, hakkab seda mõtlikult sööma.)

KPT. TIIT KONDOR (valvsalt, nagu midagi aimates): **Jahah?**

VABRIKANT KANGUR (pikkamisi): **See puutub meie lastesse.** (Paus.) **Minu Villusse ja sinu... sellesse nooremasse tüdrukusse. Endla... või kuidas ta nimi sul on...** (Jätkab veidi rahutult söömist.)

ENDLA (ilmub vaheuksele, jääb oma nime kuuldes seisma).

VABRIKANT KANGUR (vaatab põrandale; katkendlikult): **Mäletad — nimetasin sulle kord, et poisile tuleks naine võtta.** (Paus.) **Tuleb välja, et selle sindriga on ju lausa kurat lahti.** (Paus.) **Süda on tal hea, aga... liiga pehme.** (Sööb; äkki otsustavalt.) **Noh, ühe sõnaga — on jäänud, tainapea, ühe advokaadi-vanamoori põlle külge rippuma, ja kui teda sealt õigel ajal lahti ei saa, võib asi huntsu minna.** (Sööb.) **Ja... ta... on... mul ju... ainus...** (Äigab sentimentaalseks muutudes kämblaga üle silmade; sööb.) **Kui lükata ta kokku... niisuguse puhkeva nupukesega, nagu see sinu tüdruk...** (Sööb.) **Sa... tunned teda?**

KPT. TIIT KONDOR (asjalikult): **Tunnen.**

VABRIKANT KANGUR (nagu kimbatuses): **N-nojah... lõnges ta ju on... Ja mitte just Katariina-aegse kaardiväelase näolapiga...** (Sööb; jälle kuidagi otsustavalt.) **Selle eest aga... tüdrukuga ei taha ma kaasa mitte krossigi.** (Valib uue lihalõigu.) **Vastuoksa — aitaksin sindki veel, kuidas saan.** (Sööb.) **Heitsin kord ammu aega tagasi silma sinu saeveskihoonele. Vanaaegne, vägev kiviehitis... Tõmba teine kord peale ja tee sinna krohvmattide tööstus nagu... matsub.** (Vaatab luurates kulmude alt.) **Sajaprotsendiliselt... puhas ots. Seimripinnud lähevad käiku viimse veereni... hohohoo...** (Tasakesi.) **M i n a teeksin nõnda, et meie pank sind finantseeriks... Ja žiirosid annaksin kah... mõnesuguse summa ulatuses. Noh?** (Sööb; ootab.)

KPT. TIIT KONDOR (viivitades): **Tjahah... Selle üle võib ju mõtelda.**

VABRIKANT KANGUR (rõõmsalt): **Eks ole? Käsi peseb kätt... hohohoo.** (Peaaegu sosinal.) **Mis sa arvad... kuidas tüdruk ise sellega...?**

ENDLA (näib kuulavat kogu kehaga).

KPT. TIIT KONDOR (külmalt): **See... olgu juba... minu mure.**

ENDLA (surub käe suule; läheb kuidagi abitult liikudes paremale).

VABRIKANT KANGUR (hõõrub sõrmi vastamisi): **Täitsa mehe jutt, täitsa mehe jutt.** (Täidab klaasid.) **Proosit, sõber.** (Joob; sööb.) **Ja küllap sa näed, et... kaup ei ole sulle kahjulik. Minu poisikesele aga tõmbame ohjad peale, nii et... tirtsub... hohohoo... Kangekäelised taadid, nagu me oleme.** (Tõstab jälle klaasi.) **Proosit!**

KPT. TIIT KONDOR: **Terviseks.** (Joovad.)

INSENER SUURORG (tuleb söögitoast; pr. Kondorile, kes püüab teda nähtavasti tagasi hoida): **Tänan, tänan teid, armuline proua. Tänan südamest. Meelsasti istuksin veel, aga aeg on s i i s k i... hiline.**

VABRIKANT KANGUR (asetab tühja klaasi tagasi lauale): **Ah minek on lahti? Õige, seda tuleb teha. Jah, ega muud midagi, kui vajugem aga madratsile ja mõlgutagem see tänane võidupäev veel kord läbi... algusest kuni lõpuni... hohohoo. Nägemiseni.** (Pilgutab kpt. Tiit Kondorile kaasteadjalikult silma.)

KPT. TIIT KONDOR: **Nägemiseni. Tänan meelespidamise eest.**

INSENER SUURORG (suudleb proua Kondori kätt): **On au, armuline proua.** (Kpt. Tiit Kondorile.) **Näete, härra kapten, — maailmal on oma loogika, ja pagana tihti erineb see... meie endi loogikast.** (Kõik suunduvad eeskotta, kust kostab veidi aega segast häältekõminat.)

KPT. TIIT KONDORI HÄÄL: **Jah, ema, ma sean veel paar asja korda. Head ööd.** (Astub pikkamisi, käed taskus, saali; käib edasi-tagasi, kaob silmapilguks rõdule, tuleb jälle tagasi tuppa; käib siis jälle edasi-tagasi; ajab enda viimaks jonnakalt sirgu, kustutab tuled; tuba valgustab nüüd ainult eemalt tänavalt sissetungiv gaasilaterna kollakas-kahvatu kuma; kpt. Kondor suundub kabineti poole, peatub aga äkki, kuna rõdu-uks pikkamisi lahti läheb; peaaegu ebauskliku hirmuga): **Kes... kes seal on?** (Vaikus.) **Kes seal on?**

PEETER KONDOR (liigub ettevaatlikult läbi valitseva hämaruse): **Ära karda. M i n a olen.**

KPT. TIIT KONDOR (on kaksikvenna hääle kohe ära tundnud): **Sina? Peeter?** (Paus.)

PEETER KONDOR: **Jah, mina.**

KPT. TIIT KONDOR (kähinal, otsegu ei suudaks ta ikka veel lahti saada äsjasest hirmust): **Mis sa tahad?**

PEETER KONDOR (naerab karmilt): **Ütlesin — ära karda. Tapma ma sind... ei tulnud.** (Paus.) **Ootasin aias, kuni su külalised ära läksid.**

KPT. TIIT KONDOR (vajutab kõik tuled põlema; on endast võitu saanud): **N-noh? Mis sa tahad?**

PEETER KONDOR (vihmast läbileotatud kuues, laubale kleepuvate juustega): **Tahtsin sind korraks veel kohata.** (Paus; tasakesi, peaaegu sõnahaaval.) **Küllap sa tead ju isegi, et... mind ja teisi minu-**

taolisi püütakse. (Paus.) **Siim, meie vend, viidi ära.** (Paus.) **Ka minu vanem poeg Toomas.** (Paus.) **Ja ma tahtsin sulle ütelda, et kui sa meid selle praegusega lööduks pead, siis eksid sa küll rängalt.**

KPT. TIIT KONDOR (järsult): **Ei, ma ei eksi — oletegi löödud!**

PEETER KONDOR (raputab pead): **Ei, me ei ole löödud... ka selle praegusega mitte.** (Paus.) **Kaotasime selle lahingu... nagu me oleme ennegi lahinguid kaotanud... see on õige. Aga see ei tähenda midagi — tuleb aeg, ja meie hoop äigab teid seda rängemini.** (Paus; astub kaksikvennale lähemale.) **Tapsite meist kaks? Mis siis — kakskümmend ja veelgi enam seltsimeest asub nende tapetute asemele. Sulete meid vanglamüüride taha? Mis siis, me kõneleme ka läbi paksude raudkivide.** (Läheneb veelgi kpt. Kondorile.) **Jälgite meid... nagu metsloomi? Jälgige — teisiti te ei saagi. Tuleb aeg, ja pakkupugejad olete... teie ise.** (Tõstab sõrme, ähvardab.) **Hoia ennast, hoia ennast, poiss. Kas sa's ei näe, et redelipulgad, mida mööda sa ronid, on mädad ja pehkinud.** (Paus.) **Peate endid vägevateks, ei märka aga, et lõhnate ammugi juba raipeaugu järele.** (Naeratab jälle karmilt.) **Tahtsid Augusti meilt ära kiskuda? Temast teist Samueli teha...? Pane tähele, — see on tema, kes sulle kord järele tuleb, su luku ja riivi taha toimetab.** (Paus.) **Mina... ja paljud seltsimehed peavad praegu põranda alla minema, aga kord virutame me siiski teie väravatele kogu kämblaga! Ko-gu kämblaga!** (Pöördub, väljub tuldud teed.)

KPT. TIIT KONDOR (seisab veidi aega liikumatuna paigal; läheb siis pikkamisi astudes rõdu-ukse juurde, avab selle, vaatab välja; pimedusest esilepaiskuvad vihmapiisad löövad talle vastu nägu ning kaela, kardinad lendavad ta pea ümber nagu valged varjud; suleb jälle ukse, keerab selle lukku, astub seinakontakti juurde ja kustutab silmatorkavalt järsu liigutusega suurema osa laevalgustusest; enne kui ta jõuab ka ülejäänud nuppudele vajutada, ilmub söögitoa eesriiete varjust nähtavale pr. Kondor — öösärgis, valge pitsidega mütsike peas).

PR. KONDOR (hüüab tasakesi): **Isa, kas sa oled omaga nüüd valmis?**

KPT. TIIT KONDOR (häälega, mis ei iseloomusta enesekindlat võitjat, vaid inimest, kes juba kogu olemusega aimab paratamatut kaotust): **Jah, olen valmis.**

(Kustutab järgmisel hetkel ka viimased lambid. Suur, tumeda mööbliga täidetud ruum vajub silmapilkselt tihedasse pimedusse ning vaikusse — kuuldub veel ainult tuule mühinat, jämedate vihmapiiskade lakkamatut rabinat vastu tuhmilt hõõguvaid aknaruute ja kapten Kondori ning selle naise samme; need kaugenevad kärmesti, ühed raskelt ning vihaselt tümpsides, teised pehmeina ja nobedaina nagu ebamääraseks killustuv vastukaja.)

Illustreerinud Viktor Karrus.

Vastutav toimetaja August Alle.

Keeleline toimetaja Leida Raudsepp.

Ladumisele antud 13. XII 1946. Trükkimisele antud 28. I 1947. Paber 67:95 cm 1/16. Trükiarv 6200. Trükitähti trükipoognas 40560. Trükipoognaid 9,25. Arvutuspoognaid 8,5. MB-00165. Trükikoda „Ühiselu", Tallinn, Pikk tänav 40/42. Tellimise nr. 1898.

На эстонском языке.
А. Якобсон. Борьба.

Rbl. 10.—

